Ju. 10/42.

UNIV ENT

PAULI VOET,

IN

HERODIANI

MARCUM ET COMMODUM IMPERATORES

NOTÆ.

N° 9.

B G

ULTRAJECTI,

Apud IOANNEM à WAESBERGE, ANNO CIↃ IↃ CXLV.

ERUDITO

Ac Generis proſapia ſpectabili,

D. EVERHARDO de WEEDE J. U. D.

S. P.

QVamvis hoc ſeculum præſens, Doctor præſtantiſsime, omni litterarum refertum genere, nihil legere geſtiat, niſi quod expolitum ab omni parte, ac diſertum: tamen meas qualeſcunq; notulas tenues ac ſimplices, audacter è latebris extraho, in publicum emitto. Spero etenim, fœturam noſtram eo gratiorem pleriſque futuram, quo commendatior præmittitur pararius. Quicquid ſit, erit ſaltem grati animi, ac vete-

ris amicitiæ, nunquam interituræ apud te depoſitum. Gratanter itaque hoc munuſculum, longe tuis meritis impar, ſuſcipe ab eo, qui totus tuus & officio & affectu,

P. VOET.

LECTORI

Salutem.

HAbes ex meis in Herodianum prælectionibus obſervatiunculas; quibus dempſi diſſertationes omnis generis pro pulpito tũ tẽporis inſertas. Iſtę meo judicio faciles, quæq; citra judicium vel à quibuſvis colligi ac corradi poſſunt. Grammatica linguam Græcam ſpectantia & ideo reſecavi, quia minus accepta & grata. Textum Græcum integrum imprimi curaſſem, niſi Stephani editiones omnium tererentur manibus, quibus meos numeros cõtextui Gręco pręmiſſos adaptavi.

prior inveſtiganti deſignabit paginas editionis in octavo, poſterior in quarto. Quisquis es hiſce leviculis leviter fruere, fave, ac vale.

IN-

A.

AVlici miſerrimi. 157
Auguſtus quid ſignet? 25
Adoleſcentes molles. 32
Aulici depravatores. 41
Alphonſus amator ſapientiæ. 56
Athenis fratrum ac ſororum conjugia licita. 71
Arellius pictor ſcorta pingebat. 82
Alexandri intemperantia. 85
Amicitia bonum hæreditarium. 85. 86
Ἀπόπληξις. 89
Affabilitas multum poteſt. 92
Apotheoſis Marci. 94
Ἀεισογείτωνες. 97
Authoritas diviſa minus nocet. 125

Amazonicus habitus. 172
Ἄγχειν. 209
Arcum puer tendit. 176
Adriani Coloſſus. 188
Anguillæ cor exſectum. 183
Alexander Herculeus. 171

B.

Barbari. 25
Vnde dicti. 26
Barbariſmus quid? 26
Bacchi utenſilia. 75
Βασίλειος αὐλή. 108
Βάσκανος. 110
Bucculas prehendere. 204

C.

Cleander largitione populum allicit. 146
Cleandri potentia 145. *mors.* 154
Canes peſtilentia interierunt. 142
Cæſar reprehenſus. 16
Cæſaris potentia. 20

Cares durilingues. 26
Corona cingebantur baccho operaturi. 74
Capitolinus reprehenſus. 78
Cubicula picturis adornata. 83
Commilitonis nomine venit miles. 92
Κόλαξ τραπέζης. 69
Commodus indole non malus. 102
ejus capillitium. 105. 106. 107
Commodus ignaviſſimus. 184
Romanus Hercules. 170
Coloſſo radii additi. 189
Clava interfecti homines. 185
Cominus pugnare. 184
Curſum cõtinuat truncus capite. 183
Codex Herodiani emendandus. 190

D.

DOmini appellatio. 24

Digamma ſuavis pronunciationis. 40
Dionyſius à Platone edoctus. 56
Dionyſius junior vinoſus. 69
oculis exæcatus. ibid.
ad 90. diem ebrius. ibid.
Διόνυσος. 72. *unde dictus.* ibid.
Diſcipuli lectulis incumbebat. 77
Digitis ſilentium imperare. 120.
Δεινὰ *quid ſint.* 147
Dionis error. 192
Domitianus ſub Herculis ſpecie. 173. *Sagittarum idem peritiſſimus.* 187
Decor marceſſit. 212

E

EDucatio puerorum neceſſaria. 40
Educatio mollis. 42
Exempla movent. 65
ἐπισίτιοι *qui?* 79

ἐυπατρίδαι qui? 103
Effæminatus Commodus. 172

F.

FOrtuna proſpera nociva. 84
Fortuna mala. 110
Faſcinatio ab oculis. 111
Feſtum Magnæ Matris quo die? 129
Fames Peſtilentiæ cauſa. 144
Fauſta regi precari. 148
Fadilla ſoror Commodi. 149
Fædatio capitis luctum ſignat. 150
Fortunæ momentum. 159
Fauces comprimere. 208

G.

GRæcia mendax. 8
Græci orbem diviſerunt. 27
Germani dicti Barbari. 30
Germani Socii populi Romani. 31

Græci durius ſua proferunt. 39
Græci ponunt β. loco v. ibid.
Germania olim ſterilis. 99
Ganymedis raptus. 130
Luciani de eo ſententia. 131
Galli Sacerdotes qui? 135
Genibus religio ineſt. 151
Gladiatorũ cõmiſſiones depict. 181
Gladiatores ſtudio ſemet ſubjiciunt. 186
Gladiatorum pecunia gaudebat Commodus. 197

H.

HIſtoria. 1
Hiſtoriæ finis. 3
Hiſtorici vitium. 4
Hiſtoriam ſcribendi ratio. 6
Difficultas. ibid. veritas. 7
Affectus remotus. 11
ἱϛορία quid? 15
Hadrianus Græculus. 51

Hede-

Hedera Baccho ſacra. 73
cur? 74

I.

IStér alias Danubius. 98
Ι'ȣλοι. 107.108
Ignis prælatio. 114
Iumenta peſtilentia correpta. 141
Impuberes capitis multari nequeunt.
Incendia Romæ frequentiſſima. 164
Ianus quadrifrons cur? 193
Ianus bifrons. 192
Iani templum ibid.
Iaculandi peritia. 176
Imperatores depicti habitu adamatæ. 173
Ignis prælatio. 200

L.

LIvii error. 9
Lex regia. 21
Latini

Latini barbari dicti. 28
Lauros inter obſeſſus Commodus. 149
Liberis carere felicitatis eſt. 87
Luctus ſuper Marco. 91
Lauriferi. 103
Lucilla Commodo infenſa. 115
L. Cornel. tenetur qui nummos vitiat. 124
Latrones qui? 126
Latrocinium apud veteres glorioſum. 126. 127. 128.
Lues ingens in Italia. 140
Litigatores apud pontificem pecuniam deponunt. 168
Lipſii de ignis prælatione error. 200

M.

Marcus Philoſophus. 34. 50 *Mors.* 89. *ejus morbus.* 88. *comis.* 53. *conſtans.* 54

Dialogiſta. 51. Stoicus. 34
Negligens circa filii educationem 42. Virtutis amans. 49
Matrimonium. 43
Matrimonium fratrum & ſororum. 71
Magna Mater quæ 133
Magna Mater lota. 136
ratio lotionis. ibid.
Morborum cauſa aër peſtilentialis. 142. 143
Majeſtatis lex rigida. 154
Martia ſub veſte Amazonis. 172
Mucrones lucentes. 185
Menſium nomina mutata. 174

N.

Nova delectant. 34
Nobilitas vera; 44
Vana. 48
Nuptiæ cum fratris vel ſororis filia. 112
Num-

Nummos percuſſit Perennis. 122
Nummus quid ſit? 123
Nummi requiſita. 123
Nero non interfuit ſacris. 140
Neronis Coloſſus ex linteo. 187
Narciſſus Commodi interficiendi cauſa miſſus. 209
Οἴχεται διεσοι. *quid ſignet.* 151
Oſculari præhenſis auribus. 204
Oſcula quid? 205
Oſculandi ritus. 206

P.

POëtandi deſiderium. 5
Paternum officium. 40
Principis cura circa liberos. 41
circa rempubl. 68
Philoſophia Principi neceſſaria. 55. 56
Philoſophia vera quæ? 59
Philoſophia moralis. 60
Principis exemplum efficax. 63

Ptole-

Ptolomæus ſororem duxit. 70
Perſæ ſorores ducunt. 70
Phyrne Theſpienſis. 81
Picturæ obſcæniores rapiunt in Venerem. 82
Phryges Barbari. 29
Perennis potentia. 109
Philoſophi Cynici cur clava uſi? 119
Perennis juſte interfectus. 122
Peſſinus unde dicta? 131
Per ſimplex s ſcribẽda vox. ib.
Pecunia privata ſurrepta. 169
Parthi ſagittiferi. 176
Pellis Leonina. 171

Q.

QVintianus Commodo necem intentat. 116
Quintianus pugione ad Commodum. 118

Reo-

R.

REorum mos oſtendere cicatrices. 80
Ῥοπή, quid ſit? 158
Religio templorum protelum. 165

S.

Συγκομιδή. 1
Scribendi pruritus. 4
Senes exercitati. 31
Suidæ error notatus. 37
Severus pro Verus. 38
Studium aſſiduum reprehenſum. 50
Σκίμπος. 76
Σκιμπόδιον. ibid.
Signa externa movent animum. 80
Satrapes quis? 100
Scipio Africanus pauperrimus. 104
Schema Cynici. 118.119

Silentium concrepitatione digitorum factum. 120.121
Sacramentum quid veteribus 168
Sacramentum unde? 169
Sacrilegus. ibid.
Sagittæ emiſſæ deſcriptio. 178
Sagittæ corniculatæ. 182
Scopus unde dictus? 179
Statua Commodi figura Hercul. 175
Schema Commodi. 171

T.

Temeritas adoleſcentiæ. 33
Tiberius libidines picturis provocat. 83
Templum pacis magnificentiſſimum. 164
Munitiſſimum 165
Tabulæ votivæ. 166
Tabulæ pactionum in Templis custodi-

ſtoditæ. 170

V.

Vopiſcus notatur. 14
Vliſsis laus. 44
Virgines veſtales pudicæ. 138
Veneris ſacerdotes pudicæ. 139
Ὑποζύγια *quid notent?* 141
Venenatus aër fertilitati contrarius. 144
Voluptatum inventores præmiis affecti. 162
Votivas tabulas Chriſtiani ſanctis ſuſpendunt. 168

FINIS.

IN HERODIANI
MARCUM ET COMMODVM IMPERATORES NOTÆ.

I. I. Πλεῖστοι περὶ συγκομιδὴν ἱστορίας.) Eſt locutio Metaphorica ſimilitudine deſumpta ab iis, qui fructum ex agro domum refe-runt: quæ ſignatio vocis συγκομιδῆς, uti licet colligere ex illo Iſocratis in Areop. ἐνκαίρως καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς χώρας καὶ πρὸς τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν. Significanter itaque hâc utitur voce noſter ſcriptor: cum hiſtoria nihil aliud ſit, niſi exemplorum ac preceptorum in vita utilium collectio quædam ac veluti meſsis. cui non diſsimile, illud Theonis in progymnaſmatis: ὐδὲ γὰρ ἄλλό τι ἐστιν ἱστορία ἢ σύστημα διηγήσεως. Eadem ratio videtur fuiſſe cur hiſtoriam appellaverit

σύνταγμα Scholiaſtes Græc. Anonym. in Thucyd. Sub initium libr. 1. ϗ τȣ̃ μὴ ἕτερόν τίνα τὸ αὐτȣ̃ σφετερίσαϑζ σύνταγμα.

1. 1. Ενίων τέ πάλαι γεγονότων μνήμην ἀνανεώσασθαι.) hunc in modum Livius in proœm. hiſtor. *Rerum geſtarum memoriæ conſuluiſſe.*

1. 1. Μνήμην ἀνανεώσασθαι) eſt, *rerum geſtarum memoriam renovare*, *vel in memoriam revocare res geſtas* utraque explicatio commoda. Metaphora videtur deſumpta ab ędificiis ruinoſis vel rebus obſoletis, quæ niſi ſuſtineantur, reficiantur, concidunt, corrumpuntur. Ita ni hiſtoria medelam adferat rebus geſtis ac lucem, non vigebit ulla præteritorum memoria, ſed in tenebris erit poſita denſiſsimis. Ipſa etenim eſt lux veritatis, vitę memoria, ac nuncia vetuſtatis; qua amiſsâ, neceſſario conſequetur earum rerum occaſus, quibus ęterni-

nitas debetur. Neque enim aliam reddit rationem Horat. lib. 4. od. 9. cur incognita veterum multorum memoria, laude digniſsimorum; qui ãte bellum vixere Trojanum; niſi quod ipſorum facta illuſtria, non fuerint tradita ſcriptis, quę famam poſteritati conſecrant. Neque alium utiliorem hiſtorię finem ſibi propoſitum habebit hiſtoricus, quam ut antiquitatum recordatio conſervetur. Id quod de ſe, Herod. Halicarn. init. ſui operis: Ἡροδότου Ἁλικαρνασσῆος ἀπόδεξις ἥδε, ὡς, μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμαστὰ τὰ μὲν Ἕλλησι τὰ δὲ βαρβάροισιν ἀποδεχθέντα ἀκλεᾶ γένηται.

1.1. Παιδείας κλέος ἀΐδιον μνώμενοι, ὅπως & quæ ſeq.) Hunc in modum Iuſtinus in præf. *Sive æmulatione gloriæ, ſive varietate & novitate operis delectatus, vir priſcæ eloquentiæ*

 Tro-

Trogus Pompejus orbis hiſtorias compoſuit. Liv. in proœm. *Facturus ne operæ precium ſim, ſi à primordio urbis res populi Romani perſcripſerim; nec ſatis ſcio: nec ſi ſciam, dicere auſim. Quippe qui cum veterem tum vulgatam eſſe rem videã, dum novi ſemper ſcriptores, aut in rebus certius aliquid allaturos ſe, aut ſcribendi arte rudem vetuſtatem ſuperaturos credunt.* Vitium igitur eorum carpit noſter ſcriptor, qui dum famam ſtudent ab oblivione aſſerere, in lucem edere geſtiunt hiſtoriam minus accuratam, in quâ, veritate neglecta, ſolummodo circa dicendi genus omnem adhibent curam. Quem ſcribendi pruritum obtinuiſſe Platonis ævo, vel inde licet colligere, quod in divina illa ſua de legibus inſtitutione, contra iſtud vitium hoc ſuggerat conſilium: in omni, republica præſcribi caverique oportere, ne cui liceat quæ compoſuerit, aut pri-

privatim oſtendere, aut in uſum publicum edere, antequam ea conſtituti ſuper id judices judicarint, nec damnarint. Serpſit etiam hoc vitium ſubſequentibus temporibus, præſertim inter latinos ſcriptores, in quos invehitur Horat. Epiſt. lib. 2.

Scribimus indocti doctique
--- tenet inſanabile multos
Sribendi cacoëthes. & alibi
--- populus levis hoc calet uno
Scribendi ſtudio, pueri patreſque ſeveri
Fronte comas vincti cœnant, & carmina dictant.

Quod ineptorum hominum factum urbane caſtigat, ac culpat Perſ. Procem. *Nec fonte labra prolui caballino. Vt derepente* &c.

Præſertim vero deſiderium poëtandi tam familiare malum temporibus Neronis ut vocari juſte potuiſſet morbus quidam epi-

demicus, ut notat Clar. Caſaub. ad Perſ.

2. 1. *Τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὠλτιγώρησα)* Summâ fide ac veritate hiſtoriam conſcribere, tam difficile, quam quod difficillimum: etſi enim lynceis omnia cernant oculis, facile imbecillitate humanâ macula irrepit, quæ viſum fugiat. Adeo ut hâc motus ratione rigidam in omnes ferat cenſuram Flav. Vopiſ. lib. 3. de Aurel. *Nemo*, inquit, *ſcriptorum, quantum ad hiſtoriam pertinet, non aliquid eſt mentitus, & eſt in quo Livius, in quo Salluſtius, in quo Tacitus, in quo denique Trogus manifeſtis teſtibus convinci poſſunt.* Cujus veſtigium premit Corn. Agrippa de vanitate ſcientiarum c. 5. *Hiſtoria cum maxime omnium rerum ſeriem, fidem, conſonantiam veritatemque expoſcit, illa tamen minime præſtat, tam inter ſe diſſentiunt hiſtoriographi, tam varia tamque di-*

diverſa de iiſdem tradunt, ut impoſſibile ſit plurimos illorum non eſſe mendaciſſimos. Etſi vero veritatem ſervare videatur impoſſibile; tamen qui hiſtoricâ volunt obligare fide, quique poſteris prodeſſe cupiunt, hanc tanquam unicam hiſtorię notam amplectantur. Adſint reliqua quæ adeſſe poſſunt, vel debent, hac ſolâ ſublata, totus hiſtoriæ contextus in partes diſſiliet. *Quis enim neſcit primam eſſe hiſtoriæ legem ne quid falſi dicere audeat, nequid veri non audeat?* Cicer. lib. 2. de orat. Quis ignorat legitimam eam demum hiſtoriam, cujus norma præcipua, ut res, eventuſque ſincere, atque ex veritate narrentur: nec quicquam, quo nimis inclinant ſcribentium animi hauriatur ex vano, ut alibi loquitur Lipſius. Quæ omnia ſi non ſerventur, nulla amplius relinquitur hiſtoriæ utilitas, ſed quicquid additur, inuti-

le erit ac vanum. Hoc verum Polybii judicio, qui præclare ea de re loquitur, lib. 1. ὥσπερ ζῶον τῶν ὄψεων &c. quæ ita latine verſ. *Vt animal luminibus ademptis prorſus inutile redditur: ita ſi veritatem ex hiſtoria tollas, quod illius ſupereſt, inutile ſit.* Quo factum, ut ſemper notati fuerint ſcriptores qui ab hoc tramite deviarunt. Eos in genere culpat Senec. lib. 4. nat. quæſt. c. 3. *Hiſtorici*, inquit, *cum multa ſunt mentiti ad arbitrium ſuum, tandem adjiciunt illud*: PENES AVTOREM FIDES ESTO. Græcos ſatis dure perſtringit. Iuven. libr. 4. ſatyr. 1.

Et quicquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria.

A Polybio reprehenduntur Plinius & Fabius Pictor, quod à veritate

tate in ſcribendo defluxerint. Errat igitur Patavinus ſcriptor in procœm. hiſt. ubi refert hiſtoricos multa veterum falſa, ac *poëticis magis decora ſabulis* inſeruiſſe ſuis ſcriptis, proxime ſubjungens, *hæc venia datur antiquitati*. Eodem modo deviat Diodor. Sicul. qui vult *in priſcis rebus veritatem non eſſe ad unguem quærendam*. Accurate ergo noſter ſcriptor in Hiſt. proœm. ad illa verba: εἰσὶ γὰρ οἳ &c. *Sunt qui res humiles ac per ſe tenues, ſcribendi artificio, longe ſupra verum ſuſtulerunt. Ego vero è contrario ſumma fide collectam hiſtoriam conſcribendam ſuſcepi.*

2. 1. Θαῤῥοῦντες ὡς εἴ τι καὶ μυθῶδες λέγοιεν & quæ ſeq.) Idem de Ephoro Senec. natur. quæſt. lib. 7. c. 16. *nec magna molitione detrahenda eſt auctoritas Ephoro: hiſtoricus eſt. Quidam incredibilium relatu commendationem parant, & lectorem aliud acturum, ſi per quotidiana duce-*

retur miraculo excitant. Quidam creduli, quidam negligentes ſunt: quibuſdam mendacium obrepit, quibuſdam placet. Illi non evitant, hi appetunt. Et hoc in commune de tota natione: quæ approbare opus, & fieri populare non putat poſſe, niſi illud mendacio aſperſit. Ephorum vero non religioſiſſimæ fidei, ſæpe decipit. Rationem hujus vitii reddit ſcriptor noſter, exiſtimant ſi quid falſi rebus immiſcetur à ſuo ſæculo remotiſſimis, id refelli non poſſe. Multa quippe veterum *incerta & incognita: quod teſtantur caudæ Tritonum*, ſuper æde Saturni, *humi merſæ, & abſconditæ.* teſt. Macrob. 1. Saturnal. c. 8. *Ac res cum vetuſtate nimia obſcuræ, velut quæ magno ex intervallo loci vix cernuntur.* Liv. lib. 6. quod vitium, ut aſſolet Lucianus ſalsè ridet libr. prim. verarum hiſtor. cum enim multa narraſset fabuloſa de iis rebus quæ in longe diſsitis regionibus acci-

accidiſſent, addit: *tum ſi non credis illi, rem exploratum abi.* reſpondet alter: *credam tibi potius, quam ut eo eam.*

2.1. Εἰσὶ δὲ οἱ πρὸς ἔχθραν ἢ μῖσος τυράννων & quæ ſeq.) Quicunque ea quâ par eſt ratione conſcribendam ſuſcipit hiſtoriam, affectus omnes exuat inordinatos, expers ſit ac immunis ab omni cura, quæ ſcribentis animum aliqua ratione ſollicitum efficere poſsit, *ne qua ſit ſuſpicio gratiæ, ne qua ſimultatis.* Cicer. 2. de Orat. quo maximis laudibus inimicos exornet, ſi actiones id requirant; neceſſitudine conjunctos vituperet, ſi vitæ delicta hoc faciendum oſtendant. Secundum Luciani monitum, qui vult hiſtorici mentem ſpeculo optimo ſimilem, quod formas omnes recipit atque exhibet quales ſunt. Siquidem enim mens affectibus ſit commota, non aliter veritatis ſpe-

 ciem

ciem referet, quam aqua ventis turbata juſtam hominis effigiem. Novit id Tacit. qui hunc in modum de ſeipſo loquitur Annal. 1. *Inde conſilium mihi, pauca de Auguſto & extrema tradere: mox Tiberii principatum, & cætera, ſine ira & ſtudio, quorum cauſas procul habeo.* & Hiſtor. lib. 1. *incorruptam fidem profeſſis, nec amore quiſquam, & ſine odio dicendus eſt.* Reprehendendi igitur illi, qui laudes adhibent immodicas, idque vel adulandi gratia, vel amicitiæ. Priores notat. Tacit. Hiſtor. 1. *Veritas pluribus modis infracta; primum reipublicæ inſcitia ut alienæ, mox libidine aſſentandi aut rurſus odio adverſus dominantes.* Poſtremos reprehendit Sen. ſuaſor. libr. c. 6. *Quoties magni alicujus mors ab hiſtoricis narrata eſt, toties fere totius vitæ conſummatio, & quaſi funebris laudatio redditur.* Pauſan. lib. 1. in Attic. improbat Hieronymum Car-

dia-

dianum Hiſtoriographum, ut familiarem nimium, ei de quo ſcripſerat: quia qui cum viro Principe familiariter vivit, neceſſe habet ad favorem ejus omnia ſcripta accommodare. Etiam iſti culpandi, qui odio vel privato, vel publico, iniqui in ſunt judices. De quibus Tacit. Hiſtor. lib. 1. *Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur, quippe malignitati falſa ſpecies libertatis ineſt.* & Diod. Sicul. de Timęo, quem propter nimias ac longas reprehenſiones vocat Epitimęum. Alíter hiſtorici, qui fidem apud poſteros mereri volunt. Minus dant amicitiæ, minus odio; non movent affectus, non provocant, non ſtudent eos vel ad ſpem, vel metum, vel iram, vel amorem traducere. Ita Diod. Sicul. libr. 15. ſtrictim ſe ac breviter dicit annectere virorum magnorum laudes narrationi de obitu. Xenophon

phon cum de Ageſilao ſcribit, addit prudenter : *Hic Ageſilaum magnanimum ſine controverſia appellare licet.* Thucydides Hiſtoricus inſignis adeo eſt aſſecutus, quod voluit, ut nulla in Athenienſes indignatione ſua ſcripta aſperſerit, nunquam de autoribus exilii ſui, Cleone & Braſida, male dixerit: Patrię ſuæ hoſtes Lacedemones, ne verbo quidem læſerit. Falſus igitur Flav. Vopiſ. in Probo, cum inquit, *Omnes omnium virtutes tantæ ſunt, quantas videri ij voluerunt, qui uniuſcujuſque facta deſcripſerunt.*

2. 1. Ἐγὼ δ᾽ ἱστορίαν οὐ παρ᾽ ἄλλων ἀποδεξάμενος & ſeq.) ita noſter in Severo : *mihi propoſitum eſt ſeptuaginta annorum res quas ipſe habeam cognitiſſimas ſub diverſis principibus geſtas, in unum corpus comprehenſas, literarum mandare monumentis.* Fuit enim multorum, quæ commemorat, factorum inſpector, multorum-

rumque auditor dictorum. Vixit iis temporibus, quibus illi imperatores, quorum vitas ſtylo eleganti eſt proſecutus. Non igitur metuendum ne parum explorata ſcriptis conſignet, cum ſe contineat intra ea, quæ ſuo aut parentum ævo contigere, quibuſque aut ipſe interfuit, aut quę ſaltem à viris fide dignis accepit, qui interfuere.

Quod hiſtorici requiſitum indicat vox Græca *ἱϛορία*, quæ ſtudium cognoſcendi, luſtratio locorum, unde apud Dioſcor. in præfat. *ἐξ ἱϛορίας* dicuntur, *ex percunctatione audita*, immo quod magis. Verrius Flaccus hiſtoriam definit, quod ſit *narratio rerum geſtarum, quibus interfuerit is, qui narrat.* Apud Gell. Noct. Att. lib. 5. c. 18. Ideo Polybius ne quid falſi ſcriberet imprudens, in longe ſemotas profectus eſt oras, eaſque ſuis luſtravit oculis. Galliam peragravit.

vit, Alpes adiit, Hiſpaniam vidit; multaque alia, aliiſque quicquam referret, niſi eſſet exploratum.

Diodor. Sicul. ex teſtimonio Iuſtini Martyris, annos triginta Europam atque Aſiam luſtravit, & ſuis pleraque contemplatus eſt oculis. De Dione Caſſio idem dicendum, qui ita de ſeipſo l. 27. Λέγω δὲ ταῦτα &c. *Quæ ita lat: hæc autem ego, cæteraque omnia quæ ſequuntur, non ab aliis tradita, ſed à me obſervata notavi.* Quorum omnium cum negligens eſſet Cæſar, factum ut ipſius commentarii fuerint reprehenſi, ita enim in ejus vitâ Suet. c. 56. *Pollio Aſinius, Commentarios Cæſaris parum diligenter, parumque integra veritate compoſitos putat: cum Cæſar pleraque, & quæ per alios erant geſta temere crediderit.*

2. 1. Ἔργων μεγάλων) comparat hiſtoriam ſuam cum aliorum ſcriptis, qui minutias fuere ſectati, quos

quos etiam reprehendit. Nihil etenim curet quam ſi viliſſima quæque ſectetur, ille, quem officii ratione convenit altiora indaregare canibus in eo ſimilis, terræ qui aſſiduo adfixi naſo, cum inſtar aquilarum per negotiorum debe ret volare celſitudines. Eleganter Bodin Meth. Hiſt. Vt Academici rerum anilium nullas ideas poſuerunt, ita futilibus actionibus hiſtoria conſtare non debet.

Lucian. in ſuo de hiſtoria libro hāc rem inſigni declarat ſimili. Εἰσὶ τινες οἱ τὰ μεγάλα, &c. *Sunt quidam qui rerum geſtarum maximas & memoria digniſsimas prætermittunt, aut prætercurrūt, præ imperitia autē, aut ineptiâ & ignorātia, cum eorū, quæ dicenda, tum quæ tacenda ſunt, res minimas admodum prolixè & laborioſe immorando perſequuntnr. Non aliter ac ſi quis Iovis Olympici pulchritudinem univerſum, quæ tanta eſt ac t.slis, nec videat,*

nec

nec laudet ; neque etiam iis , qui ea neſciunt , quicquam narret : ſed ſubſellii rectitudinem, & expolitionem, & crepidæ concinnitatem admiretur , & hæc plane magno ſtudio exponat. Magna itaque copioſe exponenda ſunt , parva , autem & minus neceſſaria percurrenda, ne dicam prætermittenda. Quæ ratio cur multi hiſtorici aliorum incurrerint reprehenſionem. Dion ſibi inſenſus calamum videtur à conatu velle revocare, quando conquæritur ſe comminuere gravitatem hiſtoricam, ſi domeſticam Commodi Imperatoris conſuetudinem latius attingat. Valerius Maximus cenſuram incurrit Lampridii in vitâ Commodi, quod minutiarum imprudens fuerit ſectator. Salluſtius culpatur à Victor. lib. 2. var. lect. c. 23. quod de Philenorum aris minuta quædam gravi Hiſtorico indigna, ſuis admiſcuiſſet hiſtoriis.

2. 1. Ει γοῦν τις παρεμβάλοι πάν-

τα

πατὸν ἀπο τοῦ Σεβαστοῦ χρόνον, ἐξ ὅπερ ἡ Ρωμαίων δυναστεία μετέπεσεν εἰς μοναρχίαν) Exiſtumat ſcriptor noſter hoc in loco imperium Romanum in Monarchicum ſtatum ſub Auguſto mutatum fuiſſe. Quum tamen manifeſtum ſit, populi Romani potentiam non ſolum diminutam ſub Iulio Cęſare, verum etiam ſublatam; non tantum facto, verum etiam jure; neque enim ſibi ullam uſurpavit poteſtatem antequam hæc ei ſenatus decreto eſſet delata, ſive hoc factum metu, ſive voluntariè. Quod vero legiones ſenatus ſententia non dimiſerit, nihil juvat; tum quod injuſte & ſubdole illas legiones ipſi detractas vellent, & additas Pompejo, qui ei dominaretur, tum quod Senatores quidam cogerentur ire in ſententiam à Pompei amicis latam, additis etiam minis. Cum igitur Senatus potiſſima pars adeo male de

de Cæſare fuerat merita, ut juſte inclementiam ejus, qui alias in inimiciſsimos ſatis clemens, metuerent, novos finxit honores, ac ſingulares ei decrevrit; quo ejus captar & gratiam, quâ excidiſſe ſeſe autumabat. Itaque Pater Patriæ fuit appellatus; Dictator in perpetuum: Comitia in ſua habuit poteſtate. Quæ õnia quid aliud notant, quam populi autoritatem tralatam in Principem. Senatum ſolus ex arbitrio ſuo & beneplacito conſtituit, honores ac munera ſolus eſt elargitus, adeo ut nulla de ambitu lege foret opus. Cum enim ante civile bellum tãtę fuerit potentiæ, multo magis poſt illud aucta non diminuta ea dicenda. De Cæſare autem, cum in conſulatu collegam haberet Bibulum (quod ãte bellum civile) hoc narrat Suetonius: *Vnus ex eo tempore omnia in Republica, ad arbitrium admini-*

ſtra-

ſtravit: ut nonnulli urbanorum, cum quid per jocum teſtandi gratia ſignarent, non Cæſare & Bibulo, ſed Iulio & Cæſare actum ſcriberent, bis eundem proponentes, nomine atque cognomine. Vtque vulgo mox ferrentur hi verſus,

Non Bibulo quicquam nuper, ſed Cæſare factum eſt:
Nam Bibulo fieri conſule nil memini.

Adde, *Noviſſime dubium an ipſo volente, oblata pro roſtris ab Antonio conſule, regni inſignia.* Flor. lib. 4. c. 2. Patercul. lib. 1. Dion. libr. 44. quod an approbatum fuerit, pateſcit ex lege regiâ, in qua Iulii Cæſaris ſub initium mẽtio fit: cujus legis fragmentum ærea tabula inciſum, adhuc in Laterani Baſilica aſſervatur. Qua de re vide Georgium Fabricium antiquitatum lib. 1.

Verum tamen à noſtro ſcriptore merito videtur excluſus Iulius

Cæ-

Cęſar, tum quod non diuturno gaviſus fuerit principatu, quem vix ad menſes protraxit quinque, tum quod ſub Auguſto demum in vigore extiterit monarchicum regimen; cujus fundamina jecerat Cæſar: adeo ut ſucceſſorem in imperio ſibi deſignaverit, eumque præſidiis ad imperii tutamen muniverit. Tacit. Annal. 1. *Cajum ac Lucium in familiam Cæſarum induxerat; nec dum poſitâ puerili prætexta Principes appellari* &. poſt, *Druſoque pridem extincto, Nero ſolus è privignis erat: illuc cuncta vergere: filius, collega imperii, conſors tribuniciæ poteſtatis aſſumitur, omniſque per exercitus oſtentatur.* ac deinceps: *Nunc ſenem Principem, longâ potentiâ, proviſis etiam heredum in rempublicam opibus, auxilio ſcilicet militari tuendum, ut ſepultura ejus quieta foret.*

Quod autem nonnulli velint Monarchiam inchoatam poſt Augu-

guſtum, mihi non ſit veriſimile; cum tot ſcriptorum teſtimonia cõtrarium arguant. Tacit. Annal. 1. *Cuncta civilibus diſcordiis feſſa nomine Principis ſub imperium accepit.* & alibi: *Multus hinc ipſo de Auguſto ſermo, pleriſque vana mirantibus: quod idem dies accepti quondam imperii Princeps vitæ ſupremus.* Vis me dilucidioribus hoc probare teſtimoniis, plura ſubjiciam Dion. lib. 53. *Multis eum verbis precati ſunt, ut ſolus imperii ſummam gereret: omnibuſque, quibus id ei perſuaderent argumentis adductis tandem eo impulerunt, ut principatum ſolus obtineret.* Tacit. Annal. 1. *Non aliud diſcordantis patriæ remedium fuit, quam ut ab uno regeretur.* Hiſtor. 1. *Poſtquam bellatum ad Actium, atque omnium poteſtatem ad unum conferri, pacis interfuit.* Neque movet Taciti dictum, *non regno, nec dictaturâ, ſed Principis nomine conſtitutam rempubl.* Annal. 1. hoc

hoc enim ſubdole ſecit Auguſtus, ut omnem à ſe amoveret populi invidiam. Cajus Cæſar dictaturam ſenatus conſulto delatam, cum animo lubente acceptaſſet, adeo in ſe plurimorum exacuit animos, ut etiam mucrones. Auguſtus callidior: omnes tenuit honores, qui vel minimum ſaperēt dominatus: teſte Suetonio. *Domini* appellationem horruit, non aliter ac maledictum vel opprobrium, ut & Alexander imperator Romanus dominum ſe dici vetuit. Dominatio enim & Principatus diverſæ ſunt naturæ, ut docet Plin. Pan. *nec aliis eſt Princeps gratior, quam qui maxime dominum graventur.* Videtur hoc deſignare voluiſſe Tacit. Annal. 3. Tiberius *tribunitiam Druſo petebat. Id ſummi faſtigii vocabulum Auguſtus repperit, ne regis aut dictatoris nomen adſumeret, ac tamen appellatione aliqua cætera imperia præmineret.* Clarius

Dion

Dion. l.53. in vita Auguſti: ὁ καῖσαρ ἐπεθύμει &c. *Cæſar, quamvis Romuli nomen vehementer appetebat, tamen quam ſentiret hinc ſe ſuſpectum affectati Regni fieri, eo omiſſo, Auguſtus, quaſi hominis natura amplior ipſe, cognominatus eſt.* Et paulo poſt, de imperatoribus loquitur: καὶ οὕτως ἐκ τούτων &c. *Ad hunc itaque modum ratione eorum nominum, quæ in populari civitatis ſtatû uſurpantur, omnem totius reipubl. poteſtatem accipiûnt: ac regiam etiam, niſi quod invidiam nominis vitant: nam Cæſaris & Auguſti vocabula nihil eis quidem ea potentiæ adjiciunt peculiaris, ſed alterum ſucceſſionem ſtirpis, alterũ ſplendorẽ dignitatis ſignificat.*

3. 1. Καὶ ἐν πολλοῖς βαρβάροις.) Vnde vox barbarorum deducta, varii varie ambigunt. Quidam eos dictos volunt à Barba & rure, quod prolixas eas, ſoleant alere, quodque hiſpidi ſint & pagani, qui nunquam in urbibus vixerint.

xerint. Ita vult Caſſiodorus: verum vana hęc eſt Etymologia, cum nomen *barbari* non ſit latinæ linguæ, ſed alterius. Alii *Barbaros* ex eo dictos exiſtumant, ut τϱαχυστομία tali onomatopœia irrideretur, ita Srabo libr. 14. Omnes nationes præter Gręcos ita fuiſſe vocatos deſignat, quod difficulter, aſpere, & dure loquerenter, ac non probe ſonarent linguam Græcam, ut unaquæque lingua ſuam habet in pronunciando difficultatem. Quod ipſum confirmatur teſtimonio Homeri, qui 2. Iliad. Cares βαρβαϱοφώνυς dixit, tanquam duriloquos & craſſi lingues, ut qui Græcas dictiones plane expedire non poterant. Ex eadem cauſa Barbariſmus dictus eſt, vitium eorum qui male græciſſant, & Græca perperam pronunciant, ita ut ſermo iſte inconditus minus perciperetur. Quo videtur reſpexiſſe Di-

Divus Paul. 1. Corinth. 14. v. 11. *Niſi ſciero vim vocis, ei erò qui loquor Barbarus & qui loquitur, apud me Barbarus fuerit.* Quibus adde v. 19. *Sed in Eccleſia malim quinque verba intelligentia loqui, ut & alios informem, quam decem millia verborum linguä.* Et ſic intelligendum eſt illud Ovid. in Ponto Exulantis; Triſt. 5.

Barbarus his ego ſum, quia non intelligor ulli;
Derident ſtolidi verba latina Getæ.

Alia eſt ſententia Scal. exerc. 51. ſub initium, & in Theophraſt. de Plant. lib. 3. c. 32. Quam qui volet, amplectatur, quamvis videatur mera fundata conjectura. Qui vero vocati fuerint Barbari, difficile eſt determinare. Græci quidem mundum diviſerunt in duas partes, in Græcos ſeu Pelaſgos & Barbaros, adeo ut omnes exceptis Græcis fuerint Barbari,

neque latini ab hoc nomine probroſo excipiebantur; ut Cato & poſt eum Plinius teſtatur: *Græci nos quoque dictant Barbaros, & ſpurca ſædant appellatione.* Quod diſcrimen ſpectat Divus Paul. Rom. 1. verſ. 11. Quum opponit inter ſe Græcos & Barbaros: *Debitor ſum*, inquit, *Græcis ſimul & Barbaris.*

Verum tamen Romani quoque aliique populi, ab hoc ſeſe nomine turpi vindicarunt, & quicquid gentium extra imperii ſui limites fuit, communi nomine Barbaros appellarunt. De Romanis hoc teſtatur Herodianus in loco ante citato, ubi vocantur omnes Barbari, qui non ſunt in Imperio Romano. De Ægyptiis Herodot. lib. 2. τὺς μὴ σφι ὁμογλώσσυς &c. *Ægyptii appellant omnes Barbaros, qui alia, quam ipſi linguâ utuntur.* De Scythis Laërt. lib. 1. Anacharſis Scytha cuidam objicienti, quod

eſſet Barbarus, *certe*, inquit, *apud Athenienſes: ſed viciſsim Athenienſes Barbari ſunt apud Scythas.* Præterea antiquitus Barbarorum nomen proprie de Phrygibus accipiebatur; ut apud Horat. *Græcia Barbariæ lento colliſa duello.* & Sophocles in Ajace Phrygem vocat, βάρβαρον Φρύγα. Hodie vero, ut & olim, noſtra linguâ, quando dicimus Barbarum, intelligimus hominem ab omni humanitate, & virtute alienum, ferum, latronem qua tandem cunque terrarum parte vel gente degat. Dixi, ut olim, vocem hanc uſurpari. Quod colligere licet ex Apul. Mileſ. lib. 3. Vbi dicit inſidiis latronum impetitus: *At illi Barbari prorſus & immanes homines, neque fugam capeßunt, ſed audaciter reſiſtunt.* Manifeſtius teſtimonium de Alexandro Magno, qui cum à pręceptore Ariſtotele admoneretur, ut Græcis ſe tanquam

principem, barbaris ut dominum præberet, Reſpondit, ſe *Græcum virtute, Barbarum vitioſitate* metiri velle. teſte Plutarch. orat. 1. de Fort. Alex. & Strabon. in fine lib. 1. Vt autem propius ad inſtitutam noſtrum accedamus. Notandum Romanos omnes vocaſſe Barbaros, quos devicerunt & ſubjugarunt, vel etiam quorum provincias adierunt. Illuſtrat & probat hoc Mart. libr. 13. Epigr. 68.

Anſere Romano quamvis ſatur
Hannibal eſſet
Ipſe ſuas nunquam Barbarus edit
aves.

Imperatorum vero temporibus peculiari nomine Germanos vocarunt Barbaros. Quod teſtimoniis petitis ex Aug. Hiſt. Scriptoribus maniſeſtum. Noſter autẽ multis in locis. l. 1. Commod. in orat. ad milites τὸ δὲ βάρβαρον &c. *Barbara gens initio novi principatus repreſsa, non aude-*

debit ſeſe efferre. Et eodem libr. *Barbara gens quavis occaſione facile movetur.* Quibus in locis intelligit Germanos, quos omnes nondum ſubegerat imperator Marcus, quique metu Principis in præſens continebantur, ut loquitur alibi noſter ſcriptor. Quibus adde Vopiſc. *ſentiendum eſſe*, dicit, *non videndum, quoties auxiliaribus Barbaris Romanus miles juvatur.* Id eſt militibus Germanicis, qui confœderati ac ſocii populi Romani vocati ſæpiſſime apud Tacit. alioſque.

3. 2. Κομιδῇ νέοι, ῥᾳθυμότερον βιώσαντες.) Senes longo uſu, experientia, ac exercitatione, formatum habent pectus, ſatis validum ad reipubl. adminiſtrationem. *Eorum ætas appoſita, peridonea honeſtis, laudabilibuſque actionibus, rectaque à ratione temperatis, & quarum ratio ſit magiſtra, dux vero prudentia.* Iovian. Pont. lib. 1. de prud. *Adoleſcen-*

tes vero inhoneſtas ſequuntur plerumque voluptates, quibus capti regendos ſeſe permittunt turpibus cupiditatibus. Iovian. lib. 1. de prud. Ad virtutis ſtudium, probitatis, honeſtatis non facile inclinant, ut pote laborioſiſſimum, ſed quam facillime eorum ingenia, à recta diſciplinâ ad luxum dilabuntur. Molliter & indulgenter habiti vanis oblectamentis tempus tranſigunt, inſueti imperii curæ ac adminiſtrationi. *Non aliter quam equinis pullis vacationes à ſerendis oneribus conceduntur, quod nondum eorum corpus ſit devehendis iis ſatis idoneum*: ita adoleſcentibus propter mollitiem corporis ac teneritudinem ceſſatio ab agendo conceditur, quæ adminiſtratori reipublicæ turpis, niſi ſpectet animi relaxationem viriumque reſocillationem, quo poſt valentiores redeant ad pulchra & ſe digna munera abeunda. Vnde Ti-

Tiberius præcepto inſigni, quamvis ille invidioſe, monet ſenatum: *ne quis mobiles adoleſcentium animos, prematuris honoribus ad ſuperbiam extolleret.* Tacit.Annal. 4. hujus rei rationem non obſcure reddit imperator Marcus in Orat. ad Amicos: ϗ δεόμενοι ὥσπερ &c. *ipſi adhuc indigent, quaſi in ſalo & vitæ fluctu gubernationibus, ne rerũ imperitia de recto quaſi curſu ablati, malis artib9 impingãt.*

3. 2. Πολλὰ ἐκαινοτόμησαν) Nihil magis in juvene Principe odioſum quam nova permulta in Reipubl. deſignare; & tamen nihil facilius evenire ſolet, cum adoleſcentium animi levi vento arundinis jnſtar in quamvis partem mobiles. Temeritas enim & calor huic ætati adſitus, vel potius inſitus, qui maxima reipubl. naufragia, miſerrimaque ſæpe conciliat. Cicer. dial. de ſenect. ita ut *legibus annalibus grandiorem ætatem ad conſula-*

ſulatum conſtituerent, quod adoleſcentiæ temeritatem vererentur. Cicer. Philipp. 5. Ratio deſumi poteſt ex eo, quod iſta ætas non tam ſpectet utilitatem, quam quidem delectationem: cum autem nihil magis delectet, quam quod novum, fieri, ut ad nova quotidie feratur appetitus. Secundum illud Livianum: *Feſtinãtibus ad nova, primæ origines, proximaq; originibus minus præbent voluptatis.* Quo cũ illud Homeri cõſonat Od. 1. τὴν γὰρ ἀοιδὴν &c.

Cantio hæc hominum longe eſt celeberrima vulgo,
Et gratiſsima quæ nuperrima venit ad aures ex verſ. Eraſmi.

4. 2. Βασιλεύοντι Μάρκῳ) Iul. Capitol. eum vocat *Marcum Antonium Philoſophum*, forte ſtudio Philoſophandi; ſiquidem *Philoſophiæ deditus ſtoicæ, quam & per optimos quoſque magiſtros acceperat, & undique ipſe collegerat.* Iul. Capitol.

Quam

Quam etiam gravitate morum, vitæque continentia ſancivit. Noſter lib. 1. Verum obſervant commentatores in Hiſt. Auguſt. ſcript. hanc *Philoſophi* inſcriptionem, quę attribuitur Marco, non eſſe genuinam. vir ſumm. Salmaſius hanc inſcriptionem non agnoſcit, quod vetuſti codices ea careant. ſaxorum inſcriptiones; & omnes nummi, qui hodie etiam extant, hoc cognomen ignorent. Concedit incomp. Caſaub. eſſe quidem epitheton Marci, ſed cognomen eſſe, id vero negat. Quod paret ex Suidâ: ὁ ἐπαινετὸς κατὰ πάντα φιλόσοφος, & ex Capitol. *Marco Antonino, in omni vitâ philoſophanti viro.* Idque fit manifeſtum variis ſcriptorum teſtimoniis. Græci eum ſolum Marcum appellant, aut Marcum Aurelium Antoninum, ſine addimento *Philoſophi.*

Ita noſter autor ubivis locorum;

Philoſtratus in Theodoto, Dion libr. 71. Zoſim. libr. 1. Nicephor. Eccleſ. Hiſtor. libr. 3. cap. 31. & quod certum hujus rei eſt indicium, Athenagoras Philoſophus Athenienſis illud cognomen tum non omiſſiſſet in inſcriptione præfixa legationi, quam ſuſcepit pro Chriſtianis, quæ ita ſe habet: M. Αυρηλ. Αντωνίνῳ καὶ Λ. Αυρηλ. Κομμόδῳ, poſtea vero ſubjungit, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις. Quia non erat hoc nomen proprium ſed appellativum, cum utriſque ex æquo tribuatur. Latini ſcriptores etiam omiſerunt illud cognomentum, ut Aurel. victor, Ammian. Marcellinus, ipſe Iulius Capitol. qui ejus vitam conſcripſit, ſemel tantum *Philoſophi* cognomen addidit, reliquis in locis omiſit. Antea vocabatur ab *Adriano Annius veriſſimus*, dimi-

minutiva voce, *poſt virilem autem togam Annius verus.* Iul. Capitol. Vocatus & poſtea *Aurelius pro Annio, Quod in Aureliam, hoc eſt Antonini, adoptionis jure tranſiſſet.* idem in ejus vitâ. Lubet hic adnotare errorem Suidæ, qui Marco cognomen *Pii* addidit. Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς. Quod eſſe nequit, cum *Pii* nomen proprium fuerit Antonini, Adriani ſuc-ceſſoris, cujus filiam aſſumſit ſibi in uxorem Marcus, & cum ea imperium. Videat tamen qui volet Suidam excuſatum apud Clariſsimum Meric. Caſaubon. Iſaci Filium in teſtimoniis Marci Antonini præfixis ejuſdem Antonini de ſcipſo libris. Vbi quædam habet non contemnenda.

4. 2. Κομιδῇ νέος τὸν βίον μετήλλαξε.)

λαξε) Βηρίσσιμος ὃ ἦν) &c. Iul. Capitol. parum immutato nomine in vitâ Marci : *Sub ipſis profectionis diebus in ſeceſſu Prænestino agens, filium nomine Verum execto ſub aure tubere ſeptennem amiſit.* Ælio Lampridio dicitur aliquis *Antoninus, quadrimus elatus.* Quis ille fuerit, non colligitur ex noſtro ſcriptore, qui nullam ejus mentionem fecit. Septennem vero de quo Capitol. Ælius Lampridius in vita Commodi *Severum* nominat : *Appellatus eſt autem Cæſar* puer (nempe Commodus) *cum fratre Severo.*

Exiſtumat vir ſum. Cl. Salm in notis ad Commodum, *Severum*, perperam irrepſiſſe pro *verum*. Itaque bene ſcriptor noſter Βηρίσσιμος pro Βῆρος, cujus eſt diminutivum, forte quia, κομιδῇ νέος, admodum juvenis, ut de eo loquitur. Quod ita ſeſe habere probat illud Capitolini in vita Marci : *Poſt exceſſum*

vero

vero Patris (Marcus) *ab Adriano Annius Veriſsimus vocatus eſt : poſt virilem vero togam, Annius verus.* Ac ſi diceret, tum diminutivâ voce fuit cognominatus, quia pueritiæ metas nondum erat egreſſus, poſtmodum vero nomini ablata diminutio, poſtquam virilem incepit ingredi ætatem.

4. 2. Βηρίσιμος δ' ἦν ὄνομα αὐτῷ) latinis *Veriſſimus.* Soliti Græci ponere β, pro υ. ut Σεβῆρος pro *Severus.* Ratio eſt, *quod cum digammæ illius verum ſonum nullum haberent, inopiâ coacti, ad quamvis potius, quam ad φ decurrere voluerint*, à quo maxime *ſcilicet, abeſſet.* Lipſ. c. 12. de Rect. Pron. ling. lat. immo ſive deſtituantur litteris, ſive non deſtituantur, ſemper ſoliti durius quam latini ſua proferre. Vnde eum πυῤῥίαν dicunt, quem latini Burrhiam, βῆρον, quem latini, verum, quanquam nunquam tam

ſua-

ſuaviter ſua poſſent pronunciare, ac quidem latini per ſuum v. *Nulla enim ſuavior littera hâc duplici nata videtur, poſt litteras natas.* Lipſ. in not. ad cap. 12. de Pron.

4. 2. Κόμμοδον καλύμενον, ὁ πατὴρ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας) Lamprid. in vitâ Commodi: *Commodum Marcus & ſuis præceptis & etiam magnorum atque optimorum virorum erudire conatus eſt, habuit litteratorem Græcum Oneſicritum; latinum, Capellam Antiſtium: Orator ei Attejus ſanctus fuit.* Genuini patris officio fungitur Marcus, dum adoleſcentem magnâ curâ àc diligentiâ educare contendit. Magni quidem refert ut quis naſcatur, ſed multo maxime, quibus rationibus & exemplis à teneris formetur & inſtituatur. Quam artem, tanquam difficillimam, fingendi, formandi, educandi puerum, ſcire opor-

oportet omnes parentes. De quâ merito dixeris, quod de pronunciatione Demoſthenes, iſti, primas, alteras, tertias tribuendas, quippe quæ naturam ferocientem, & alias renitentem movet ac flectit in contrarium. Eaque cura eo magis incumbit viro Principi, quod de generem ex ſe genitum relicturus eſt Reipubl. detrimento ac damno. Quod Cicer. 5. verr. *Qui non recte inſtituunt atque erudiunt liberos, non ſolum liberis, ſed etiam reipublicæ ſaciunt injuriam.* Nullo attamen in negotio plus delinquunt quam viri Principes, dum vel gravioribus intenti minore cura liberos educare ſolent, vel curam liberorum abjicientes, aliis eam demandant, inque eos rejiciunt qui ſæpius in aula peſſimi audiunt juventutis depravatores vel etiam, dum ſimiarum

ſimiarum ritu, ſobolem complexu necantium, liberorum indolem, tenui ac molli corrumpunt educatione, eos ad virtutes non hortantur ſeverius, neque alios id facere permittunt, ſed potius facientes odio proſequuntur; à vitiis non abſterrent acrius, neque nimium abſterreri volunt, ne forte ſupra modum appareant religioſi. Id vitii fuiſſe in Marco non obſcure notat Lamprid. in vit. Commodi: *Adhibitos cuſtodes vitæ ſuæ honeſtiores ferre non potuit, peſſimos quos detinuit, & ſubmotos uſque ad ægritudinem deſideravit: quibus per patris mollitiem reſtitutis, popinas & ganeas in Palatinis ſemper ædibus fecit: neque unquam pepercit vel pudori vel ſumptui.*

4. 2. Θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι) In filiabus elocandis maxima parentis cura ac diligentia requiritur, præcipua quippe radix,

radix, pręcipuus fons, unde potiſſima pars, vel fælicitatis, vel infælicitatis provenit in vitâ mortalium, videtur eſſe matrimonium. Hôc amicitia in privata vita initur, hoc fœdera paciſcuntur in publicâ ſocietate. Vnde qui generum quęrit, ſibi quærit imperii firmamentum ac decus. Hinc veteres Philoſophi nullâ de re ſanctius quid conſcripſerunt, quam de conjugio, quorum monumenta quędam etiamnum extant apud Ariſt. Xenoph. & Plutarch.

4. 2. Οὐ τοὺς γένους μακραῖς διαδοχαῖς) &c. Iul. Capitol. *Proficiſcens ad bellum Germanicum, filiam ſuam non decurſo luctus tempore, grandævo equitis Romani filio Claudio Pompejano dedit, genere Antiochenſi, nec ſatis nobili.* Non quod non ille ſupra vulgus ſit collocandus, in quo generis ſimul & virtutis convenit nobilitas, & eadem ſede lo-

ca-

catur, verum quia tot ac tanti ſę-pe deficiunt ab origine, à majorum virtutibus degeneres, tutius conſultiuſque judicatur primas virtuti tribuere, alteras natalium ſplendori. quem ordinem ſervavit ille quiſquis fuerit, qui ſcripſit verſiculum in laudem Vliſſis.

Inclyte parva prædite forma,
Nomine celebri, claroque potens
Pectore, Achivis claſſibus ductor,
Gravis Dardaniis gentibus ultor,
Laërtiade.

Vbi obſervant ea primo loco eſſe poſita, quæ ipſius Vliſſis eſſent propria: in quibus nihil ſibi Laërtes, neque Anticlea, neque Acriſius vindicaret: patris autem nomen in ultimum rejectum eſſe locum, quod in laudibus magnorum virorum poſtremum locum generis nobilitas teneat. Et ſane ea poſte-

ros

ros ſimiles non tantis cumulat honoribus quippe quæ vix ac ne vix quidem per ſe laudem mercantur. Neque è contrario diſsimiles illuſtrat ſed prodit magis indignos: honorem non tam accommodat, quam quidem maculam injicit & inquinat. Oraculo illa digna vox: *Optimus quiſque nobiliſsimus.* Quid enim ſi ex optimo peſſimus, ut è vino ſæpe acetum generatur, an ideo præferendus omnibus bonis, quia patre bono, ipſe nequam? non ſane. *Vt enim venator non quærit quod tali cane natum ſit, ſed canem; & eques equum ipſum, non quod ex equo (quid enim ſi mulus ex equo natus ſit?) ita vir politicus totâ via erraverit, ſi in rectore non requirat quis, ſed è quibus.* Plutarch. in Syll. Sordidum illud laudis opus ac debile quod fultum majorum imaginibus ac triumphis avitis.

illi

illi nihil proderit, quod faſtos plenos oſtentet numeroſo conſule, cui vita vitiorum plena oſtendit nævos. perit omnis in illo nobilitas, qui quicquid laudis petit, petit ab origine, quam inficit, ac inquinat. Scite Plautus in Trinum.

Itane tandem majores famam addiderunt tibi tui,
Vt virtute eorum ante parta per flagitium perderes,
Atque honori poſterorum tuorum ut ſibexe fieres?
Tibi paterque avoſque facilem fecit & planam viam
Ad quærendum honorem: tu feciſti ut difficiles foret,
Culpâ maxime & deſidiâ, tuiſque ſtultis moribus.
Qui bono ſunt genere nati, ſi ſunt ingenio malo,
Suapte culpa degeneres abeunt, genus ingenio improbant.

Va-

Vanum eſt illud & umbraticum à parentibus in filios degeneres, tranſlatum, quia non eſt ipſorum: virtus enim non infunditur poſteris ut reliqua corporis bona, acquiſita eſt, non nativa.

Fortes creantur fortibus & bonis,
Eſt in juvencis eſt in brutis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam:
Doctrina ſed vim promovet, inſitam,
Rectique cultus pectora roborant,
Vtcunque defecere mores
Dedecorant bene nata culpæ

Vbicunque igitur degener leonis catulus, ibi præferendus generoſus canis, & ubi dama timidior nobilis, ibi promovendus ſtrenuiſsimus ac probus, etiam in turiolo prognatus miles. Huc facit locus Iuvenal. ſat. 8.

Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis

AEaci-

Æacidæ ſimilis, vulcaniaque arma capeſſas,
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Audi Boëtium rem omnem explicantem ac determinantem. *Iam vero quam ſit inane, quam futile nobilitatis nomen, quis non videat? Quæ ſi ad claritudinem refertur aliena eſt. Videtur namque nobilitas eſſe, quædam de meritis veniens laus parentum. Quod ſi claritudinem, prædicatio facit, illi ſint clari neceſſe, qui prædicantur. Quare ſplendidum te, ſi tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quod ſi quid eſt in nobilitate bonum, id eſſe arbitror, ſolum, ut impoſita nobilibus neceſſitudo videatur, ne à majorum virtute degenerent.* Vnde Iuriſconſ. Ex genere nobilis, tantum præſumptione eſt nobilis. l. *Quod ſi nolit, D. de AEdilit. Edict.* Hæc quaſi ore Epicteti dicta ac dictata. Nimirum noſtra non ſunt genus, pecu-

cuniæ, καὶ ἐπὶ λόγῳ, ὅσα οὐχ' ἡμέτερα ἔργα. Verum ea noſtra ſunt, quæ poteſtati noſtræ ſubjacent, quęque à fortuna nec dari, nec auferri poſſunt. Ergo

Quid genus, & proavos ſtrepitis?
Si primordia veſtra,
Auctoremque Deum ſpectes
Nullus degener exſtat,
Ni vitiis pejora ſovens
Proprium deſerat ortum.

4. 2. Ἀρετῆς δὲ πάσης ἔμελεν αὐτῷ) Aurel. Victor. *Iſte virtutum omnium, cæleſtiſque ingenii exſtitit defenſor.* & ipſe de ſe ipſo lib. 1. c. 11. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ &c. *A fratre Severo, amorem familiarium, & veritatis & juſtitiæ, didici.* Rara certe avis in terris Princips talis qui magnopere virtutes exercuit: cum in veteri ſit verbo, nec authoritate carente nec eventu, alienam virtutem regibus eſſe formidoloſam quia ipſi à virtute abhorrent.

4. 2. Λόγων τε ἀρχαιότητος ἦν ἐραστής.) Aurel. Victor. *Litterarum Græcarum erat peritiſſimus.* Athenag. Philoſoph. in legatione pro Chriſtianis; ad Marcum & Verum imperatores: οἶδα γὰρ ὅτι ὅσον &c. quę ſeq. Quæ ita latine: *Novi enim vos quantum prudentia ſimul & imperio præſtatis omnibus, tantum etiam exquiſita ſcientiarum cognitione excellere: Ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus eximie verſatos, ut qui unam duntaxat aliquam ſibi excolendam delegerunt, etiam illos in hâc ipſa parte ſuperetis.* Non injuria hic quiſquam quærere poſſet, num aſſiduum illud litterarum ac ſcientiarum ſtudium, non videatur imperanti non ſolum inde eorum, verum etiam circa altiora ac majora reipublicę occupato, illicitum? Ita cenſet Seneca Epiſt. 88: *An tu exiſtumas eum repræhendendum qui ſupervacua uſu ſibi comparat,*

rat, & pretioſarum rerum pompam in domo explicat: non putas eum, qui occupatus eſt in ſupervacua litterarum ſupellectile? Plus ſcire velle quam ſit ſatis, intemperantiæ genus eſt. & Epiſt. 106. *Quemadmodum omnium rerum, ſic litterarum quoque intemperantia laboramus, non vitæ, ſed ſcholæ dicimus.* Atque hâc ratione reprehenſi Imperatores plurimi, quod nimium litteris vacarent. Hadrianus Princeps à nonnullis *Græculus* dicebatur, quod impenſius Græcis ſtudiis eſſet imbutus, ut ſcribit Spartianus in ejus vitâ. Ob eandem affectatæ ſupra modum doctrinæ culpam Iulianus Apoſtata, *Græcus* audivit *literio*, teſte Ammian. Marcell. libr. 17. Marcus Antoninus per ludibrium à quibuſdam vocatus fuit *dialogiſta*, quod libris & dialogis conſcribendis operam daret, ita Vulcat. Gallicanus in vita Avidii Caſſii; *Nec defuere qui illum*

Catilinam vocarent: quum & ipſe ſe ita gauderet appellari, addens futurum ſe Sergium, ſi dialogiſtam occidiſſet, Antonium hoc nomine ſignificans.

Eſt igitur eorum, qui Reipubl. curam ſuſceperunt, eruditionem tanquam animi cultum, quatenus opus, & ad rem, atque uſum pertinet aſſumere. Quod fecere Scipio ille poſterior, Cornel. Sylla, Pompejus, Lucullus, Cæſar, aliique. De Helvid. Priſco teſtatur Tac. hiſtor. 4. *ingenium illuſtre altioribus ſtudiis juvenis admodum dedit: non ut plerique, ut nomine magnifico ſegne otium velaret, ſed quo firmior adverſus fortuita, Rempubl. capeſſeret.* Exemplar principibus viris ac regula hoc in negotio propoſitus ſit, magnus ille Agricola, *qui ſtudio ſcientiæ flagrantem animum coercuit, tenuitque, quod eſt difficillimum, ex ſapientia modum.*

4. 3. Παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις

ἑαυτὸν ἐπιεικῆ, καὶ μέτριον βασιλέα & quæ ſeq.) Aurel. Victor: *Hic permiſit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent.* Eutrop. *Hic cum omnibus Romæ æquo jure egit, ad nullam inſolentiam elatus eſt imperii faſtigio.* Ipſe de ſeipſo l. 1. c. 1. quæ ita latine: *Ab avo meo Vero didici placidis eſſe moribus. c. 6.* A *Sexto comitatē c. 11. à fratre meo Severo, amorem familiarium.* Idē elegantur de Iuliano teſtatur Mamertinus in Panegyr. ei dicto. *Quis oro vos plura præbuit fidei conſtantiæq; documēta? omnes quos privatus in familiaritatē recepit, eodem habet imperator affectu: nemo gradu pulſus, nemo aditu prohibitus.* Deteſtandus igitur gentium quarundam odioſus ritus, *apud quos perſona Regis, ſub ſpecie majeſtatis occulitur.* Apul: de Deo Socrat.

5. 3. Μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν & quæ ſequuntur.) A-

Athenagoras, legatione pro Chriſtianis: M. Αυρηλ Αντονίνῳ. καὶ Λ. Αυρηλ. Κομμόδῳ, Αρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς. τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις.

Iul. Capitol. *Erat enim ipſe tantæ tranquillitatis ut vultum nunquam mutaverit ex mærore, vel gaudio, philoſophiæ deditus* Stoicæ, *quam & per optimos quoſdam Magiſtros acceperat, & undique ipſe collegerat.* Gallicanus in vita Avidii Caſſii: *Nec deſuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipſe ſe ita gauderet appellari, addens futurum ſe Sergium, ſi dialogiſtam occidiſſet, Antoninum hoc nomine ſignificans: qui tantum enituit in Philoſophiâ, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus ſit non adulatione, ſed ſerio, ut præcepta Philoſophiæ ederet: nec ille timuit, ſed per ordinem paræneſeon, hoc eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.* Aurel.

tera-

terarum Græcarum peritiſſimus. Ipſe de ſeipſo lib. 1. c: 3. A Diogneto didici, *libere dicta ferre quo animo, Philoſophiæ me addiſcere.*

5. 3. Μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν & quæ ſeq.) Fęlices ſubditos talem qui nacti ſunt Principem! Audite Boet. lib. 1. de Conſol. Phil. proſ. 4. *Tu hanc ſententiam Platonis ore ſanxiſti, beatas fore reſpubl ſi eas vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet.* Audite ipſa Platonis verba lib. 5. de Republ. Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλοσοφοι &c. *Niſi philoſophi civitatibus dominentur, vel hi qui nunc reges potenteſque dicuntur, legitime ſufficienterque philoſophentur, in idemque civilis potentia & philoſophia concurrant, neque (quod nunc fit) à diverſis duo hæc tractentur ingeniis non erit civitati, vel etiam hominum generi requies ulla malorum.* Quam ſententiam

am Prudent. lib. 1. contra Symmach. eſt mutuatus: *Fortunata rei erit publica. Si aut ſapient reges, aut regnaverint ſapientes.* Suffragatur Plutarchus in commentario ad Principē indoctum, qui ita latine: *Doctrina*, inquit, *ex Philoſophia prompta quæ aſſeſſor & cuſtos eſt domeſtica imperātis, de poteſtate ſicut bono habitu præſcindens quod lubricum eſt, relinquit quod eſt ſanum.*

Si non creditis teſtimoniis, tranſeamus ad exempla: Evocatus ad Dyoniſium Plato, ut capite curato univerſæ laboranti Siciliæ adferret medelam, tantum Philoſophiæ documentis eſt conſecutus, ut verecunda deinceps forent convivia, ac ubique in omnibus actionibus moderatio adhiberetur. Immo ordo curiæ talis fuit, ipſiuſque etiam Tyranni in jure dicendo benignitas, ut civitati mirifica ſpes affulſerit de hominis, alias peſſimi, commu-

mu-

mutatione. Neque hoc ſine ratione: erat enim unus omnium ad doctrinam & Philoſophiam impetus, teſte Plutarch. in Dion. Hujus non ignarus Philippus Macedo, qui ab Epaminonda Philoſopho inſtitutus, curam Alexandri filii demandavit Ariſtoteli, cujus præceptis decem ferme annis eo informatus eſt ſucceſſu, ut majore apparatu à præceptore, quam à parente Philippo ſubornatus in Perſas trajecerit. Neque receſſerunt ab hâc opinione, quotcunque viri Principes apud Romanos fuerunt maxime illuſtres, ne dicam de Græcis, quorum numerus eſt innumerus. Iulius Cæſar Ariſtonis frequentavit Auditorium, Pompejus Cratippi. Idem bello confecto Mithridatico, faſces Philoſophiæ ſubmiſit; intraturus Poſſidonii ſapientiæ profeſſione clari domum, fores percuti de more, idque pro-

pter Philoſophiæ dignitatem, à li-ctore vetuit. Auguſtus Cęſar, A-rium & Athenodorum ſecum habuit; Trajanus, Optimi nomen meritus, Plutarchum. Denique Marcus Antoninus Philoſophiam nunquam ſprevit, ejus rei luculenta occurrunt teſtimonia apud Iul. Capitol. in ejus vita: *Apud Ægyptios civem ſe egit, & Philoſophum, in omnibus ſtadiis, templis, locis*, & paulo poſt: *Sententia Platonis ſemper in ore illius fuit, florere civitates, ſi aut Philoſophi imperarent, aut Imperatores philoſopharentur*. Linquo antiquum illud ævum, tranſeo ad exempla, quæ ætati noſtræ viciniora. Alphonſus Arragoniæ rex adeo ſapientiæ fuit amator, ut exclamaverit, *nòn hominis ſed bovis eſſe voeem, ejus qui dixerat, non decere principem tenere litteras*. Ludovicus I. Vngariæ ac Poloniæ Rex, tantos in ſapientæ ſtudio fecit progreſſus, ut non

non minus litteris quam armis præſtiterit teſte Cromero in fine lib. 13. de rebus Polon. Neque ſilentio prætereundum ultimo loco exemplum Matthiæ Corvini, qui & doctiſſimus, & doctorum ſummus Męcenas adeo ut in ipſa regia Budæ bibliothecam vere regiam inſtituerit, ex qua ætate ſuperiori plurimi libri utiliſsimi prodierunt.

5. 3. φιλοσοφίαν οὐ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δὲ ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι ἐπισώσατο.) Ex Epicteto: Aul. Gell. lib. 1. c. 2. I*uvenes quidam neque frugi, neque operæ probæ, ſed theorematibus tantum nugacibus, & puerilium iſagogarum commentationibus dilatrantes.* & paulo poſt: *qui verborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium jacta, ſanctiſſimæ diſciplinæ nomen ementiuntur.* Aliter noſter auctor de Marco imperatore, quem refert non pręceptis, ſed praxi ſapientiæ ſtudium

confirmaſſe. Non autem hoc in loco per Philoſophiam intellige omnem humanam ſapientiam, & quęcunque ab hominibus ſapienter & ingenioſe dicta & excogitata, verum eam ſolum Philoſophiæ partem, quæ vitam, ſtudia, & mores informat, quę ἠθικὴ, hoc eſt moralis appellatur, quam reſpicit Nilus in Parineſi: ἡ φιλοσοφία χρῆμα τοῖς ἀνθρώποις ἐξαίρετον. οὖσα δὲ μονογενὴς, μόνη μόνῳ συνεῖναι τῷ κεκτημένῳ βούλεται. *Philoſophia hominibus res eſt eximia; unigenita vero exiſtens, ſola ſoli vult coire poſſeſſori.* De eadem parte loquitur Plutar. in pædagogiâ: quæ verba ita latine: Animorum ægritudines, atq; lãguores ſola eſt quę curet atq; medeatur Philoſophia. Per hanc enim & cum hac ſcire licet quid honeſtum, quid turpe, quid juſtum, quid injuſtum: & ſummatim quid deligendum quid fugiendum: quo-

modo parentibus, quomodo natu grandioribus, quomodo peregrinis, magiſtratibus, amicis, uxoribus ac ſervis utendum ſit: utque deos veneremur, parentes honoremus, ſeniores vereamur, legibus obtemperemus: quomodo magiſtratibus cedere, amicos diligere oporteat, in mulieres ſervare modeſtiam, charos habere liberos, minime ſervire cum ſervis: & quod maximum eſt in proſperis fortunę ſucceſsibus lętitiâ non effundi, nec in adverſis caſibus triſtitia deprimi: nec omnino voluptatibus eſſe deditos: nec ita per iracundiam affici, ut belluarum animos induamus, quæ ex omnibus Philoſophiæ bonis antiquiſſima judicanda. In quam ſententiam legitur dictum Muſonii, ſapientis Philoſophi: οὐ γὰρ δὴ φιλοσοφεῖν ἕτερόν τι φαίνεται ὂν, ἢ τὸ ἃ προσήκει λόγῳ μὲν ἀναζητεῖν,

ἔρ-

ἔργῳ δὲ πράττειν : *Non enim aliud quid videtur eſſe Philoſophia quam in id quod conveniens eſt, verbo inquirere, opereque implere* : Hæc eſt itaque illa Marci Philoſophia , quam non verbis,aut decretorum ſcientia,ſed morum gravitate , vitæque continentia ſancivit. Plura qui volet hâc de re, adeat Beſoldum in init. tit. pand. De juſt. & jur.

§. 3. Πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν) ea ætate viros plurimos ſapientiæ ſtudio præclaros exſtitiſſe mimine mirandum , quûm ſingulos maximo affecerit honore , ipſe eximius ſtudiorum cultor , ac fautor. teſtis eſt Iul. Capit. in ejus vitâ : *Multum Frontoni detulit , cui & ſtatuam in ſenatu petiit. Proculum ad proconſulatum provexit , oneribus in ſe receptis. Iunium Ruſticum ſtoicum conſulem deſignavit,eique poſt obitum à Senatu ſtatuas poſtulavit.*

§. 3. Φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ὑπή-

κοον ζήλῳ &c.) Iſocrat, ad Nicocl. φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τοῖς ἐπιτηδεύμασι διάγειν τὸν βίον, ἐν οἷς αὐτοὺς ἄρχοντας τοὺς ἑαυτῶν ὁρῶσι διατρίβοντας: *Solet vulgus in iis, ſtudiis vivere, quibus magiſtratus ſuos videt eſſe deditos.* Cui ſuffragatur pronunciatus ſapientiſſimus, Syracides cap. 10. *Qualis rector eſt civitatis, tales & in habitantes in eâ.* Calculum adjicit Plato de leg. lib. 4. Μηδεὶς ἡμᾶς πειθέτω, ὦ φίλοι, ἄλλῃ θᾶττον καὶ ῥᾷον μεταβάλλειν ἄν ποτε πόλιν τοὺς νόμους, ἢ τῇ τῶν δυναστευόντων ἡγεμονίᾳ. Μηδὲ νῦν γε ἄλλῃ γίγνεσθαι μηδ᾽ αὖθις ποτὲ γενήσεσθαι: *Nemo nobis perſuadent ò amici ullà ratione citius aut facilius civitatem leges moreſque immutare; quam principum exemplo præeunte: neque aliter nunc eſſe, nec in poſterum unquam futurum.* Neque cauſæ ſunt in occulto poſitæ. Principis vita in edito, ac præluſtri conſtituta eſt loco, unde ſe velu-

veluti trophęum quoddam conſpiciendum prębet omnibus quo omnes ad ſe trahat, in ſuique rapiat exemplum. Subditorum vero mentes & oculi ad alta illa plerumque verſi, non aliter ac Heliotropium ad ſolis motum, in principis mores vertuntur. *Neque tam opus eſt imperio, quam exemplo.* Plin. Paneg. quod efficacius urgebit, quam ipſæ leges. veriſſime enim ille apud Liv. l. 26. *Siquid injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos ſi ipſe juris ſtatueris, facilius omnes obedientes habeas.* Equidem ſi quæras, cur homines imperia tam inviti patiantur, nihil aliud reſpondebo, quam quod leges ſuas ipſi viri Principes parum obſervent. Æternitati conſecrandi ſunt verſus, ac Principibus ſemper ruminandi, apud Claud. paneg. 7.

In

In commune jubes ſi quid cenſeſque tenendum,
Primus juſſa ſubi. Tunc obſervantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, quum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi. Componitur Orbis
Regis ad exemplum. Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, ut vita regentis

Et ſane vix ulla res eſt, quæ magis hominem ad virtutis incitet ſtudium, quam exempla. Cum etenim homo, quicquid intelligit, ſenſu potius intelligat, quam ratione, uſu evenire videas, eum potius iis moveri, ac concitari quam ratione. Quo reſpexiſſe videatur Thraſeas Senator optimus apud Tact. An. 16. Qui moribundus ita quęſtori, qui ſupplicium exigebat, eſt locutus: *Specta juvenis, & omen quidem Dii prohibeant; cæterum*

in ea tempora es natus, quibus firmare animum expedit conſtantibus exemplis. Magis ſcilicet hæc movent, quam verba; humaniſque minus ſermonibus, quam operibus creditur. Quemadmodum in verborum ſtrepitu, aut lingua ſonora, non conſiſtit ſapientia; ſed factis exprimitur animique firmitate: ita pariter, felicius exemplis factiſque majorum quam rationibus & dictis inſtruimur eorundem. Pauciſſimos invenias, qui acumina legum, rationeſque edictorum, percipiunt, vel ſi percipiant, admittunt: opus eſt aliquo præceſſore, ac viæ duce, ad quem mores exigant, quique ipſis præluceat.

Quod ſi igitur vir Princeps ſuos mores ad imitandum aliis velit proponere, quis non eum, cujus vitę inſtitutum legem autumat, æmulandi amore, ac obſequii ſtudio, ſequetur? Siquidem ille velit

lit honeſta, quis non volet; ſiquidem turpia, quis non peccabit? Ab eo, tanquam à capite, omnis vitii ac intemperiei in republica origo: rurſus ab eodem è contrario, tanquam à capite virtus ac temperamentum, ad inferiora imperii viſcera diffunduntur. Ejus vita ſi proba emendat ac corrigit continentia omnes, ſin minus cupiditatibus inficit. Non aliter ac orbes inferiores ſupero illo abripiuntur, eiq; obſecundant: ita ſubditi à ſuprema poteſtate trahuntur ſæpe inviti, volentes nolentes à bona vitâ ac viâ deviant. Vere Eloquentiæ Parens de leg. 3. *Licet videre, ſi velim replicare memoriam temporum: qualeſcunque ſummi civitatis viri fuerint, talem civitatem fuiſſe: quæcunque mutatio temporum in principibus extiterit, eandem in populo ſecuturam. Quo perneciofius de republica merentur vitioſi Principes, quod non ſolum*

lum vitia concipiunt ipſi, ſed ea infundunt, in civitatem: neque ſolum obſunt quod ipſi corrumpuntur, ſed etiam quod corrumpunt, pluſque exemplo quam peccato nocent.

5. 3. Εἶδόν τε καὶ ἤκουσα) veritatem hiſtoriæ confirmat, ſi quando ſcriptor eorum, quæ commemorat factorum αὐτόπτης, dictorum αὐτήκοος fuit: qua de re ſupra dictum fuit latius, ad illa autoris verba: ἐγὼ δ' ἱστορίαν &c.

5, 3. Μὴ μόνον ὑφ' ἡλικίας ἀλλὰ καμάτοις τε καὶ φροντίσι τετρυχωμένον) Dum ſubditi ſecuri, aſſiduitate curæ vir Princeps, ac labore nimio ſæpe obruitur, quo vere ſe populi oſtendat paſtorem. *Neque enim ſpecie tenus, ac nomine fortuna imperii conſideranda eſt.* Verum longe aliter. *Admittere in animum totius reipubl. curam, & populi fata ſuſcipere: & oblitum quodammodo ſui gentis vivere. Accipere innumerabiles undique*

nun-

nuncios, totidem mandata dimittere, de tot urbibus, nationibus, provinciis cogitare, noctes omnes dieſque, perpeti ſollicitudine, pro ſalute omnium cogitare. Plin. Pagn. vid. Lipſ. monit. & empl. pol. c. 7.

6. 3. Διονύσιού τοῦ Σικελιώτου) de cujus ſævitiâ, intemperantia & nimia venere, Iuſt. l. 21. & de eo ita Athenæ. l. 10. c. 10. Φιλοπόται, οἱ καὶ μεθυσοῦς &c. *Bibaces & vinoſos cum recenſet Theopompus, Dionyſium juniorē Siciliæ tyrannum nominat, qui ob temulētiā corruptus oculis excæcatus ſit. Ariſtoteles in explicanda Syracuſiorum adminiſtratione publica, ait cōtinenter ipſū ad nonageſimum uſq; diē ebrium interdū fuiſſe, atque ideo hebetatos illius oculos.*

6. 3. Πτολομαῖος μέν, καὶ μέχεις ἀδελφῆς ἰδίας ἔρωτος προχωρήσας.) Ptolomæus, de quò noſter ſcriptor, non ſtatim Alexandro ſucceſſit. Primus enim fuit poſt Alexandrnm Ptol. *Lagi*, qui & *Soter* & Ma-

Magnus. Poſt hunc Ptolomęus *Philadelphus*; huic ſucceſſit Ptolomęus, de quo noſter, cognomento *Ceraunus*. Erat hic filius Ptolom. *Magni*, alias *Soteris*, & Euridices Antipatri filię. Iuſt. lib. 17. Appian. Sororem duxit, ejuſque filios vita, ipſam regno privat. Erat illa Arſinoë, quæ fuerat matrimonio juncta Lyſimacho. teſt. Iuſt. lib. 17. & lib. 24.

6. 14. Παρὰ τὺς Μακεδόνων ϰ̀ ἑλλήνων νόμυς) Quâ ratione dicit noſter ſcriptor Ptolomæum duxiſſe ſororem ſuam, pręter ſive contra Macedonum & Græcorum leges: cum hoc ipſum videatur moribus fuiſſe multorum inſtitutum, ac comprobatum. Ita Euſeb. lib. 6. præp. Euang. notat, fas eſſe Perſis conjungi cum ſororibus. Adeo etiam ut Lucianus tom. 3. de ſacrific. ludens cum Iovis conjugio cum ſorore ſua Iunone, dicat eum hoc

fe-

feciſſe ſecundum Perſarum & Aſſyriorum leges. Quinimo Athenienſibus fratrum ac ſororum conjugia legibus permiſſa. Ita enim Octavius apud Minutium: *Ægyptiis & Athenienſibus cum ſororibus legitima connubia.* Num igitur erraſſe dicendus ſcriptor, quod ſcribat Ptolomęum ſororem duxiſſe in uxorem, idque citra leges Macedonum & Græcorum. Nunc vero dicendum græcorum, aliorumque leges tales fuiſſe, ne quis ſororem ex eadem matre duceret, ſed quidem eodem prognatam patre, quam leges Romanæ appellant conſanguineam. Ita colligitur ex veteri Schol. Ariſtoph. in nebul. Act. 5. Scen. 2. Παρὰ Αθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ πατέρων ἀδελφάς. Et apud Demoſthenem occurrit locus in orat. Quæ inſcribitur appellatis adverſus Eubulidem. Vbi reus hunc in modum lo-
qui-

quitur: ἀδελφὴν ὁ πάππος ἐμὸς ἔγημεν οὐχ ὁμομητρίαν. Itaq; videtur noſter autor velle Ptolomæum duxiſſe germanam ſuam ſororem in uxorem, quod contra leges factum Macedonum ac Græcorum. Plura qui volet hac de re, adeat Muret. in Face Crit. 15.cap.5.& 7.cap.1. Lipſium ad Tacit. p. edit. in 8.80. Caſt. var. c. 12. Rad. ad Mart. p. in fol. 24.

6.4. Διόνυσος) lubet hoc loco, quædam attingere, quæ ſpectant hujus nominis originem. Dictus eſt, διονυσος παρὰ το διαίνειν ἡμᾶς ἡδέως, quod nos jucunde ac ſuaviter irriget, ut Phurnutus exiſtimat, ſeu ut alii, quaſi διάλυσος quiſpiam exiſtens, quod curas ſolvat. Nobis commoda videtur poſtrema hæc ratio, quæ talis eſt: vocatus eſt διάλυσος ob linguæ ac mentis licentiam nimiam, tum enim lingua ſoluta eſt, cum vini potu hi-

cū hilariores paulo facti ſunt mortales, tum mens ſoluta, recondita non revelanda deponit è ſuo penu, ac libere nimium vagatur. Similitudinem elegantem ſuggerit Iſocrat. In orat. ad Demon. ὅταν ὁ νοῦς ὑπὸ οἴνου διαφθαρῇ ταυτὰ πάσχει τοῖς τοὺς ἡνιόχους ἀποβαλλοῦσι. *Cum mens à vino corrumpitur, idem ei accidit quod curribus, qui ſuos amiſerunt agitatores.* uti enim laxatis habenis, equi, velut effrenes, agitatione dejecti, currum in præcipitium trahunt: ita mens intemperantia vini ſoluta, ſuo non fungitur officio, ſed carens rationis moderamine, quaqua vorſum flectatur, ſuſque deque habet.

6. 4. Καὶ κίσον μὲν περιτιθεὶς τῇ κεφαλῇ) Antigonus rex Bacchum habitu imitatur, ideoque hederam capiti circumdat: hedera enim Baccho ſacra, qua coronabatur, additis pampinis, & ficulneis fron-

dil. Hedera forte ideo. quod contra ebrietatem facere putetur, de quo ſcribit Athenęus l. 5. veteres ſolitos in conviviis corona myrtea, roſacea, & ex hedera contexta, caput cingere, ne vino nimium madefacti vaporibus aſcendentibus læderetur, propterea quod eæ coronę aſtringendi ſimul, & refrigerandi poteſtatem obtinerent. Eaſque ſic monſtratas hominibus exiſtumat, ut illis eſſet adjutor, quibus malorum plurimorum fuerat origo. Vnde Baccho operaturi talibus ſeſe hederaceis corollis, cingebant, atque reliquis utebantur utenſilibus. Anacr.

Ὅταν ὁ Βάκχος ἐσέλθῃ
Εὕδουσιν αἱ μέριμναι,
Δοκῶν δ' ἔχειν τὰ κρόισου
Θέλω καλῶς ἀέιδειν,
Κισσοστεφὴς δὲ κεῖμαι
Πατῶ δ' ἅπαντα θυμῷ.

Cujus

Cujus etiam inſigne habet virg. Eccl. 6. Vbi deſcribit hominem à moribus Baccho dicatum.

Silenum pueri ſomno videre jacentem,
Inflatum heſterno venas ut ſemper Iaccho.
Serta procul tantum capiti delapſa jacebant,
Et gravis attrita pendebat cantharus anſa.

7. 4. Γερμάνοι γειτνιῶντες, οὓς οὐδέπω παντας ἐκεχέιρωτο) Iul. Capitol. *Amici frequenter ſuaſerunt ut à bellis diſcederet, & Romam veniret: ſed ille contempſit ac perſtitit, nec prius receſſit, quam omnia bella finiret.* Verum non abſolvit, ita enim paulo poſt: *Deinde ad conficiendum bellum converſus, in adminiſtratione ejus belli obiit; triennio bellum poſtea cum Marcomannis, Hermunduris, Sarmatis, Quadis etiam egit: & ſi anno uno ſuperfuiſſet provincias ex his feciſſet.*

Idem teſt. Dion. καὶ εἴγε, πλέον ἐβεβιώκει, πάντα τὰ ἐκεῖ ἂν ἐκεχείρωτο.

7.4. Κυφίσας ἐπὶ τοῦ σκίμποδος) nomine σκίμποδος venit communiter lectus humilis, quo accumbebant, quales erant diſcubitorii illi, aut etiam talis, in quo requieſcere ſolebant, ut videre eſt in fine hujus libri: εἰσδραμὸν εἰς τὸν θάλαμον ὥσπερ εἰώθει τὸ γραμματεῖον ἐπὶ τοῦ σκίμποδος κείμενον ἀνελόμενον: dicit in thalamo fuiſſe σκίμποδα, ibi vero erãt lectuli in quibus laſſi quieſcebant. Etiam hoc nomine venit κράββατος, in quo cubabant ægri, ut hoc loco dicitur de Marco Imperatore, qui moribundus lectulo incumbit. Hinc illud diminutivum σκιμπόδιον, quod etiam latina lingua uſitatum. Gell. noct. Att. l. 18. *Offendimus eum cubantem in ſympodio Græcienſi*. Corrige ex Beroaldo, & lege *ſcimpodio*, id eſt lectulo, grabbatulo. Lucian. τῷ δ'

παι-

παιδὶ τὸ σκιμπόδιον αὐτοῦ παρεθήσω. *Servo tuo grabbatulum ipſi conveniens apponam.* Vnde error Suidę manifeſte deprehenditur, qui σκίμποδα non de vero grabbato accipit, ſed de σκάμνω, ut obſervat Caſaub. ad Suet. lib. 2. videbatur autem Suidas ideo motus, quia diſcipuli in ſcholis dicuntur reclinare εἰς σκίμποδα, quod non de lectulis accipit ſed ſcamnis; non enim foret vero ſimile, nec ſatis congruum, diſcipulos audire præceptorem in ſcholis reclinando vel inclinando. Verum tamen contrarium paret, morem hunc fuiſſe ſervatum in ſcholis quorundam Philoſophorum, ut diſcipulos ſuos ſtudentes continerent in hujuſmodi lectulis, qui ipſis erant inſtar ſcamnorum, non autem erant ſcamna. Quem morem loco ante citato confirmat Caſaub. variis ſcriptorum teſtimoniis.

7. 4. συγκαλέσας τὺς φίλους) Iul. Capitol. *Ante biduum quam expiraſſet admiſſis amicis dicitur oſtendiſſe ſententiam de filio eandem, quam Philippus de Alexandro*, ſed longe diverſa mente, *cum de hoc maleſentiret*. Filium itaque ſuum hoc loco Marcus imperator commendat amicis, ac genere proximis. Vt etiam hoc refert Commodus imperator in orat. ad milites, & amicos: parens, inquit, meus me parvulum vobis tradidit, ac veſtræ commendavit fidei. Falſus igitur Iul. Capit. ad illa verba: *cum ab eo quæreretur, cui filium commendaret*. Quaſi Marcus defuiſſet inquam ſuo officio, cum noſter autor dicat, eum curarum ac ſollicitudinum plenum fuiſſe, filii cauſa, quem poſt ſe peſſimum Reipublicæ relinquebat.

7. 4. Τά τε δεινὰ ὑπ' ὄψιν πεσόντα, οἶκτον προσκαλεῖται μείζονα.) Scil. quorum miſeriç cõſpiciuntur ſigna, vel veſti-

veſtigia quædam, majorem ut plurimum promovent miſericordiam. Cujus non ignara maxima natu ſoror Commodi, quæ luctu, ſciſsione veſtimenti, aliiſque mæroris immoderati indiciis, ejus animũm in ſuam rapuit ſententiam. Vti enim affectiones ſenſuum ſunt permotiones; ita ea pręcipue movent, quę ſenſibus viciniora. Qua de ratione, teſt. Philoſ. neque res univerſales unquam hominis moverunt voluntatem, neque Philoſophi potuere unquam elicere affectus, cum plus tribuant intellectui, quam ſenſui. Vt vero inter ſenſus reliquos oculorum eſt acerrimus; ſic quę oculis ſubjiciuntur, validius in animum intrant, quam quæ aliis ſenſibus fuere exhibita. *Magis*, inquit. Iuſt. § 5. inſt. de Grad. Cogn. *Oculata fide, quam per aures, animis hominum aliquid infigitur.* Quod Diophanus apud Apul. Mi-

leſ. libr. 2. ſuo comprobat ſenſu; *unicus frater meus ſub iſtis oculis miſer jugulatus eſt*, & illa apud comicum: *Hiſce oculis egomet vidi Soſtrata.* Vnde in more fuit reis, aliiſque, ad invidiam adverſario creandam, vel judicem commovendum, deducere veſtem, nudare corpus, oſtendere cicatrices, aliaque ſigna hominem commoventia. Cicero II. de Orat. *Senſi equidem tum magnopere moveri judices, cum excitavi mæſtum, ac ſordidatum ſenem, & cum iſta feci, quæ tu Craſſe laudas, non arte, de qua quid loquar, neſcio, ſed motu magno animi, ac dolore, ut diſcinderem tunicam, ut cicatrices oſtenderem, cum C. Marius mærorem orationis meæ præſens multis lacrymis ſuis adjuvaret.* Hæc loquitur Antonius. Ac in laudatione Cæſaris, tanta exſtitit in milite commotio, ad illa

la verba: *Heu canos ſanguine cruentatos! Heu veſtem laceram! Cæſar inviĉtiſſime, inviĉtiſſime Cæſar! Hanc ideo togam ſumſeras, ut in ea morereris?* Refert Quintil. Phyrnem Theſpienſem elegantia formę fuiſſe laudatiſſimam, eamque in judicium vocatam, non tam oratione Hyperidis fuiſſe abſolutam, quam quidem pulcritudine corporis, quod pulcherrimum denudavit. Quem morem notat Cydonius *de contemnenda morte*: μὴ τόινυν μηδ᾽ ἡμεῖς ὥσπερ ἐν ταῖς δίκαις τοῖς τῶν φιληδόνων προσέχομεν ὀδυρμοῖς, ὥσπερ γυναῖκας ἢ παιδία τὰ ἑαυτῶν ὀρέξεις ἀναβιβαζομένων, καὶ ταύτῃ διάφερον τὴν δίκην ἐξαιτουμένων περὶ αὐτῶν ἐνεχθῆναι. Et Valerius Maximus libro 8. capit. 1. *Reus pro ſe jam nihil recuſans parvulos liberos ſuos, & Galli ſanguine ſibi conjunctum filium flens commendare cæpit. Eoque facto*

mitigata concione,qui omnium conſenſu periturus erat,pene nullum triſte ſuffragiũ habuit. Et Ambroſius de Pęnit. lib.2.c.10. *An teſtes precationis,& conſcios refugis ? cum ſi homini ſatisfaciendum ſit, multos neceſſe ambias, obſecres, ut dignentur intervenire, ad genua te ipſe proſternis, oſcularis veſtigia, filios offers culpæ adhuc ignaros, paternæ etiam veniæ precatores.* Vnde etiam eſt, ut nihil magis in venerem trahat hominem,quam picturæ obſcæniores, quę oculis objiciuntur. Quod inſinuat Proper. lib. 2. Eleg.6.

Quæ manus obſcænas depinxit prima tabellas,
Et poſuit caſta turpia viſa domo;
Illa puellarũ ingenuos corrupit ocellos,
Nequitiæque ſuæ noluit eſſe rudes.

Scilicet Arelius pictor ſcorta pingebat : crimen appellat Prop. picturam obſcænam habere in pariete, quę cauſa ſolet eſſe impudi-

citię muliebris. Et ille apud Comicum, in Eunuch. Suſpectaus tabulam pictam, in qua Iupiter Danaëm corruperat, & concludens, ait: Ego *homuncio id non ſacerem: Ego vero ita feci lubens.* Et Tiberius Imperator ſolitus cubicula adornare tabellis laſciviſsimarum picturarum: ut ita aſpectu deficientes libidines excitaret. autor eſt Suet. in ejus vitâ, hiſce verbis: *Cubicula plurifariam diſpoſita tabellis ac ſigillis laſciviſsimarum picturarum & figurarum adornavit, libriſque Elephantidis inſtruxit: ne cui in opera edenda exemplar impetratæ ſchemæ deeſſet.* & deinceps. *Pharraſii quoque tabulam, in quâ Meleagro Atalanta ore morigeratur, legatam ſibi ſub conditione, ut ſi argumento offenderetur, decies pro ea H. S. acciperet: non modo prætulit, ſed & in cubiculo dedicavit.*

9.5. χαλεπὸν δ' μετρῆσαι) Quo

major potentia, èo major vis, & quo ſortuna cumulatior, eo plura ab homine exercentur ſcelera. adverſa qui tulit moderate, ſępiſsime proſpera ægre tulit. *Secundæ res*, inquit Tac. Hiſt. 1. *Acrioribus ſtimulis animum explorant, quia miſeriæ tolerantur, fælicitate corrumpimur. Quaſi*, inquit Sen. *iſta inter ſe contraria ſint, bona ſortuna, & mens bona; ita melius in malis ſapimus, ſecunda rectum auſerunt.* Quod notat Perſ. ſatyr. 2.

--- De magna quod dare lance
Non poſsit magni Meſſalæ lippa propago:
Compoſitum jus faſque animi, ſanctoſque receſsus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

Scilcet vix ac ne vix quidem fieri poteſt, ut mens recta ac pia in magnis ſervetur opibus. Sed ut ad Imperantes veniam, exemplo nobis

nobis erit, Magnus ille Alexander. Quamdiu quidẽ animo ejus fortuna ſe non infuderat, nulla non temperantię, ac benignitatis præbuit documenta: dum culmen tenere viſus eſt, ſuperbia & ira erupere, inter epulas à cædibus amicorum non abſtinuit, egregioſque bello viros, & tot gentium ſecum domitores, animo iracundo ſine cauſa non veritus fuit occidere.

Itaque orientem ſortunam, moderate, & prudenter tulit, ad ultimum magnitudinem ejus non cæpit. Curt. lib. 3.

9. 5. Τῇ τε ἐμῇ μνήμῃ χαρίζεσθε τὰ μέγιστα) Quo facit illud Symm. l. 2. Ep. 91. *Quatiens parentum beneficiis obligamur, neceſſe eſt ad hæredes nexum debiti pervenire*, & paulopoſt. *Filio opto perſolvere quod de parente contraxi.* & l. 7. Epiſt. 88. *Amicitiæ parentũ recte in liberos transferuntur, ut charitas ſemel inita ſucceſſoribus eorum velut*

ha-

hæreditario jure proficiat. & l. 9. Epiſt. 28. *Ad poſteros amicorum curam transferre debemus, ne fides cum homine interiiſſe videatur. Exigit igitur à me memoria Petronii ex Conſularis, cui lar apud Ariminum fuit, ut ejus filios hæreditario amore defendam.*

9.5. Ἄ‹ειςον ἀποδείξετε βασιλέα,›) Marcus officii paterni memor monet amicos, monet filium; quem provida illius mens non temere pernicioſiſsimum augurabatur. Hinc terrebant principem Neronis, Caligulæ, Domitiani, & aliorum exempla, quorum plurimi in juvenili ętate ad imperii faſtigium promoti, grave ſibi ſuiſque poſteris conciliarunt dedecus. Adeoq; hæc Marci animum ſubibant exempla, ut maluiſſet ſupervivere, filium mortuùm, peſsimum quem metuit fore. Capitol. *Fertur illum*, nempe filium, *mori voluiſſe, cum eum talem videret futurum, addens ſe ni-*

nimium ægre ſerrre, filium ſuperſtitem relinquens. Vnde Capit. Qui ſi felix fuiſſet, filium non reliquiſſet. Et Auſon. de Marco.

Succeſſore ſuo moriens, ſed Principe pravo,
Hoc uno inſelix nomine quod genuit.

Quid Marco felicius fuiſſet, ſi commodum non reliquiſſet hæredem, inquit Spart. in Severo. & Dion eleganter, quod filium, ait, à ſe educatum optime, peſſimum reliquerit, ἐν τῦτο ἐς τὴν ἐκ εὐδαιμονίαν συνηνέχθη. Vere itaque dicere liceat: quanto morientibus ſparentibus ſolatio eſſe ſolent liberi ſuperſtites; tantum doloris Marco adferebat, filius illius ſuperſtes. Idem etiam evenit Auguſto hunc verſum uſurpare, ſolito, dum filiæ & neptis deteſtatur turpitudinem; αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τε γενέσθαι. *Vtinam aut cælebs eſſem, aut prole carerem.* Quo reſpicit Boët. in

in conſol. Phil. lib. 3. proſ. 7. *Honeſtiſsima quidem conjugis foret, liberorumque jucunditas, ſed nimium in natura dictum eſt, neſcio quem filios inveniſſe tortores.* In *quo Euripidis mei ſententiam probo, qui carentem liberis, infortunio dixit felicem.*

5. Τοσαῦτα εἰπόντα τὸν Μάρκον) multa alia ab eo dicta recenſet Iul. Capitol. *Quum ægrotore cæpiſſet, filium advocavit, atque ab eo primum petiit, ut belli reliquias non contemneret, ne videretur rempubl. prodere.* & ad amicos: *Quid me fletis, & non magis de peſtilentia & communi ſorte cogitatis.* & porro: *Si me dimittitis, vale vobis dico, vos præcedens.*

Νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο.) Conſentit Capitol. *Septimo die gravatus eſt, amicos admittere, & ſolum filium admiſit. Dimiſſo filio caput operuit, quaſi volens dormire: Sed no-*

cte

ℓte animam eſſlavit. Quo vero morbi genere interierit, variant ſcriptores. Aurel. vict. refert *eum ictu ſanguinis interiiſſe, quem morbum Græci* Ἀπόπληξιν vocant; quam ſententiam tuetur & explicat Mericus Cauſabonus in commentario ad Marci libros 12. in init. Mihi ſit veriſimile, ſi Capitolino fides, eum peſtilentia correptum naturæ ceſsiſſe. Ita inquit, ille; *quem* (filium *ſtatim dimiſit, ne in eum morbus tranſiret.* Quicquid ſit, fuit ſaltem morbus contagioſus, ſiquidem verbum *tranſire*, de ejuſmodi proprie dicitur. Firmius hoc ipſum licebit colligere ex aliis Capit. locis: *Quid me fletis, & non magis de peſtilentia, & communi ſorte cogitatis.* Sæviit igitur tum temporis peſtilentialis morbus, hinc amici eum deſerunt, veriti forte, ne eodem morbi genere perirent. Marcus

apud eundem,ita loquitur : *Si jam me dimittitis,vale vobis dico.* Diſſentit Dion qui Marcum refert non vi morbi , quo tunc laborabat extinctum fuiſſe , ſed conſilio & ope medicorum Commodo gratificantium. Clauſit vero diem *ultimum, octavo decimo anno imperii ſui, ſexageſimo & primo vitæ.* Ita Capit. Aurel. Victor. Sed hunc errorem irrepſiſſe , aut auctorum , aut exſcriptorum incuriâ exiſtumat Caſaubonus. Quia annus integer in hoc numero prætermittitur,& dies amplius decem vel undecim.Aliter Tert.in Apolog.hoc refert,aliter Dion,quorum ſententias jam non examinabimus.

9. 5. Επειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη πᾶν τε &c.) Obiit Marcus Imperator in adminiſtratione ſecundi belli Germanici , ſub ipſis profectionis diebus, & quidem in Pannoniis. Inde autem fama Romam

de-

delata. Dicit vero noſter ſcriptor; *Exercitum ipſum, plebemque omnem luctum occupaſſe.* Capitolinus è contrario, *nemo illum plangendum cenſuit, certis omnibus quod à diis commodatus, ad deos rediſſet.* Alteruter ne falſitatis arguendus? minime, uterque verus, ſi ita loca concilientur. Capitolinus ait, die quo celebratum eſt imperatorium Marci funus, neminem illum plãxiſſe: tum quippe populus Romanus illum eluxerat. Noſter autem ſcriptor exercitum ac plebem luxiſſe refert, poſtquam illius mortem fama vulgavit, id eſt ad nuntium è Pannonia allatum de ejus obitu. *Confuſâ luctu publico urbe Senatus in curia veſte tetrâ amictus, lacrymans convenit.* Aurel. Vict.

11. 6. Ουδὲ πλεονεκτεῖν ὑμῶν ἠξίουν) Iſta imperatoris eſt prudentia; ſeſe ſubditis non ſuperiorem, ſed ęqualem immo inferiorem fateri:

teri: Ita *comitate & alloquio affabili officia provocabit.* Tac. hiſt: 5. Exemplo ſunt tot inſidioſę Imperatorum ſimulationes, qui cum ſe æquales profiterentur, militum animos ſibi habuere obæratos. De Othone Tacit. hiſt. 1.

In *itinere, in ſtationibus, vetuſtiſſimum quemque militum nomine vocans, ac memoria Neroniani comitatus, contubernales appellando, alios agnoſcere, quoſdam requirere.* Et Eumenes ille apud Iuſtinum ſingulos milites ſuppliciter alloquitur, nunc eos appellans commilitones nunc patronos, & ut non tam ducem ſe, quam commilitonem re. cipiant, unumque ex corpore ſuo eſſe velint. Arcanum hoc regiminis laudat in ſuo Trajano Plinius, in Paneg. *Quiſquis paulo vetuſtior miles hic te commilitone cenſetur. Quoties enim quiſque cujus tu non ante commilito, quam imperator? inde eſt*

quod

quod prope omnes nomine appellas; quod ſingulorum fortia facta commemoras.

11. 6. Ἔχαιρεν ἂν μᾶλλον συςρατιώτην &c.) Marcus Imperator filium commilitonem appellat, vel quod *profectus cum parente ad germanicum bellum*, Ælius Lampr. vel quod Patris exſtitit collega in imperio: *congiarium enim pater diviſit populo, & eum ante tempus conſulem deſignavit.* Capitol. in Marco. *Poſt hæc venia legis Annariæ impetratâ, Conſul eſt factus: & cum Patre imperator eſt appellatus.* Ælius Lampr. in Comm. vel quod cum *parente triumphavit, quod patres decreverant.* Ælius Lampr. in ejus vita: Iul. Capitol. in Marco.

11. 6. Ταῖς ὑμετέραις ἐνεχείριστε.) Morti vicinus Imperator Marcus filium commendavit amicis ac conſanguineis, ut colligere

licet

licet ex oratione ſua, quæ tota commendatoria. Quo cum conſentit iſtud Capitol. in Marco: *vobis*, commendo, *ſi dignus fuerit, & diis immortalibus.* In vita vero eum parens commendavit militibus, cujus hic Cõmodus mentionẽ injicit, & Ælius Lampr. in ejus vitâ.

II. 7. Ὁ μὲν πατὴρ εἰς οὐρανὸν ἀναπτὰς, ὀπαδὸς &c.) Loquitur Commodus de patris ſui apotheoſi ſeu deificatione. Erat enim in deorum relatus numerum, ex ſententia ſenatus, atque militum, ut liquet ex Capit. in Marc. vitâ. *Nemo illum plangendum cenſuit, certis omnibus, quod à Diis commodatus, ad Deos rediiſset.* & paulo poſt: *ſenatus populuſque non diviſis locis, ſed in una ſede propitium Deum dixit. Et parum fuit, quod illi honores divinos omnis ætas, omnis ſexus, omnis conditio, ac dignitas dedit, niſi, quod etiam Sacrilegus judicatus eſt, qui ejus imaginem in ſua*

domo non habuit, qui per fortunam vel potuit habere, vel debuit. Vnde etiam poſtmodum templum ei conſtitutum, dati ſacerdotes Antoniani, & ſodales & flamines, & omnia, *quæ deſacratis decrevit antiquitas.* Capit. ex emendat. ſum. viri Salmaſ. Retulit igitur inter cœlites parentẽ Commodus Imperator, non quem admodum Tiberius, ut divi filius vocaretur, verum quod Marcum vere Deum cenſerent omnes. Quali etiam modo de ſuo Trajano loquitur Panegyriſta: *tu ſideribus patrem intuliſti non ad metum civium, non in honorem tuum. Sed quia Deum credis.* Plura qui volet ſcire, quæ de conſecratione ac deificatione ſcripta ſunt, leg. noſtrum Script. l. 4. Dion. l. 56. virg. Ec. 5. Blond. l. 2. Romæ triumph. Onuphr. Panvin. l. 2. Faſt. Salm. ad hiſtor. Aug. Script. Heinſ. ad Theocrit. Caſaub. ad Perſ. ſat. 1. com. p. 213.

p. 213. Bernegg. q. 45. ad Tacit. Germ. & Agric.

13.7. Ὅσοι τε κόλακες τραπέζης) κόλαξ in univerſum dicitur omnis adulator, quacunque mercede propoſitâ, proprie tamen qui gulę gratia adulatur, apud Athenę. l. 6. c. 16. vocatus ψωμοκόλαξ, ad cujus vocem mox ſubjicit: κυρίως δ' ὁ κόλαξ ἐπὶ τούτου κεῖται. Eſt enim in Græca lingua idem quod, *paraſitus*, ut explicat auctor Etymologici magni: κόλαξ σημαίνει τὸν παράσιτον. Qui ideo apud noſtrum ſcriptorem vocatur κόλαξ τραπέζης, quia aliorum menſas & cibaria ſequitur, ſectatur, & omnia ad nutum convivatoris ventris gratia dicit & facit. Terent. in Phorm. Act. 5. ſcen. 9. *Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, & quod tuo viro oculi doleant? Me ad cœnam voca.* Quo faciunt verſus Diodori Sinopenſis in Epi-

in Epiclero apud Athen. de Paraſito. quæ ita latinem:

Is enim domos ingreditur omnium,
Nec inopem diſcernit à divite:
Sed cujus lectum bene ſtratum viderit
Ad motamq; menſam, omnibus quæ opus ſunt
Inſtructam, accumbit modeſtiſſime.
Vbi prandio ſe explevit, potuque ac cibo,
Abit, nec ullum conſert ſymbolum.

Ea propter & iidem ἐπισίτιοι nuncupantur, ut qui cibi gratia quibuſlibet inſerviunt, & adulantur. Luciano in Paraſ. ἀεισογείτονες, quippe qui prandio vicini. Homeri temporibus eos appellarunt φίλους εἰλαπιναστὰς, amicos menſales, convivales, qui aliena vivunt quadra, ideo latinis dicti *edaces*, ut apud Horat. Neque mirum: ipſi ſibi tale tribuunt nomen, ut colligimus ex Terent. Phormione. *Dices*, inquit ille, *ducent damnatum domum*: *Alere*

nolunt hominem edacem. Quo facit epigramma quoddam græcum in adulatorem, qui propter buccellam vilem, vultum è vultu comparabat, atque ad alterius nutum vel flere vel ridere poterat.

Μὴ σύγ' ἐπ' ἀλλοτρίῃς ὢν θρωφ' ἵζοις
τραπέζαις
Ψωμὸν ὀνειδίζῃς γαστρὶ χαριζόμενος
Ἄλλοτε μὲν κλέοντι, καὶ ἐσυγνωμένω-
ὄμμα
Συγκλάιων, κ' αὖθις συγγελόωντι
γελῶν
Οὔτε σύγε κλαυθμοῖο κεχρημένος, οὔτε
γέλωτος
Καὶ κλάιω μελίη, καὶ γελόω μελίη.

Copioſe de hiſce vid. l. 6. c. 9. l. 10. c. 4. Athen. ac Caſaubon. ibid.

13. 8. Διαβάλλοντες πᾶσαν τὸν Ἴστρου ὥραν) loquitur de fluvio Europę longè maximo, qui alio nomine Danubius vocatur. ſeparat Germaniam à Franciâ, & Pannoniâ. Tacit. de moribus Germ. *Germa-*

mania omnis à Galliis Rhætiiſque & Pannoniis, Rheno & Danubio fluminibus ſeparatur. Igitur dum adulatores vituperant Iſtri ripas, intelligunt Germaniam, quæ tum temporis aſpera ac ſterilis, ſi compararetur cum deliciis, quas exhibet Latium. Tacit. de mor. Germ. *Quis Aſia, aut Africa, aut Italia relicta, Germaniam peteret, informem terris, aſperam cælo, triſtem cultu, aſpectuque, niſi ſi patria ſit.* & paulo inferius: *Terra in univerſum, ant ſylvis horrida, aut paludibus fæda.* Quæ omnia ã Seneca confirmantur in libr. de provid. c. 4. *Perpetua illos hiems, triſte cælum præmit: maligne ſolum ſterile ſuſtentat: imbrem culmo aut fronde defendunt: vilis, & hic quærendus manu victus: horrenda iniquitas cæli: intecta corpora.*

15. 9. Καὶ σατράπας βαρβάρυς) commode addit Barbaros, ex eo quod latinis omnes exteri exceptis Græcis hoc nomine venirent;

 non

non autem proprio nomine, quaſi ex Barbaria parte Africæ eſſent oriundi, verum communi, ut pote quos omnium rerum exiſtumabant ignaros. Idque colligere licet ex Vopiſco: *ſentiendum eſſe*, dicit, *non videndum*, *quoties auxiliaribus barbaris Romanus juvatur.* Satrapæ vocabulum Perſicum eſt, deſignans Provinciæ præfectum, ſeu præſidem. Horum erat officium provincialibus imperare, eorumque utilitatibus proſpicere, tributa cogere, cuſtodibus ſtipendia exolvere. Regem de toto provinciarum ſtatu certiorem facere; & litteris, & per nuncios, ut ſe res haberent ſignificare, etiam aliquando monita ſuggerere Perſarum regibus ſaluberrima, à quibus in conſilium adhibebantur. Verbo, in omnibus vice regum fungebantur ut colligere licet ex Plutarc. in Alex. Ariſtot. de Mundo.

Arrian. lib. 6. Fuerunt homines potentiſſimi, qui ingentes auri cumularunt acervos, ut teſtatur Gell. libr. 10. c. 18. & Comicus, *ſatrapes ſi ſiet amator, nunquam ſufferre ejus ſumptus queat.*

16. 9. Ὁ κόμμοδος τὸ ἀμέειμνον ὠνέμενος) quod ita Æl. Lampr. in ejus vita: *Bellum etiam, quod pater pene confecerat, regibus hoſtium* (vel ut alii *legibus*) *addictus, remiſit, ac Romam eſt reverſus.* & Dion. lib. 72. καὶ τοῖς βαρβάροις σπεισάμενος εἰς τὴν Ῥώμην ἠπείχθη. μισόπονός τε ὢν καὶ τῆς ἀστικῆς ἐπιθυμῶν.

17. 40. Χρηστὰς εἶχεν ἐλπίδας Quo jure ſpem optimam populus conceperit de juvene Imperatore, non video, cum Æl Lampr. in ejus vitâ dicat: *Tot diſciplinarum magiſtri nihil profuerunt.* & deinceps: *A prima ſtatim pueritia, turpis, improbus, crudelis, libidinoſus, ore quoque*

pollutus & conſtupratus fuit. Niſi dicatur, eum natura & indole non fuiſſe malum; ideoque populum optima omnia ſperaſſe. Dion. l. 27. οὗτος πανοῦργος μὲν οὐκ ἔφυ, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἀνθρώπων, ἄκακος. neque ſine cauſa hoc in dubium traxit Lampr. qui ita ſcribit: *tantum valet aut ingenii vis, aut eorum, qui in aula inſtitutores habentur.* Culpam ergo fuiſſe pęnes præceptorem hinc colligere eſt: videtur enim perſtringere Pitholaum, qui ſuit ejus educator & in aulâ inſtitutor. Et Dion. lib. 27. morum depravatorum cauſam non dicit eſſe ingenium, verum aulicos aſſentatores. ὑπὸ δὲ δὴ τῆς, πολλῆς ἁπλότητος καὶ δειλίας ἐδούλευσε τοῖς συνοῦσι, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀγνοίᾳ τὸ πρῶτον τοῦ κρείττονος ἁμαρτὼν, ἐς ἔθος, καὶ ἐκ τούτου ἐς φύσιν ἀσελγῆ καὶ μιαιφόνον περιήχθη.

17. 10. Δαφνηφόροι καὶ ἐπιφερόμενοι ἄνθη) de lauriferis, ac florum

rum & corollarum ſparſionibus, qui volet legere, adeat, Caſaub. ad Sat. Per. 1.p.86. Sat.2.p.204. Tacit. Lipſ.in 8.p.434. Stewech. ad Apul. p. 382. Deſid. Herald. ad Mart.in fol.p.79. Elmenhorſt. ad Apul.p.200.

17.10. Βασιλέα καὶ εὐπατρίδην ὄντα) Vltimam hanc appellationem vertit Polit. *nobilem.* ac ſi dicatur Commodum fuiſſe & imperio inſignem, & generis nobilitate. Stephan. vert. *Patritium.* ita enim ſupra: οἱ τοῦ γένους μακραῖς διαδοχαῖς εὐπατρίδας, *qui longâ generis ſerie eſſent patritii.* Verum Stephani verſio præferenda, cum ſecundum noſtrum ſcriptorem, & Plutarchum ſpecialiter εὐπατρίδαι vocentur *Patritii.* Huic interpretationi videtur reclamare Pherecratis verſus, quem citat in notis ad Athen Caſaub. à quo reſtituitur; qui talis libr. 4. πένητας εὐπατρίδας

 οὐδὲ

οὐδὲ εἷς ὁρᾷ, ſenſus hic eſt, nemo unquam vidit pauperem, qui inter nobiles locum ſuum obtineret. Vbi poëtam non intelligere patritium virum, vel inde patet, quod patritius in paupertatem incidere poſſit, ut cuivis notiſſimum de Africano, cui ne tantum ſuperfuit, ut honorifice funeraretur. Aſt hoc negat poëta, quia ut ille ait: pauper ubiq; jacet, nec unquã pro nobili habetur. Attamen reſpondeo authoritatem Plutarchi, & Herodiani ſufficere ad explicationem unius vocabuli: neque etiam poeta excludit patritios, etiamſi hoc in verſu ſolos nobiles intelligat.

17. 10. Τὸ μὲν γὰρ πρὸς πατρὸς αὐτῷ γένος &c.) De quo Capitol. in vita Marci: *Pater fuit Marci Annius Verus, qui in prætura diſceſſit: avus Annius Verus, item conſul & præfectus urbi, adſcitus in Patritios à Principibus Veſpaſiano & Tito* &c. & paulo poſt.

poſt. *Cujus ſamilia in originem recurrens, à Numa probatur ſanguinem trahere, ut Marius Maximus docet. Item à Rege Salentino Malennio Daſummi filio, qui lupias condidit.* & Eutropius *Cum ejus origo*(loquitur de Marco,) *paterna a Numâ Pompilio, materna à Salentino rege penderet.*

18 10. Ἀδειάνῦ ἔκγον⸗ κατὰ θηλυγονίαν) fuit enim Annia Fauſtina uxor Antonini Pii, filia Adriani quæ ex pio ſuſcepit filiam ejuſdem nominis, Marci poſtea uxorē, Commodi matrem. Capit. in Ant. Pio, Ælius in Spart.

18. 10. Κόμη φύσει ξανθὴ ϗ οὔλη) Negat noſter ſcriptor, Commodū habuiſſe capillos artificio criſpatos, auro vero fuiſſe tinctos, refert ad vulgi opinionē, nō ad veritatē. Aliter Lampr. *fuit capillo ſeper fucato, & auri ramētis illuminato.* cōciliatio facilis: aut enim dicēdum Lāpridium locutū fuiſſe ſecundū rumores, qui ſpargebātur

 ac ſi

ac ſi Commodus auri ſcobe crinem aſperſiſſet. aut Lampridium reſpexiſſe criſpitudinem capillorum, dum eos vocat fucatos: noſtrum vero autorem, colorem capillorum, atque ita voculam φύσει referendam ſolum ad ξανθὴν non vero ad οὔλην. vel ſi hęc minus placent, dico Commodi capillos ſua naturà *criſpos*, & *ſub anellatos* fuiſſe, qui tamen *fucati*, eo quod non confuſi ac turbati & indiſcriminatim temereque implexi habebantur, ſed per gradus quoſdam diſpoſiti, & ordine digeſti, adeo ut unaquæq; anulorum ſeries, ſtationē ſua ſervaret, & gradatim alia ſuper aliam ſcanderet. Quales turriti vertices imperatorum cōſpiciuntur in veteribus nummis. Aliud igitur erit criſpos & flavos habere capillos, aliud ordine compoſitos ac digeſtos: illud natura poterit eſſe, hoc vero ſolum arteficio. Ad

quod

quod diſcrimen reſpicere videtur Mart. l.2. Epigr. 36.

Flectere te nolim, ſed nec turbare capillos. ut vult Ramires. & l.3. Epigr. 62. *Bellus homo eſt flexos, qui digerit ordine crines.*

18. 10. Κόμη φύσει ξανθὴ καὶ οὔλη) De capillitio Commodi, variiſque fingendi modis, fuſe egi in Diſputatione mea de capillis, quæ ordine 8.

11.10. Ἴουλοι δὲ κατιόντες, ταῖς παρειαῖς ἐπήνθουν) Deſcriptio non inelegans; ſimilis apud Theodoretum libr. 4. de Provid. πρότερον μὲν γὰρ ἴουλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα τρίχωσις μετρία καλύπτει: *principio efflorescit lanugo, mox mediocris pilorum ſylva genas operit.* Quod aliter paulo Callim. in Lavacr. Pall. de Tireſiâ: ἄρτι γένεια περκάζων, quod ita Scholiaſtes Græcus explicat, μελαινόμενος ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν τριχῶν. Etymologia vocis ἴουλος

videtur colligi ex Xenoph. in Symp. τύτω μ̃ παρὰ τὰ ὦτα ἄρτι ἴυλ@ καθέρπει: quaſi dicat ab ἰέναι provenire. Quæ ratio originis notiſſima probatur ex eo, quod etiam Græcis ἴυλ@ deſignet beſtiolam aliquam centipedam, vel millipedam ab aliis dictam, quæ arcuatim ſerpit, ut conjicit Iun. animad.lib.5.c.15.

8. 11. Εἰς βασίλειον ἀυλὴν ἀν εχώρησε) βασίλει@ ἀυλὴ, non eſt palatium, inquit Caſaub. Sed domus Vectiliana, quæ eſt in regione ſecunda, ſive Cælimontio. Contrarium videtur verum, Cōmodus enim non ſe recepit in domum vectilianam, ſed in Palatium. Biennio demum antequam interfectus eſt, de Palatio ad Vectilianas migravit, quod certo indicio eſt, eum ſub imperii ſui initinm vixiſſe in Palatio. Ita Æl. Lampr. in ejus vitâ: *De Palatio ipſe*, loquitur de Commo-

modo, *ad Cælium montem in Vectilianas ædes migravit, negans ſe in Palatio poſſe dormire.*

19.11. Περέννιος τῆς μειρακίου ἀποχρώμενος) Ælius Lampr. *Perennis autẽ Cõmodi perſciens*, Vt legunt, Caſaub. Salm. *invenit quemadmodũ ipſe potens eſſet. Nã perſuaſerat Commodo ut ipſe deliciis vacaret, idem vero Perennis curis incũberet: quod Commodus lætanter accepit.* Rationẽ reddit Dion. l. 72. μισόπονός τε ὢν καὶ τῆς ἀστικῆς ῥᾳστώνης ἐπιθυμῶν.

19.11. Τοὺς δὲ πατρῴους διαβάλλειν ἤρξατο (Ælius Lampr. in Commodo: *Tunc tamen Perennis cuncta ſibi vindicavit: quos voluit interemit, ſpoliavit plurimos, omnia jura ſubvertit, prædã omnẽ in ſinum contulit* & mox. *Nõnulli per provincias à Perenni ob divitias inſimulati, ſpoliati ſunt vel etiam interempti. His autẽ quibus deerat ſicti criminis appoſitio, objiciebatur quod ſcribere voluiſſent Commodũ hæredem.*

19.11. Γκό-

19. 11. Πλούτου τε ἀκρατήτω ἐπιθυμία) contrarium teſtatur Dion. libr. 27. ἰδίᾳ μὲν γὰρ οὐδὲν πώποτε οὔτε περὶ δόξαν οὔτε πρὸς πλοῦτον περιεβάλετο, ἀλλὰ καὶ ἀδωρότατα καὶ σωφρονέστατα διήγαγε τὸν τοῦ κομμόδου τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ πᾶσαν ἀσφάλειαν ἐποιεῖτο. Verum falſus in eo Dion. Pluris erit æſtimanda authoritas noſtri ſcriptoris, cui favet in loco ſupra citato Lamprid. in vitâ Commodi.

19. 11. Βασκάνου τύχης) varia fuere fortunæ epitheta, ab iis vocabatur κακὴ τύχη, à quibus ea quę largita erat abſtulerat, ab aliis appellabatur ἀγαθὴ τύχη, quos divitiis ac honoribus cumulaſſet, ut pluribus notatur in tabulâ Cebetis. Hoc in loco cluit βάσκανος, à βασκαίνω, idem quod φθονῶ Theocr. Idyll. ε. τὺ δ' ὦ καλὲ καὶ τότ' ἐτάκευ βασκαίνων, καὶ νῦν με τὰ θοἰμάτια γυμνὸν ἔθηκας. ad quem locum Græcus Scholiaſt. ἀντὶ τοῦ φθονῶν λυπούμενος

νος. Eſt vero βάσκανος faſcinatio, quaſi ab invidendo, quia veteres putarunt, radiis viſivis oculorum invidorum rem faſcinari. Vnde apud Theocritum in ſexto Polyphemus poſt nimias ſui laudationes, quæ veluti ex invidia adhibitæ, ne faſcinum inde pateretur, ὡς μὴ, inquit, βασκανθῶ δὲ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. *ut non faſciner, in gremium ter conſpuo noſtrum*; quod imitatus Virgil. Eclog.6.

Baccare frontem
Cingito ne vati noceat mala lingua futuro

Explicat autem vocem Græcam Scholiaſtes Theocrit. ita: Κυρίως δὲ βάσκανος ὁ τοῖς ὀφθαλμοῖς καίνων καὶ φθείρων τὸ ὁραθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπ' αὐτῶν. Vt etiam Virg. Ecl. 3.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

20. 11. Λυκίῳ βήρῳ αὐτοκράτορι συνῴκει, ὃν κοινωνὸν) Iulius Capit. in

in vero; *vixit ſub Marco in ſimili & pari majeſtatis imperio.* & paulo poſt: *duxit autẽ uxorem Marci filiam Lucillam.* & alibi: *Filiam Lucillam deſpondit fratri, quem Lucium Aurelium verum Commodum appellavit.* Sed quæritur quo jure, cum imperator Iuſt. §. 4. Inſtitut. de Nupt. illicitas dicat nuptias cum fratris vel ſororis filia? Reſpondeo, tempore Iuſtiniani, hoc quidem vetitum, verum antea non item, ut probat Cujac. in par. Cod. *de inceſſ. & inut. nup.* ex, leg. 4. §. *hos itaque D. De grad. & Affin.* Et eas nuptias antea fuiſſe licitas manifeſtum eſt ex his, quæ de Claudii edicto ſcribunt, Sueton. in ejus vitâ, & Tacit. Annal. 12. Neque veriſimile alias Titum optimum principem, filjam voluiſſe dare in uxorem fratri Domitiano; vel Marcum Principem moratum ſuam fratri Aurelio Vero, immo

mo quod magis, videtur hoc in uſu fuiſſe apud plurimas gentes. De Athenienſibus tale quid teſtatur Demoſthenes oratione in Neęram. Ambroſius certe Epiſtol. 66. admittit, nuptias cum ſororis filia lege Dei expreſſim prohibitas non eſſe, & ideo ei fit veriſimile, tales etiam uſitatas in populo judaico.

20. 11. Πομπηιανῷ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐξέδωτο.) Iul. Capit. in Marco: *Proficiſcens ad bellum Germanicum, filiam ſuam nondum decurſo luctus tempore, grandævo equitis Romani filio Claudio Pompejano dedit, genere Antiochenſi, nec ſatis nobili: quem poſtea conſulem fecit, quum filia ejus Auguſta eſſet, & Auguſta filia.* Vulcat. Gall. in Avidio Caſſ. Ex oratione Marci: *Habetis igitur patres conſcripti pro gratulatione victoriæ generum meum con-*

conſulem Pompejanum dico: cujus ætas olim remuneranda fuit conſulatu, niſi viri fortes interveniſſent.

20. 11. Καὶ τὸ πῦρ προπέμπειν αὐτῆς) Hic mos ille annotandus, quo imperatores patiebantur, inter reliqua Principatus inſignia, ſibi præferri ignem. Quod multis in locis docet noſter ſcriptor, neſcio an à quoquam ſcriptorum ita obſervatum. Niſi quod hoc etiam obſervare liceat ex Capitolino in duobus Maximinis, ubi Tycum *regio apparatu ornatum* refert, quem eundem noſter libr. 7. appellat Quartinum, ac dicit ignẽ illi fuiſſe prælatum; quem morem comprehendit Capitolinus ſub *regio ornatu.*

20. 11. Κόμμοδος γυναῖκα ἠγάγετο Κρισπῖναν) de hâc mentionem facit Dion in Commodo. l. 27. ἀπέκτεινε δὲ καὶ τὴν Κρισπῖναν ὁ Κόμμοδος ἐπὶ μοιχείᾳ δή τινι ὀργισθεὶς αὐτῇ.

20. 12. Αυσ-

20.12. Δυσφόρως τῦτο φέρουσα ἡ λουκίλλα) Refertur Lucillam natu maximam ſororem Commodi conſilia iniiſſe de eo interficiendo, propter honorem amiſſum, qui tribuebatur Criſpinę uxori Commodi. Aliter Lamprid. qui Lucillam Commodo infenſam ſcribit, propter ejus ſævitiam ac crudelitatem, ita ille : *Crudelis vita Commodi Quadratum & Lucillam compulit ad ejus interfectionem conſilia inire.* Niſi dicamus, eum inviſum fuiſſe partim propter honores quos abſtulerat, partim propter ſęvitiam, adverſus unumquemque.

20.12. Οὐδὲν αὐτῷ περὶ ἐπιθέσεως ἀρχῆς ἀνακοινῦται. Hic Pompejano propoſitum Lucillę incognitum ſcribit noſter; è contra Dion: ἡ γὰρ λουκίλλα οὐδὲ σωφρονεστέρα τοῦ ἀδελφοῦ κομμόδου ὑπάρχουσα, ἤχθετο μὲν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς τῷ Πομπηιανῷ ὅθεν καὶ ἀνέπεισε τὸν εἰρημένον τρό-

τρόπον, ut legit Leuncl. ἐπιθέσθαι τῷ Κομμόδῳ.

2. 12. Ἀναπείθει νεανίσκον τινὰ κυιντιανὸν ὄνομα) locus hic ſatis controverſus. Solus Ammianus lib. 29. noſtro ſcriptori ſavet, qui juvenem quendam Quintianum ſenatorem nominat, quem etiam noſter refert fuiſſe ordinis ſenatorii. Verba Ammiani hęc ſunt *Cōmodus in āphitheatrali cavea, cū adſuturus ſpectaculis introiret, à Quintiano ſenatore inclytæ cupidinis homine, ad debilitatem pene pugione vulneratur.* Quod poſtremum tamen, ſcilicet vulnus omiſit noſter ſcriptor. Aliter Lampr. *Datum eſt negotium peragendæ necis Claudio Pompejano propinquo,* fuit hic Claudii Pompejani filius, ut paret ex Ælii Lampridii loco: *occiſus eſt eo tempore etiam Claudius, quaſi à latronibus: cujus filius cum pugione quondam ad Commodum eſt ingreſſus.* Qui hic ſolo Claudii

no-

nomine deſignatur, is eſt Claudius Pompejanus, qui poſt mortem Lucii duxit ſororem Commodi Lucillam. Hujus filium Claudium Pompejanum cædem aggreſſum ſcribit Lampr. que ſententia ex eo verior videtur, quia ei Dion ſuffragatur, qui hæc omnia ſe noviſſe dicit, οὐκ ἐξ ἀλλοτρίας ἤδη παραδόσεως, ἀλλ' ἐξ οἰκείας ἤδη τηρήσεως, ſub init. libr. 72. ἐσιόντι δὲ αὐτῷ ἐς τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικὸν Κλαύδιος Πομπηιανὸς ἐπεβούλευσε· οὗτος ἐνεγγύητο μὲν τὴν θυγατέρα Λουκίλλης.

21. 12. Ὑποστὰς ἐν τῇ τοῦ ἀμφιθεάτρου εἰσόδῳ) Ita Dion, ἐσιόντι αὐτῷ ἐς τὸ θέατρον, & paulo poſt, ξίφος γάρ τι ἐν αὐτῇ τῇ τῆς εἰσόδου στενοχωρίᾳ ἀνατείνας. Conſentit etiam Ammian. Marcell. Falſus itaque Lampr. ad illa verba: *Qui ingreſſus ad Commodum*, & mox

mox iterum, *quondam ad Commodum ingreſſus eſt*: non enim tentata cędes in Palatio, ſed in aditu caveæ amphitheatralis.

21.12. Μεγάλη φονῆ τῆς συγκλήτου &c.) Ita Dion, ἰδού, ἔφη, τοῦτό σοι ἡ βουλὴ πέπομφεν. Similis vox ejus militis, qui Pertinacem occidit: τοῦτό σοι τὸ ξίφος οἱ στρατιῶται πεπόμφασι.

22. 13. Τὴν τε ἀδελφὴν ὁ Κόμμοδος διεχρήσατο) cum noſtro ſcriptore ſentit Dion, καὶ αὐτὴν, intelligit Lucillã, φωραθεῖσα ἐπανῃρέθη. aliter Lamprid. *Mater*, inquit, *Pompejani Lucilla in exilium exacta*.

23. 13. Ἀνὴρ φιλοσόφου φέρων σχῆμα,) Hic Philoſophi deſcribit habitum, præſertim Cynici. Quo etiam ſchemate introducit loquẽtes Diogenem & Cratetẽ de poſſeſſionibus Philoſophorum Lucian. Dial. Mort.6. ubi *Diogenes*: οὔτε πώποτε ηὐξάμην Ἀντισθένην ἀπο-

ἀπο-

ἀποθανεῖν, ὡς κληρονομήσαιμι τῆς βακτηρίας αὐτοῦ εἴγε ἦ πάνυ καρτερὰν, ἐκ κοτίνου ποιησάμενος, οὔτε οἶμαι σὺ ὦ Κράτης, ἐπιθύμεις κληρονομεῖν ἀποθανόντος ἐμοῦ, τὰ κλήματα καὶ τὸν πίθον, καὶ τὴν πήραν, χοίνικας δύο θέρμων ἔχουσαν. Quam Philoſophi ſupellectilem, etiam ponit Apul. Mileſ. 11. *Non deerat, qui pallio baculoque & baxeis, & hircino barbitio philoſophum ſimularet.* & in flor. introducit Cratetem ponentem peram cum baculo ac pallium humi. & in Apolog. *Quod regibus diadema, quod Pontificibus galerus, id cynicis pera & baculus.* Cur autem Cynici tali veſtimentorum genere fuerint induti explicat Sidon. Apol. lib. 9. Epiſt. Scilicet Hercules, quem ſectæ cynicæ autorem ferunt, clava & leonina pelle eſt uſus, ideoque & illi.

23. 13. Τῷ δὲ χειρὸς νεύματι τὸν δῆμον κατασιγάσας? Notat hoc loco

loco morem illum veterum oratorum qui verba facturi ad populum, ſilentium imperabant manus, vel etiam digitorum extenſione. Perſ. Sat. IV.

Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ.

Majeſtate manus.

Idem ſcriptum de Apoſt. Paulo Act. c. 26. verſ. 1. ἐκτείνας τὴν χεῖρα & c. 13. 16. κατασείσας τῇ χειρί. Factum hoc antiquitus, aliquando prætento pollice, medico & auriculari depreſſis, mediis duobus, indice & infami erectis? Apul. Mil. 11. *An ſic, inſtar oratorum conformat articulum, duobuſque infimis concluſis digitis, cæteros eminentes porrigit, & infeſto pollice clementer ſubrigens infit,* aliquando indicatum fuit ſilentium concrepitatione digitorum: quo videtur reſpicere Propert. lib. 4. Eleg. 7. *At illi*

Pollicibus fragiles increpuere manus.

Et

Et Petron. *Retexit ſuperbum pallio caput, & manibus interius in articulorum ſtrepitum conſtrictis: Quænam eſt, inquit, hæc audacia?* Quod ex Hieron. ad Ruſticum Monachum notat Caſaub. *Cum menſa poſita librorum expoſuiſſet ſtruem, adducto ſupercilio, contractiſque naribus, ac fronte rugatâ, duobus digitulis concrepabat, hoc ſigno ad audiendum diſcipulum provocans.*

25. 14. Καὶ δείξαντες τῷ Κομμόδῳ τὰ νομίσματα) Occaſionem necis noſter indigetat, quam aliter refert Lampr. *Hic tamen Perennis qui tantum potuit ſubito quod bello Brittannico militibus equeſtris loci viros præfecerat, amotis ſenatoribus, proditâ re per legatos, exercitus hoſtis eſt declaratus, lacerandusque militibus eſt deductus.* Paulo aliter Dion: Περέννιον δὲ τῶν δορυφόρων μετὰ τὸν πάτερνον ἄρχοντα, συνέβη διὰ τοὺς στρατιώτας στασιάσαντας ἀναιρεθῆναι. & mox: οἱ οὖν στρατιῶ-

ται, ὁπότε τι σφίσι μὴ καταθύμιον ἀπαντῆσαι, τὴν αἰτίαν ἐπὶ τὸν Περέννιον ἀναφέροντες, ἐμηνίων αὐτῷ· καὶ οἱ ἐν Βρεττανίᾳ τοίνυν ὑπάρχοντες. Hæc quidem Dion, quanquam exiſtumem non ſine juſta cauſa interfectum fuiſſe Perennem. Nummos enim imagine ejus percuſſos habuerunt milites, quod crimen maximum. Preterea, *res bene geſtas in Sarmatia per alios duces, in filium ſuum referebat.* Æl. Lampr.

25. 14. Ἐκτετυπωμένα τὴν ἐκείνου εἰκόνα.) Vti antea Perennis ea ſibi uſurpavit, quæ ſolius ſunt Principis; veluti largitionibus militum animos ſibi reddere obæratos: ita & ea auſus eſt tentare, quæ ab imperantis dependent diſpoſitione; ut eſt monetam cudere, ſuamque imprimere imaginem. Æl. Lampr. in Severo: *Et Antonino Diadumeno ad imperium evecto, ſtatim apud Antiochiam moneta Antonini*

nini nomine percuſſa eſt. Vopiſc. in Firmo: *Cum ille diceret, Firmum Latrunculum fuiſſe, non Principem: contra ego illum, & purpura uſum, & percuſſa moneta Auguſtum eſſe vocitatum; quinque etiam nummos Severus Archontius protulit.* Neque ratio eſt in obſcuro: cum etenim nummus nihil aliud ſit quam lex, quæ valorem & æſtimationem imponat rebus, ejus tantum erit nummos cudere, conflare, cujus eſt leges cōdere, quod ſolius eſt Principis. Adeo quidem ut ſi quis monetam injuſſu Principis cudat, vel ſua ſignet imagine, in crimen incidat læſæ majeſtatis. Hinc tria, in nummis deſiderabantur à veteribus, τύπος βασιλέως, σταθμὸς, καὶ εἶδος χαλὸν, *forma Principis*, (quam Paul. Iuriſc. alibi vocat *Sacrum os*;) *Metallum*, & pondus; ſi quid ex illis deeſſet requiſitis, numiſma non erat. Et quicunque tale quid attentave-

 rat,

rat, qui magis deeſſet, tenebatur leg. Cornel. ut teſt. Paul. 5. ſent.

25.14 Νύκλωρ ὁ Κόμμοδος πέμψας ἀποτέμνει τὴν κεφαλὴν,) Alii aliud ab hoc diverſum ſupplicii genus deſcribunt. Æl. Lampr. *Lacerandus militibus eſt deductus.* Dion. καὶ αὐτὸν ἐκεῖνοι καὶ ᾐκίσαντο καὶ κατέκοψαν, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ καὶ υἱεῖς δύο προσδιεφθάρησαν.

26.15 Κόμμοδος δύο ἐπάρχους κατέστησε,) intelligit Cleandrum & Nigrum, de quibus Lampr. *Et in potentia quidem Cleander Perenni ſucceſſerat; in præfecturâ vero Niger.*

26.15. Μεμισθείσαν δὲ αὐτὴν, ἀσθενεστέραν ἔσεσθαι ἤλπισε) Idque prudenter: enimvero nonnunquam accidere ſolet, ut unius potentia in republ. vel nomen, propter collegarum deſidiā ac negligentiā nimium excreſcat. tum frangendę ſunt ejus vires, quod non ſine extremo reip. periculo, aut ſaltem concuſſione contin-

contingit. Expertus hoc ſuo cum periculo Tiberius alioqui ſatis callidus, qui unum Sejanum ad tantum fortunæ evexit faſtigium, ut de propria actum fuiſſet potentia, ni maxima cum aſtutia eum omnibus reddidiſſet inviſum. Documento fuit Roma, quæ cum ab uno regeretur Cæſare, Bibulo collega excluſo, adeo non amiſit libertatem, ut ille pro arbitrio ſenatum conſtitueret, dignitates ac munera ſolus elargiretur. Ea propter Mecænas apud Dionem, Auguſtum monet, binos ut ſibi prætorii præfectos conſtituat, quo diſſectam in partes poteſtatem adverſus Principem reddat infirmiorem, quæſita ex mixtis utriuſque mandatis, auctaque diſcordia.

26. 15 *Ὡς μηκέτι λῃςῶν*) hic latrones vocantur qui vicinos populantur agros, olim omnes illi qui loca habebant infeſta. Ita tempo-

 ribus

tibus Alexandri comprehenſus latro, qui intutam per mare redderet navigationem, roganti Alexandro, qua cauſa mare haberet infeſtum, reſpondit: Quid tibi, ut orbem terrarum habeas infeſtum. Sed quia ego exiguo navigio id facio, Latro vocor: tu quia magna claſſe, imperator. Immo priſcis illis ſeculis latronis nomen adeo non dedecori fuit, ut etiam honori foret. Quod jam lubet paulo diffuſius adnotare. Minos antiquiſſimus, claſſem ſibi comparavit, maximamque maris poteſtatem, quod nunc græcum dicitur, tenuit. Latrones inſuper, ut ſolus ſupereſſet, ſuſtulit. Sic tandem regnum ejus ex latrociniis incrementum habuit, neque tamen proprie regnum dictum, ſicuti nec illi reges, ſed latrones dicebantur. Thucyd. lib. 1. *οἱ μὲν γὰρ ἕλληνες ἐτράποντο πρὸς λῃστείαν, ἡγουμένων ἀνδρῶν, οὐ*

τῶν ἀδυνατωτάτων, & paulo poſt. οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον, & deinceps refert, hoc manifeſtum fieri ex eo, quod ultro citroque navigantes, interrogantur à vicinis, num ſint latrones, quod neque illi, quos interrogant, factum ut ſe indignum, inficiantur, nec illi, quibus curæ eſt, aliquid ex illis ſcire, hoc ut probrum & crimen illis exprobrant. Ad quæ omnia Schol. Græc. Thuc. quod, inquit, dicitur καλῶς, τοῦτ᾽ ἔστιν εὐσεβῶς καὶ φιλανθρώπως. οὔτε γὰρ τῶν ἀροτήρων ἐλεηλάτουν, ἢ ἔλκε... τον, οὔτε νυκτὸς, οὔτε μετὰ φόνων ἐποίουν τὴν λῃστείαν. Quibus accedit Iuſt. dum ait *Phocenſes exiguitate ac macie terræ coacti, ſtudioſius mare quam terram exercuerunt: piſcando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris (quod illis temporibus gloriæ habebatur) vitam tolerabãt.* Vnde illa apud Hom. Odyſſ. γ. amica

 inter-

interrogatio, v. 71. ὦ ξεῖνοι, τίνες ἐστὲ; & deinceps: οἷά τε ληϊστῆρες. ex quo loco Hom. Thucydides probavit latrocinium apud Græcos olim, probro non fuiſſe. Idem de Germanis aſſerit Cæſar l. 6. Bell. Gall. *Latrocinia nullam habent infamiam, quæ extra fines cujuſque civitatis fiunt. Atque ea juventutis exercendæ, ac deſidiæ minuendæ cauſa fieri prædicant*, & Mela: *Ius in viribus habent, adeo ut ne latrocinii quidem pudeat, tantum hoſpitibus boni.* Rationem hujus rei reddit Cæſar lib. 6. *Civitatibus maxima laus eſt, quam latiſſimas circum ſe vaſtatis finibus ſolitudines habere. Hoc proprium virtutis exiſtumant, expulſos agris finitimos cedere, neque quemquam prope ſe audere conſiſtere.* aliam ab hâc diverſam rationem notat noſter lib. 1. δι' ἐπιδερμῆς καὶ ἐφόδου τὸ χρειῶδες πρὸς τὸν βίον ποιίζονται. quam eandem olim in Græcis obtinuiſſe

tinuiſſe indicio eſt Thucyd. lib. 1. κέρδους τοῦ σφετέρου αὐτῶν ἕνεκα, καὶ τοῖς ἀσθενέσι τροφῆς, & paulo poſt. ἥρπαζον, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο.

26. 15. Μεῖζόν τι πλῆθος ἠθροισε κακούργων,) Ita Sall. de Catal. *In tanta tamque corruptâ civitate, Catalina, id quod factu facillimum erat, omnium flagitioſorum atque facinoroſorum circum ſe, tanquam ſtipatorum catervas habebat.* Scilicet omnes ſeſe adjunxerunt, ſacrilegi, *convicti judiciis, aut pro factis judicium timentes;* & omnes quos *Flagitium, egeſtas, conſcius animus exagitabat.* Id. in Catal.

28. 16. ἦρος ἀρχῇ ἑκάστου ἔτους) Liv.l.29.& Macrob. de die inter ſe diſſentiunt, & vix eſt ut quid certi ſtatui poſſit. vid. Caſaub. fuſe ad Lampr. in Severo. & noſtr. diſp. hac de re. reliquos autores, qui circa feſtū Peſtinuntię deę deſcribunt antiqui-

tiquitates, citatos vid. in Diſp. ead. hiſtor. 8. ad Herodian. lib. 1.

29. 17. Ὡς δὲ παρ᾽ ἐπέζεις εὐρώμαν.) Hic diſcrepat noſter ſcriptor ab aliis hiſtoricis, priorem nominis originem geminam tradens, poſteriorem rejiciens, pugnam ſcilicet commiſſam fuiſſe iſto in loco, & inde ex caſu iſti loco inditum fuiſſe nomen, ut volunt Herodot. & Ammian. Marcell.

30. 17. Τὸν Γανυμήδην ἁρπασθέντα) Nota de raptu Ganymedis hiſtoria, cauſam inveſtigant. communior eſt, à Iove puerum aſſumptum, rejecto Hebes miniſterio, poculis ut præficeretur. Apul. Mil. 6. *Tum primi Iovis regalis avis illa, repente propenſis pinnis, affuit rapax aquila: memorque veteris obſequii, quo ductu Cupidinis Iovi Pocillatorem Phrygium ſuſtulerat.* Et poſt. *Tunc poculum nectaris, quod vinum Deorum eſt, Iovi quidem ſuus pocillator, ille*

ruſti-

ruſticus puer, (*miniſtrabat.* Aliter Lucian. dial. Neptun. & Merc. qui puerum propter formam raptum dicit Π. συνίημι. ὁ Γανυμήδης ἔνδον loquitur Nept. & dicit Iovem rem habere cum Ganymede.

30. 17. Ἐν τὴν Πεσσινουντίαν θεόν) potius legendum cenſeo Πεσινουντίαν; ſive enim hæc dea vocata hoc nomine, ab oppido Peſinunte in Phrygia, ſive à lapſu ſimulacri, ut autumat noſter ſcriptor, non tamen per duplex σ. ſcribendum vocabulum. Ita enim Strabo de oppido: *Peſinus emporium eſt eorum, qui in hac regione ſunt & templum maximum habet magnæ venerationis Matris Deum, quam Auguſtinam vocant.* & codices Liviani: *Si matris Idææ Peſinunte numen Romam tranſlatum eſſet.* Et Auſon. Idyll. de feriis Romanis. *Vis Peſinunte ſacrum*, ut reſtituit illum locum in prælection. quart. Robbertus Titius. Neque

 etiam

etiam ſi nominis Etymon deſumptum ſit à ſimulachri lapſu, ſcribi poterit per duplex σσ, quia hoc ipſum foret contra juſtam derivationem, ea enim ratione diceretur, ut ipſe autor, ἀπὸ τοῦ πέσοντος ἀγάλματος, non πέσσοντος.

Lubet hoc in loco noſtram addere conjecturam de Peſinuntiâ matre, de qua multum diſputatum, quænam aut qualis illa veteribus habita. Communior ſententia eſt, eandem eſſe magnã matrem, cum tellure, & exinde turritam conſpici, & Matrem dictam, ut pote quæ quaſi communis omnium mater, ut Cæſaris videtur confirmare dictum, qui in terram delapſus exclamavit: *teneo te mea mater.* Verum hæc ſententia mihi à vero videtur recedere ex eo, quod *Magna Mater*, alibi vocetur *Diana*, & *Luna*, quæ terræ nomine apud Poetas nunquam venit. præterea, ſi terram deſig-

deſignaverit, quæ alias dicitur *Ops*, *Ceres*, quo modo convenienter eã potuere veteres ſuper terra collocare, ibique locum aſſignare? neq; hæc ratio contemnenda, quam reſpicit Lucr. l. 2. tradẽs Grajos finxiſſe tellurem in aëre medio pendulam:

Aëris in ſpatio magnã pẽdere docentes
Tellurẽ, neq; poſſe in terra ſiſtere terrã.

Et hanc quidem ſententiam tenent Commentatores in Apul. qui ex Varrone, Auguſtino, aliiſque colligunt, Magnã Matrem tãtum variis deſignatã nominibus; quique duos fuiſſe Deos, & duo rerum principia tradunt, Cœlum & terram, quibus omnia numina & nomina cõvenirẽt. Verum quo jure vocabitur, ut ante dixi, Peſinuntia Mater, ſimulacrum ἀχειροποίητον, διοπετὲς, quod ſoli Dianę Epheſ. tribuitur à Demetrio in Act. c. 19. Vnde exiſtimo dicẽdum, Philoſoph. antiquiſſimos

ac

ac ſapientes duo agnoviſſe Principia conſtitutionis omnium rerum. quorum unum & primum vocarunt Deum, alterum & ſubordinatum naturam, tanquam Deam, non in rigore voce accepta, ſed per ſimilitudinem effectuum & operationum, quia utrumque principium concurrit ad cujuſque rei conſtitutionem, non aliter ac ſol & homo ad generationem hominis; ex quo illud axioma Philoſophis frequentatum: *Deus & natura nihil faciunt fruſtra.* Firmatur hæc conjectura ex Apul. lib. 11. Miles. *Regina cæli, ſive tu Ceres alma frugum parens originalis, quæ repertu lætata filia, vetuſtæ glandis ferino remoto pabulo, miti commonſtrato cibo, nunc Eleuſinam glebam percolis: ſeu tu cæleſtis Venus, quæ primis rerū exordiis, ſexuum diverſitatem generans, amore ſociaſti, & æterna ſobole humano genere propagato, nunc circumfluo Paphi Sacrario*

crario coleris: ſeu Phœbi ſoror, quæ partu ferarum medelis lenientibus recreato, populos tantos educaſti, præclariſque nunc veneraris delubris Epheſi: ſeu nocturnis ululatibus horrenda Proſerpina, triformi facie larvales impetus comprimens, terræque clauſtra cohibens, luces diverſas inerrans, vario cultu propitiaris: iſta luce feminea conluſtrans cuncta mœnia, & udis ignibus nutriens læta ſemina, & Solis ambagitur diſpenſans incerta lumina: quoquo nomine, quoquo ritu, quaqua facie te fas eſt invocare. Et paulo poſt: *Cujus numen unicum multiformi ſpecie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur orbis,* ex quibus locis manifeſtum eſt, eum naturam ceu digito demonſtrare.

§. 30. 17. Ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῇ θεῷ τομίαι) Galli ſacerdotes magnæ matris fuere, ita dicti, inquit noſter à flumine Gallo, in quo Dea Cybeles, & omnia inſtru-

inſtrumenta ſacrorum quotannis à Sacerdote abluebantur. Mart. 91. Ep. lib. 10. Epig. 47. l. 3. Ovid. 4. Faſt. Marlian. lib. 4. cap. 24. & ex eo factum, ut poſtmodum homines ſcalprum experti, vel inciſionem paſſi, vocarentur Galli, quia etiam ſemiviri, ut cultores magnæ matris: Mart. ad Glyptum epig. 45. l. 3. qui ſibi virilia proſcindere volebat:

Demens cũ ferro quid tibi? gallus eras.

30. 17. ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παρεῤῥέοντι) Ideo orchia celebrarunt Sacerdotes Magnæ Matris apud fluvium Gallum, quia in eo lavabatur ab Archi-gallis, qui veſte induebantur purpurea. Ovid. 4. Faſt. Cauſa vero lotionis incerta, niſi quod probabiliter hic mos à Græcis ſit deſumptus, ut plura alia. Illi enim quotannis ſoliti lavare ſimulacrum Minervæ, Call. εἰς λουτρὰ παλλάδος.

Ὅσσαι λωτροχόοι τᾶς Παλλάδος, ἔξιτε πᾶσαι ἔξιτέ.

Ad quæ verba Schol. Græc. ἔν τινι ἡμέρᾳ ὡρισμένῃ ἔθος εἶχον αἱ Ἀργεῖαι γυναῖκες λαμβάνειν τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τὸ Διομήδους, καὶ ἄγειν ἐπὶ τὸν Ἴναχον κἀκεῖ ἀπολούειν. Sed quæ hujus lotionis erit ratio probabilis ? ego hanc eſſe exiſtimo, quod præſumatur Minerva ſudare, & ideo opus habere ablutione, quemadmodum ipſa ſeſe abluebat, è prelio reverſa, non ſine pulvere & ſanguine. Ita Callim.

Οὐ ποκ' Ἀθαναία μεγάλως ἀπενίψατο πάχεις.

Πρὶν κονίν ἱππείαν ἐξελάσαι λαγόνων.

Ita enim ſoliti ſe lavare milites, laſſi ab itinere, ac belli moleſtiis. Veget. lib. 1. cap. 10. Eſt Romæ campus Martius Tyberi vicinus, *in quo juventus poſt exercitium armorum, ſudorem, pulveremque dilue-*

dilueret, & laſſitudinem curſus, natandi labore deponeret.

Vel etiam quod aliquando jucunditatis gratia, cum cæteris Nymphis ſe lavaret in Hippocrene Heliconide pulchre fluenti, ut occurrit v. 70. 71. apud Callim.

31. 17. Τάυτην ἔδει παρθενεύεσθαι) Hiſtoriam refert Liv. lib. 29. caſtæ autem & illibatę pudicitiæ fuerę mulieres, quæ veſtę ſacra peragebant. de ſacerdotibus fœminis occurrit diſt. apud Heliod. Gram. in fragm. Alcmæonis Poëtæ.

Νεημόναρχε παρθένοις ἀείδειν
Καὶ ναὼς ἀγνὰς ἐυπύργω θεραπαί-
νας.

Idem de Antiſtibus Iulius Cæſar crag. in Adraſto:

Cum capita viridi lauro velare imperant
Prophetæ, ſancta caſte qui parant ſacra.

Quin immo ſacerdotes ipſius Veneris

neris Deæ impudiciſſimæ, etiam pudicæ fuere, quarum quędam nuptiarum expertes, quædam conjugatæ, quæ vivētibus etiamnum viris ſuis atque conſentientibus, amicâ ſeparatione viduabantur, ut ſcribit Pauſan. lib. 2. Corinth. & Tertull. libr. de μονογαμία. Neque mirum, ipſi enim qui non celebraturi, verum tantum interfuturi eſſent ſacris, monebantur, ut caſte adirent. Vnde Perſ. Sat. 2.

Dicite Pontifices in ſancto quid facit aurum?
Quin damus id ſuperis, de magna quod dare Lance
Non poſſit magni Meſſalæ lippa propago.
Compoſitum jus faſque animi, ſanctoſque receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto?

Quæ ratio fuit ejus quod ſcribunt hiſtorici, Neronem ſacris non interfuiſſe

terſuiſſe, utpote qui foret intemperans, & libidinoſus; Marcum autem Philoſophum adfuiſſe, quod eſſet Princeps continentiſſimus, & à venereis abſtineret.

32. 18. Συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ λοιμώδη νόσον &c. De hoc contagio mentionem facit Dion, & quidem tum temporis, cum interfectus eſt Cleander: γέγονε δὲ καὶ νόσος μεγάλη ὧν ἐγὼ οἶδα. δισχίλιοι γοῦν πολλάκις ἡμέρας μιᾶς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐτελεύτησαν. De ſimili lue meminit Tranq. in Nerone: *Triginta funerum millia in rationem Libitinæ venerunt.* Euſebius & Hieronymus in Chron. de ſimili peſtilentia mentionem faciunt, ſub Veſpaſiano: *Lues ingens Romæ facta, ita ut per multos dies in ephemeridem decem millia ferme mortuorum hominum referrentur.* Similia exempla occurrunt apud Liv. lib. 3. Thucyd. lib. 2. & lib. 3. ubi refert,

hyeme ineunte morbum iterum Athenienſes invaſiſſe, qui nunquam quidem omnino ſedatus fuerat. Vnde colligere licet inſignem errorem erraſſe Plin. lib. 7. c. 50. dum ſtatuit Peſtilentiam non ternos excedere menſes, nec unquā fere aliter niſi hyeme graſſari, quū notiſſimū ſit, ſępe ānos plurimos hoc morbi genus adeo cōtinuatum, ut integra regna extinxerit. Pręterea, quis ignorat, peſtilentiam vere & autumno potius graſſari, hyeme vero, quando omnes deſinunt putredines, minui & aboleri.

32. 18. Πολλὴ φθορὰ ὑποζυγίων,) interitus factus eſt jumentorum, ſub quibus continētur boves, equi, muli & ita inter ſe opponūtur πρόβατα καὶ ὑποζύγια, id eſt pecora & jumenta, an vero etiā hoc in loco? nō putem. Si enim hiſtoriā ſpectemus, nō ſolum jumenta fuere peſtilētia correpta, ſed etiā pecora, pręſertim anima-

animalia domeſtica, ut ſunt canes; quod colligitur ex ſequentibus : *πάντων ζώων τοῖς ἀνθρώποις συνοίκων,* ſupple *θφοgά*. quod etiam de Peſtilentia Athen. teſtatur Thucyd.lib. 2. eam invaſiſſe canes, quia poſtea fuere rari.

32.18. *Καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος φθορὰν ἀντέχειν ἐλέγετο,*) Notum à medicorum filiis inter morborum cauſas externas, præcipue referri aërem, quem trahimus, qui nobis cognatus eſt ac ſemper adhæret, & ſine quo vivere non licet. Vnde Avicenn. aërem noſtrorum corporum & ſpirituum elementum eſſe, ac veluti pabulum; ideoque integris & infirmis aëris maximam habendam rationem. Quod Columella monet, in emendo agro aëris ſalubritatem eſſe ſpectandam. Nemo enim ſanus ſumptus facit in eo agro emendo, qui dominum ad fructus pervenire non ſinat.

ſinat. Et ideo omnis peſtilentiæ cauſam noſter auctor ad aëris referr impurationem. eandem tradidit Lucret. l. 6. de nat. rer.

——— fit morbidus aër.
Atque ea vis omnis morborum, peſtilitaſque
Aut extrinſecus, ut nubes, nebulæque, ſupernè
Per cælum veniunt; aut ipſa ſæpe coorta
De terra ſurgunt, ubi putorem humida nacta eſt,
Intempeſtivis pluviiſque & ſolibus icta.

Et poſt loquitur de aëre infecto.

Et cum ſpirantes mixtas hinc ducimus auras.
Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe eſt.
Conſimili ratione venit Bubus quoque ſæpe
Peſtilitas, etiam pecus balantibus ægror.

Et

Et Liv.lib. 3. *Auxere vim morbi terrores populationis pecoribus & agreſtibus in urbem acceptis, & colluvie miſtorum omnis generis animantium, & odore inſolito urbanos, & agreſtem confertum in arcta tecta, æſtu ac vigiliis angebat, miniſteriaque invicem ac contagio ipſa vulgabant morbos.* Aliam peſtilentiæ cauſam reddit Curt. lib.9. *Famem deinde peſtilentia ſecuta: quippe inſalubrium ciborum novi ſucci, ad hoc itineris labor, & ægritudo animi vulgaverant morbos,* & Flor.lib. 3. de Mithridate: *Mox clade converſa, quum ex mora obſidentẽ regẽ fames, & ex fame peſtilentia urgeret, recedentem Lucullus aſſequitur.* & ſane ut plurimum videmus hæc ſe mutuo comitari, λιμὸς καὶ λοιμός. ita enim noſter ſcriptor, paulo poſt: ὑπέσχε δὲ κατ' αὐτὸ καὶ λιμὸς τὴν πόλιν. Fortaſſis hujus rei poterit reddi ratio, quod aër venenatus ſit contrarius fertilitati, & ideo

noxius

noxius frumento, quo minus matureſcat.

33.18. Ὑπέσχε δ' κατ' αὐτὸ καὶ λιμὸς τὴν πόλιν) Dion.l. 18. ἐγένετο δὲ ἰσχυρὰ σιτοδεία. Lampr. *Per hanc autem negligentiā, quum & annonam vaſtarent ii, qui tunc rempubl. gerebant, etiam inopia ingens Romæ exorta eſt, quum fruges non deeſſent.*

33.18. Κλέανδρος ὑπὸ κήρυκι &c. Scil. fuit Cleander origine Phryx Romæ de cataſta quōdam emptus. Dion.lib.18. ὁ δὲ δὴ κλέανδρος ὁ μετὰ τὸν Περέννιον μέγιστον δυνηθεὶς, καὶ ἐπεράθη μετὰ τῶν ὁμοδούλων, μεθ' ὧν καὶ ἀχθηφορήσων ἐς τὴν Ῥώμην ἐκεκόμιστο.

33. 39. Εἰς τοσούτου τιμῆς καὶ ἐξουσίας περιήχθη,) De Cleandri honore ac potentia Dion lib. 18. χρόνου δὲ περιιόντος οὕτως ηὐξήθη, ὥστε καὶ τοῦ Κομμόδου περικοιτῆσαι. Et alibi ὁ γοῦν κλέανδρος μέγας, ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθεὶς, καὶ

ἐχαρίσατο καὶ ἐπώλησε βουλείας, σατραπείας, ἡγεμονίας, ἐπιτροπείας, πάντα πράγματα. Lampr. *eouſque eſt auctus, ut cubicularius Cõmodi ſactus ſit.*

33.19. Ἀθροίζων δὲ χρήματα &c.) Cleander ingentem pecuniarum vim collegit, ut ea ratione populum largitionibus, ac omni deliciarum genere ad ſe alliceret. Docet hoc Lampr. *Ad cujus nutum, etiam libertini in ſenatum atque in patritios lecti ſunt: tumque primum viginti quinque conſules in unum annum, venditæque omnes provinciæ. Omnia Cleander pecunia venditabat:* Dion. l. 18. ἠργυρολόγει μὲν οὖν πανταχόθεν, καὶ ἐκτήσατο πλεῖστα τῶν πώποτε ὀνομασθέντων προκοίτων, καὶ ἀπ' αὐτῶν πολλὰ μὲν τῷ Κομμόδῳ ταῖς τε παλλακαῖς αὐτοῦ ἐδίδου, πολλὰ δὲ καὶ ἐς οἰκίας, καὶ ἐς βαλανεῖα, ἄλλα τε τινὰ χρήσιμα καὶ ἰδιώταις καὶ πόλεσιν, ἐδαπάνα.

33. 19. Τῶν δεινῶν αἰτίας ἐς αὐτὸν ἀναφέροντες) quæritur quid per τὰ

δεινὰ

δεινὰ noſter ſcriptor velit? præceſſit etenim duplex malum, λοῖμος καὶ λιμὸς, quod ſi per δεινὰ intelligamus quod eſt intelligendum falſus eſt noſter, & in eum verſio Polit. qui ita: *omnem cauſam peſtilentiæ in eum conferentes.* idque ratione colligitur, non enim potuit Cleander fuiſſe morbi peſtilentialis cauſa, niſi ſi quis illud velit remote, quod aliquando peſtilentia oriatur ex fame, cujus mali autor Cleander. verum etiam facit contra ſcriptorẽ noſtrum Dionis teſtimonium, qui odii occaſionem refert ad penuriam: ἐγένετο μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ἰσχυρὰ σιτοδεία, ἐπὶ πλεῖστον δ' αὐτὴν Παπίριος Διονύσιος, ἐπὶ τοῦ σίτου τεταγμένος ἐπηύξησεν, ἵνα ὡς αἰτιώτατον αὐτῆς τὸν Κλέανδρον ἀπὸ τῶν κλεμμάτων ὄντα, καὶ μισήσωσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτε καὶ διαφθείρωσι. In eo tamen fallitur Dion, quod culpæ πρόφασιν dicat, quum vera fuerit cauſa, non ficti-

tia, quam ante retulit noſter ſcriptor ad illa verba: *σίτε πλεῖςον συνωνέμενος κ̀ ἀποκλείον.* Plurimum quippe frumenti coemerat, idque occluſum habebat, ut ita populi animos ſibi adjungeret, ſi prius neceſſariarum rerum penuria laborátem, repente & opportune diſtributione demereretur.

33. 19. *Διάγοντος ἐν πραγματείᾳ τε Κομμόδε, ἐπελθόντες πανδημεὶ* &c.) Dion: *καὶ τέλος καταπηδήσας, ὥρμησε πρὸς τὸν Κόμμοδον, ἐν τῷ Κοιντιλίῳ ἀςίῳ ὄντα, πολλὰ μὲν ἐκείνῳ κ' ἀγαθὰ 'πευχόμενος, πολλὰ δὲ καὶ κατὰ τε κλεάνδρου καταρώμενος.* Si Dion morem ſolitum innuat, quo ſubditi regi præſenti fauſta ac felicia multa apprecantur (quemadmodum Daniel Propheta, coram rege, & etiam proceres ibidem) noſtro ſcriptori erit contrarius, qui ſtatuit omnium prorſus quæ agerētur Cōmodum fuiſſe ignarum, nemine ad illum

illum accedere auſo. Niſi hanc admittas cōciliationem, populum ad Commodum euntem in via publica exclamaſſe, vivat imperator, dii perduint illum Cleandrum; & ea ratione neuter falſus.

34. 19. Ὁ κλέανδρος ἀγγέλλεσθαί τι τῶν πραττομένων ἐκώλυεν αὐτῷ Cleāder nuncium à quoquā eo deferri vetuit, ut ita imperatorem valetudinis cauſa in laurento degentem, otioq; ac deliciis vacantē obſideret. Quam hiſtoriā reſpicit Tert. in Apol. *Vnde qui inter duas Lauros obſidēt Cæſarem?* reſpicit Cleādrū, qui Cōmodum obſeſſum tenebat Laurēti.

35. 20. Ἡ δὲ πρεσβυτάτη ἀδελφῶν &c.) aliter Dion: πλησιαζόντων δὲ αὐτῶν τῷ Κομμόδῳ, καὶ μηδενὸς οἱ μηνύοντος τὸ γιγνομένον, Μαρκία ἐκείνη ἡ τοῦ Κουαδράτου, ἐσήγγειλε τὸ πραττόμενον. videtur etiā hic ſibi cōtrarius noſter ſcriptor hāc Fadillā appellat natu maximā, cū ſupra Lucillā vocet

natu majorem. niſi dicatur Fadillam fuiſſe natu maximã ſororum Commodi, quę etiamnum in vivis. Lucilla etenim ſupra dicitur, propter conjurationem interempta.

35. 20. Λυσαμένη τὰς τρίχας) ſcilicet in more veteribus poſitum, capitis fœdatione luctum ac dolorem ſignificare. Apul. lib. 9. Miles. *Et diſcerptæ comæ ſemicanæ ſordentes inſperſu cineris pleramque ejus anteventulæ contegebant faciem*, & l. 10. *Et ſtatim à rogo ejus ſenex infelix ora ſua recentibus adhuc rigans lacrymis, trahenſque cinere ſordentem canitiem, foro ſe feſtinus immittit.* quem lugentium modum, & miſeriarum inſignia, Cicero breviter comprehendit l. 3. Tuſc. quæſt. *Ex hâc opinione ſunt illa varia, & deteſtabilia genera lugendi pedores muliebres, lacerationes genarum, pectoris, ſemorum, capitis perſecutiones.*

35. 20. Ῥίψασα εἰς τὴν γῆν ἑαυτὴν

τλω)Ratio cur ſeſe ante pedes Cõmodi projecerit, hæc poterit eſſe, quod genua voluerit amplecti, quemadmodum olim ſupplices ac deprecatores ea contingebant, quippe quæ miſericordiæ eſſent conſecrata. Plin. *Genibus quædam religio ineſt obſervatione gentium: hæc ſupplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant.* Ad quem morem exiſtimo referri poſſe illud Mariæ, quæ Chriſtum voluit pedibus prehēdere vel quod eum ſupplicaret alicujus negotii gratia, in textu non expreſſi, vel quod eum ſuſpiceret, ac reveretur. Plura qui volet, vid. Deſid. Herald. ad Martial. lun. adverſ. lib. 2. c. 11. cõm. Apul. p. 856. 215. Delr. Sen. p. 424.

35. 20. Οἴχεται δ' σοι) exponit hoc Polit. *actum eſt.* dicitur enim de iis, de quibus actum eſt, ſeu quæ evanuerunt. Synes. epiſt. 59.

πάντα οἴχεται, πάντα, ἀνήρηται. Neque ſolum deſignat οἴχεσθαι, res aliquas evaneſcere, verum etiam à nobis recedere, id eſt nos deſtituere, ac derelinquere. Hom. Iliad. v. ad Diomed. πȣ̃ τοι ἀπειλαὶ οἴχονται. quo tibi abeunt minæ, id eſt recedunt. Itaque exiſtumo verſionem Politiani huic loco minus aptã, hãc cõvenientem, ſi ita explicẽtur verba, οἴχεται δέ σοι, *abiit tibi populus*, id eſt, te derelinquit, deſerit, deſtituit. etiãſi enim aliquando, *actum eſt*, verbi hujus veniat ſignificatione; tum tamen nõ additur vocula σοι, aut ſimile pronomen in dativo caſu, ſed poſtponitur res in accuſativo. Immo vero ex hiſtoriæ circumſtantiis nulla alia elici poteſt interpretatio, quam quæ à nobis poſita eſt. Non enim ſoror Commodi annunciat, populi & exercitus partem interiiſſe, ſed maximam militum partem adhærere Cleandro

dro,& ni pręveniat in tempore,ſore ut omnes tandem in partes inclinent Cleandri,adeoq; imperatorem deſerāt. Vnde paulo poſt ſubjungit: ἐκ δὲ διαφόρου καὶ ἐναντίας γνώμης, οἱ μὲν, μισοῦντες αὐτον, (ὁ δῆμος) οἱ δὲ στέργοντες. Scilicet Cleander adverſus Commodum Imperatorem exercitum armaverat & populum, quorum quidem alteris erat charus, alteris inviſus.

36.21. τὴν κεφαλὴν ἀποτεμών) De Cleandri mortis genere conſentiunt ſcriptores. Verum diſſenſus aliquis circa ejus interfectores. Noſter videtur innuere, eos fuiſſe milites, vel ſatellites, qui Cōmodo aderant. Aliter Lampr. *Sed & Cleādro dignus tandem vitæ finis impoſitus. Nā cum inſidiis illius Arrius Antoninus fictis criminibus in Attali gratiā, quem in proconſulatu Aſiæ damnaverat, eſſet occiſus, nec eam tum invidiam populo ſæviente Commodus ferre potuiſſet,*

plebi ad pœnam donatus eſt, quæ poſtrema verba ſi ita explicentur: *plebi ad pœnam donatus*, hoc eſt in gratiam plebis, vel propter plebis ſeditionem, ſupplicio eſt affectus, tum conſentit Lampr. cum noſtro ſcriptore. verum ſi ita explicētur, *plebi ad pœnam donatus eſt*, hoc eſt, lacerãdus plebi eſt deductus, quali phraſi ſupra utitur Lampr. jam diſſentit à ſcriptore noſtro, non autem à Dione, qui ita expreſſis verbis: ἀπέκτειναν δὲ αὐτὸν οὐχ οἱ στρατιῶται, ὥσπερ τὸν Περέννιον, ἀλλ' ὁ δῆμος. niſi ita velimus dicere, Cleandrum in gratiam populi capitali ſupplicio fuiſſe affectum, cui poſtea cadaver dilacerandum eſt traditum, ac in partes diſſecandum.

37. 21. Προσανεῖλον δὲ καὶ τοὺς παῖδας) Lex majeſtatis ſevere exercetur, quia eſt quaſi propugnaculum totius principatus. Ex quo Tiberius, conſultante Macro Præ-

tore

tore, an judicia majeſtatis redderentur, reſpondit, exercendas eſſe leges Tac. Ann. 1. adeo ut majeſtatis accuſatio, vel in vitam Principis conſpiratio, omnium accuſationum ſit complementum. quod colligitur ex illo Curt. lib. 10. De Alex. *Cum accuſati eſſent Cleanthes & alii ſpoliatarum provinciarum, & per libidines alienatarum, regem cognita cauſa pronunciaſſe, ab accuſatoribus unum & idem maximum eſſe præteritum, deſperationem ſuæ ſalutis, non enim talia ſe auſuros, ſi ipſum ex India ſoſpitem, aut optaſſent reverti, aut reverſum credidiſſent.* Immo tantus fuit hujus legis rigor, ut liberi etiam innoxii, & amici quatulacunque ſuſpicione tacti, fuerint ſupplicio affecti. Inſigne exemplum ejus ſuggerit Tacit. Annal. 5. Principio Sejanus ſummæ auctoritatis carnifici vivus porrexiſſet manus, idque propter affectatum impe-

rium, ni ipſe ſuam præmaturaſſet mortē, dum gladio, quem ſinu abdiderat, incumbit. Neq; hic ſolus pœnæ obnoxius. *Verum placitum ut in reliquos ejus liberos adverteretur: vaneſcēte quāquā plebis ira. Igitur portātur in carcerem filius imminentiū intelligens, puella adeo neſcia, ut crebro interrogaret, quod ob delictum, & quo traheretur? neque facturam ultra. &, poſſe ſe puerili verbere moneri.*

Verum jure merito quis roget, qua lege pueri filii Cleandri impuberes dicantur interfecti? cum illicitum olim fuerit impuberes triumvirali adfici judicio. Dico nefas quidem eos capitis mulctari, quamdiu puerili induti toga, ut vero eam exuiſſent, ac virilem aſſumpſiſſent, jam poterant interfici, quia fictione juris inter viros referebantur. Hinc apud Dionem lib. 47. relatum, à Triumviris in proſcriptione juſſum puerum

rum quendam togam virilem ſumere, ut ſcilicet jure poſſet interimi.

37. 21. Τοιὕτῳ μέν δὴ τέλει κλέανδρ☉ ἐχήσατο,) Aulicorum ſemper maxima miſeria, quorum exitus ut plurimum infeliciſſimi. Vti enim principes in loco ſtant lubrico: ita per ignes ſuppoſitos cineri doloſo, incedunt principum amici, familiares, & miniſtri. *Quid*, inquit Boët. *de regum familiaribus diſſeram, cum regna ipſa tantæ imbecillitatis plena demonſtrem? quos quidem regia poteſtas ſæpe incolumis, ſæpe autem lapſa proſternit*. Parvis quidem intervallis homines attolli videmus, rurſumque dejici? maxime tamen eos, qui in aulis verſantur. Abacorum calculi ex voluntate calculatoris, modo minus, modo plus valent. Similes illis ſunt aulici, qui ad arbitrium prin-

cipis,

cipis, modo beatiſſimi, modo miſerrimi, & hæc quidem ita ſeſe habent, fato potentiæ raro ſempiternæ; an forte, quia ſatias capit, aut principes, cum omnia tribuerunt, aut miniſtros cum jam nihil reliquum eſt quod cupiant? Tac. Ann. 3.

37.21. Ὀλίγη ῥοπή. vert. Polit. *momentum*. Eſt dever gentia ut inquit Bud. qui & pro libramento à Plutarcho poni tradit: eſt proprie inclinatio & momentum lancis ad imum vergentis Steph. διαςρέφοντας τὴν ῥοπὴν exiſtumat dici, qui inclinationem Lancis pervertunt; id eſt qui faciunt, ut inclinet non in eam partem in quam ſponte inclinatura eſt, ſed in alteram. Hinc Metaphor. transfertur per *momentum*. Vt ῥοπὴ χρόνου, momentum temporis, καιροῦ ῥοπή. Baſilius de Iobo ὃς πένης ἐκ πλουσίου, καὶ ἄπαις ἀπὸ καλλίπαιδος

ἐγ

ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ γενόμενος, διέμεινεν ὁ αὐτός, unde Græci interpretes in jure momenti interdictum appellarunt πρὸς ῥοπήν. Et in Euſtathii libr. περὶ χρονικῶν διαστημ. integer caput περὶ ῥοπῆς.

37. 21. Ὀλίγη τύχης ῥοπῇ) ad ſuprema quidem per plures gradus datur adſcenſus, ad præcipitium unica tantum, eaque breviſſima via eſt. Hominem primo infantem, deinde puerum, tum adoleſcentem, poſt virum conſpicimus. Florem, dein fructum, fruticem, poſtea arborem. Non una die ditatus eſt Cræſus, neque momento expugnata ab Alexandro Aſia. verum cum verſis rerum vicibus fortuna ad ruinam vadit, toto venit impetu. quæ principio, ut aquila teſtudinem, nos altius & altius alis ſuis evehit, tandem nos omni modo deſtituit. Adeo ut illis portionibus, quibus ad ſum-

mum

mum perventum, retrogadi minime liceat. Florem quidem plurimos dies exigere antequam floreat, manifeſtum; hunc tamen unica noctis hora vermiculus interimit. Sępe nihil mediat inter præcipitia & ſumma, immo nihil intereſt inter infelicem caſum, & maximam fortunam. Sapienter ea de re Seneca: *Noli huic tranquillitati confidere: momento mare evertitur; eodem die ubi luſerunt navigia, ſorbentur.* Et alibi: *Quod regnum eſt, cui non parata ſit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnufex? nec magnis iſta intervallis diviſa, ſed hora momentum intereſt inter ſolium & aliena genua.* Quod etiam innuit Tragicus in Thyeſte, v. 612.

Quem dies vidit veniens ſuperbum,
Hunc dies vidit fugiens jacentem.
Nemo confidat nimium ſecundis,
Nemo deſperet meliora Lapſis.

Miſcet

Miſcet hæc illis, prohibetque Clotho
Stare fortunam : rotat omne ſatum.
Nemo tam divos habuit faventes,
Craſtinum ut poſſit ſibi polliceri.
Res Deus noſtras celeri citatas
Turbine verſat.

38. 21. Τελωτωποιοὶ δὲ καὶ τῶν αἰσχίστων ὑποχείλαι) Ita in adoleſcentia adhibitos corporis cuſtodes honeſtiores ferre non potuit, peſſimos quoſque detinuit, & ſubmotos uſque ad ægritudinem deſideravit teſte Lampr. hinc ſcurras, & *criminum ſocios, vel à criminoſis commendatos miſit ad provincias regendas. Habuit etiam in deliciis homines appellatos nominibus verendorum utriuſque ſexus, quos libentius ſuis oculis applicabat. Habuit & hominem pene prominente ultra modum animalium quem*

Onon

Onon appellabat, ſibi chariſſimum; *quem & ditavit, & ſacerdotio Herculis ruſtici præpoſuit*, & paulo poſt: *duos gibbos retorridos in lance argentea ſibi ſinapi perfuſos exhibuit eoſque ſtatim promovit ac ditavit*. Lampr. Adeo ut inter illos jure numerandus, qui voluptatum, ac nequitiarum inventores, ſummis affecere præmiis, qualis Dionyſius Sicilię Tyrannus, de quo noſter autor ſupra. quales Perſarum Reges, apud quos præmia propoſita erant ampliſſima, novę alicujus voluptatis primis monſtratoribus: homines enim mittebantur, qui peragrato univerſo terrarum orbe, omnibus præterea emenſis aquis, magno cum ſtudio obſervare jubebantur, quicquid ubique locorum novarum ac prius incognitarum deliciarum, quicquid denique voluptatum, ad luxum gulamque & ventrem pertinens deprehendiſſent,

quem-

quemadmodum de Archeſtrato refert Athen.l.7.

38.22. Τȣ͂ δὲ ἀπρεπέςερον μετιόντ© ἢ βασιλεῖ ἥρμοζεν) Lampr. *Aurigæ habitu currus rexit, gladiatoribus convixit, aquam geſſit, ut lenonum miniſter, ut probris natum magis quam ei loco eum crederes, ad quem ſortuna evexit.*

38.22. Α᾽ςέρες ἡμέριοι συνεχῶς ἐβλέποντο.) refert noſter ſcriptor, quæ tum temporis extitere prodigia. paulo quæ aliter Lampr. *Prodigia ejus imperio & publice & privatim hæc facta ſunt. Crinita ſtella apparuit. Veſtigia Deorum in foro viſa ſunt exeuntia; tenebra in circo Cal. Ianuar. ob orta: & ante lucem fuerant etiam incendiariæ aves, ac diræ.* Aliter Dion: πρὸ δὲ τȣ͂ς Κομμόδȣ τελευτῆς, σημεῖα τάδε ἐγένετο· ἀετόι τε γὰρ περὶ τὸ Καπιτώλιον πολλοὶ καὶ ἔξεδροι ἐπλανῶντο, προσεπιφθεγγόμενοι ȣ̓δὲν εἰρηναῖον.

38. 22. Μέγιϛον δ' δεινὸν πάντας ἐτάραξεν) non injuria quis quærat, cur populus timore fuerit percul-ſus incendio exorto, quum Romæ incendia frequentiſſima? ut notat Mart. Epig. 51. lib. 3. ad Tongilian.

Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis;
Abſtulit hanc nimium caſus in urbe frequens.
Collatum eſt decies: rogo, non potes ipſe videri
Incendiſſe tuam, Tongiliane domum?

Niſi dicamus, ſecundum hunc caſum, tanquam peſſimum augurium univerſos conterruiſſe; quod exiſtimarent Deorum voluntate incendium inchoatum fuiſſe, quibus totum hoc negotium imputabant. teſte noſtro ſcriptore, & Dione.

39. 22. Πλουσιώτατον δ' ἦν πάντων ἱερῶν) Magnificentiſſimum fuit pacis templum Romę à Claudio inchoatum, à Veſpaſiano conſtructū, in

in quo templo ferunt repoſita fuiſſe vaſa & donaria templi Hieroſol. à Tito Veſpaſ., qui Hieroſol. oppugnavit & expugnavit, & ea ratione vocatur omnium templorū ditiſſimum, niſi quis aliam malit amplecti hujus appellationis rationē, quam noſter autor paulo poſt refert: ibi ſcil. theſauri privatorum erant repoſiti, cuſtodię cauſa.

39.22. Δι' ἀσφάλειαν) loquitur de tēplo pacis quod erat egregie munitum, ex eo, quod omnem ſupellectilem prætioſiſſimam, ſecuritatis cauſa eo deferrent privati. Nihil enim injuſtius veteribus viſū quā è ſacro loco ac diis dicat obona rapere. qui mos etiānū noſtris, in partibus, Brabātię obtinet, ſi quādo caſtra milites collocāt in pagis, aut in vicinia, omni ſua ſuppellectile agricolæ, ad templū, veluti ad aſylū cōfugiunt, tuti à rapinis ac incurſibus militum, penes quos pietatis etiam ali-

aliquid ſupereſt, dum abſtinent à locis ſuperſtitioſe conſecratis, vel fortaſſis ideo templum pacis refert fuiſſe munitiſſimum, quod ambitu quodam cingeretur, quo difficilior ad id eſſet aditus: ita noſter autor paulo inferius: κατέφλεξαν δὲ τὸ πῦρ τον τε νεὼν καὶ πάντα τὸν περίβολον.

39. 22. Ἀναθήμασι κεκοσμημένων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου.) In more fuit antiquis, ut ſi quando inſigne aliquod evaſiſſent periculum, tabulas ex auro argentove, aliaque materia præcioſa diis conſecrare, ac dedicare; quæ tabulæ votivæ appellabantur, quod ex voto ſuſpenderentur in ſanis, quo reſpexit Horat: Od. 5. lib. 1.

Me tabula Sacer
Votiva paries indicat uvida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

Etiam illi qui arti renunciabāt, inſtru-

inſtrumenta artis pro anathemate ei divo ſuſpendere ſolebant, in cujus eſſent tutela. Horat.

——— Vejanus armis
Herculis ad poſtem fixis, latet abditus agro.

Quod factum quaſi in pudorem & contemptum ejus Dei, cui hæc erant conſecrata. Ita enim Coridon ecl.7.virg.

Nymphæ, noſter amor, Libethides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro concedite: (proxima Phœbi
Verſibus ille facit) aut ſi non poſſumus omnes,
Hic arguta ſacra pendebit fiſtula pinu.

Igitur cum noſter autor dicit ἀναθήμασι κεκοσμημένον, reſpicit illa quæ Deæ Paci propter eximium quoddam auxilium fuiſſent dicata ab hominibus. à quibus gentilium moribus, fluxit etiam veterum Chriſtia-

Chriſtianorum ille mos, qui poſtquam è morbo convaluiſſent, illi ſancto, cujus auxilio ſe ſanatos autumabant, donaria ſuſpenderent è materia vel prætioſa, vel vili, imaginem habentia partis quæ fuerat affecta. Quod narrat Theodoretus octav. Therapeut. Quod inſtitutum etiamnum hodie inter pontificios obtinet, ſolitos divæ Mariæ aut alicui ſancto donaria quæ promittent. quos ſalſe, ut ſolet ridet Eraſmus in colloquiis.

39. 22. Ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο) Notiſſimum in templis pecuniam privatorum fuiſſe reconditam. Etiam in judiciis id uſu veniebat; deponebant enim litigatores apud Pontificem certam pecuniæ ſummam pro litis qualitate; quam pecuniam eo quod in ſacris ponebant, ſacramentum vocabant. Author eſt Varro lib. 4. de ling. lat. Ea, inquit, *pecunia,*

nia, quæ in judicium venit in litibus, Sacramentum à ſacro, qui petebat, & qui inficiebatur, de aliis rebus uterque quingentos æris ad Pontificem deponebant: de aliis rebus etiam certo alio legitimo numero aſsium. Qui judicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Ex quibus inſtitutis tractum eſt apud Rhetores commune definitivi ſtatus exemplum, quod adducitur ab Hermog. lib. de ſtatibus, hiſce verbis: *Vt privatas pecunias ex loco ſacro aliquis ſurripuit, cum jubeat lex ſurem duplo condemnari, ſacrilegus vero reus ſit capitis. Hic ut ſacrilegus fuerit, accuſatur, ille ſe ſurem eſſe contendit.* Quem caſum quia apud Rhetores in controverſiam trahebatur, ſolvit Imperator. Iuſtinian. l. 5. D. ad *l. Iuliam. Pecul. Divi Severus & Antoninus*

ninus Caſſio Feſto reſcripſerunt, res privatorum, ſi in ædem ſacram depoſitæ, ſubreptæ fuerint, furti actionem, non ſacrilegii eſſe.

39. 22. Ὠλοφύρετο ἕκαστος τὰ ἴδια αὐτοῦ) ſupra notavimus privatorum aurum in templis deponi ſolitum; neque hoc ſolum, verum etiam hæreditates, de quibus inter ſe litigantes contendebant, in æde ſacra ſequeſtrabantur; etiam tabulæ pactionum, fœderum, cõtractuum & teſtamentorum in delubris Deorum cuſtodiebantur, teſt. Vlpian. l. 3. §. 3. *D. de Tabul. Exhib.* l. 77. §. 26. *D. de leg.* 2. Sueton. in Auguſto, cap. 101. Dion. libr. 48. Tacit. Annal. 1.

41. 23. Ἀντὶ τοῦ Κομμόδου καὶ Μάρκου υἱοῦ, Ἡρακλέα &c.) Dion. ἑαυτῷ δὲ ἄλλας τε παμπόλλας ἐπωνυμίας καὶ τὴν Ἡρακλέους ἀπήνεγκε. Lamprid. *Appellatus eſt etiam Romanus Hercules, quod feras Lanuvii in amphiteatro occidiſ-*

cidiſſet. Et paulo poſt: *ſeipſum Commodum Herculem & Deum appellans.* Athenæus.lib.12.c.9. τί οὖν θαυμαστὸν &c. Quid mirum, inquit, ſi Commodus Herculem ſe vocari voluit, cum id fecerit Alexander præceptis imbutus Ariſtotelis.

Λεοντῆν ὑπεστρώννυτο, καὶ ῥόπαλον μετὰ χεῖρας) Lampr. *Clava non ſolum Leones in veste muliebri & pelle Leonina, ſed etiam multos homines afflixit.* Paulo aliter Dion, qui refert hac ſchema ei fuiſſe prægeſtatum. ἥ γὰρ λεοντῆ, τό τε ῥόπαλον ἔν τε ταῖς ὁδοῖς προεφέρετο αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ δίφρου ἐπιχρύσου, εἴτε παρῆν, εἴτε καὶ ἀπῄει, ἐτίθετο.

41. 23. Ἀμφιέννυτό τε ἀλουργεῖς καὶ χρυσουφεῖς ἐσθῆτας.) Et Herculis habitu, & fæminę induitur Commodus; quia ſimul voluit exhibere viri ſpeciem & fæminæ; viri, quia ſchemate gaudebat Herculis, quem imitabatur, fæminę, quam adama-

bat, quamque depictam volebat ſub veſte Amazonia. Quod vero noſter ſcriptor Amazonis reſpiciat indumentum colligitur vel ex eo, quod Amazonis vocari voluerit. Lampr. *Coloſsi caput dempſit quod Neronis eſſet ac ſuum impoſuit: & titulum more ſolito ſubſcripſit, ita ut illum gladiatorium & effæminatum non prætermitteret.* Per *effœminatum Amazonium* intelligit, quod ſic vocaretur ex amore Martiæ concubinæ ſuæ, quam pictam in Amazone diligebat, & propter quam ipſe Amazonico habitu in arenam deſcendebat. Hoc enim cognomen Amazonii conſtanter retinuit, cum alia ſubinde mutaret, & deponeret, teſt. Dion. Non igitur Lamprid. per *effæminatum* intelligit parum virilem, ut vult Caſaub. miſeros homines vincendi modum, quem narrant Dion & Victor; ſed habitum illum Amazonium,

zonium, fœmineum, propter quem dicendus effæminatus. Licebit itaque hoc loco obſervare, Imperatores olim, alioſque viros depictos fuiſſe, & indutos, ejus ſpecie, & habitu, cui ſe ſimiles haberi volebant. Dion l. 59. de iis, quæ Druſillæ Caligulæ ſorori defunctæ decreta ſunt: καὶ οἱ τάτε ἄλλα, ὅσα τῇ τε Λιουΐᾳ ἐδέδοτο, ἐψηφίσθη, καὶ ἵνα ἀθανατισθῇ, καὶ ἐς τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ Ἀφροδίσιον ἄγαλμα αὐτῆς ἰσομέτρητον τῷ τῆς θεοῦ, ἐπὶ ταῖς ὁμοίαις τιμαῖς ἱερωθῇ. *Et* Apul. Miles. 8. *Et imaginem defuncti, quam ad habitum Dei liberi formaverat affixo ſervitio divinis percolens honoribus ipſo ſeſe ſolatio cruciabat.* Quo reſer Mart. Epigr. 65. l. 9. de ſtat. Domit.

Herculis in magni vultus deſcendere Cæſar
Dignatus latiæ dat nova templa viæ.

Scil. Domitianus ſub nomine Magni Herculis colebatur, cujus effigies

erat aſſimilata Herculis figuræ, ex eo quod eum imitaretur.

41.23. Ἤλλαξε δὲ καὶ τῶν ἐναυσιάων μηνῶν τὰ ὀνόματα:) Lampr. *Menſes quoque in honorem ejus, pro Auguſto Commodū, pro Septembri Herculem, pro Octobri invictum, pro Novembri Exuperatorium, pro Decembri Amazonium, ex ſigno ipſius adulatores vocabant.* Verum hæc male recenſentur. Dion melius, qui ita: καὶ τέλος καὶ οἱ μῆνες ἀπ' αὐτοῦ πάντες ἐπεκλήθησαν, ὥστε καταριθμεῖσθαι αὐτοὺς οὕτως, Ἀμαζόνιος, Ἀνίκητος, εὐτυχὴς, εὐσεβὴς, Λούκιος, Αἴλιος, Αυρήλιος, Κόμμοδος, Αὔγουστος, ἡράκλειος, Ῥωμαῖος, ὑπεραίρων. Quem ordinem probat Sum. Salmaſ. in notis ad Lamp. improbat Caſaub. in Commodo.

41.23. Ὧν αἱ πλεῖσται εἰς Ηρακλέα ἀνεφέροντο.) Dicit noſter auctor pleraſque menſium appellationes ad Herculem reſpexiſſe, quod refellit Dion, qui appellationes novas

vas recenſet, ad Commodum relatas; *αὐτὸς μὲν γὰρ ἄλλατε ἄλλα μετελάμβανε τῶν ὀνομάτων. τὸν δ᾽ Ἀμαζόνιον καὶ τὸν ὑπεραίροντα παγίως αὐτῷ ἔθετο, ὡς καὶ ἐν πᾶσιν ἁπλῶς πάντας ἀνθρώπους καθ᾽ ὑπερβολὴν νικῶν.* Quicquid ſit, hoc certum eſt, ex iſtis duodecim nominibus, quatuor tantum ad Herculem commode referri poſſe: *ἡράκλειος, ὑπεραίρων, Ἀμαζόνιος, Ἀνίκητος.*

41. 23. *Ἀντικρὺ τοῦ συνεδρίου*) Statuam collocaſſe fertur Commodus è regione curiæ, quæ qualis fuerit, colligitur ex ſequentibus, ubi dicitur, arcum tendiſſe ſtatuam, quod refer ad Herculem, qui ita pingitur. quo videtur reſpicere, Lampr. *accepit ſtatuas in Herculis habitu, eique immolatum eſt ut Deo*, & Dion: *καὶ ἀνδριάντας αὐτοῦ παμπληθεῖς ἐν ἡρακλέος σχήματι ἔστησαν.*

42. 24. *Παρθυαίων οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες.*) Tanta pollent in ſagit-

tando ac jaculando Parthi peritia, ut omnes ſuperent nationes. Lucan. de Parthis lib.8.

Nec puer aut ſenior lethales tendere nervos
Segnis, & à nulla mors eſt incerta ſagitta.

Et Sen. Epiſt. 36. *Si in Parthia natus eſſet, arcum infans ſtatim tenderet; ſi in Germaniâ, protinus puer tenerum haſtile vibraret, ſi avorum noſtrorum temporibus fuiſſet, equitare & hoſtem comunẽ percutere dediciſſet. Hoc ſingulis diſciplina gentis ſuæ ſuadet & imperat.*

42. 24. Ἐλάφους μὲν οὖν καὶ δορκάδας) Lampr. *Ferarum diverſarum manu ſua multa occidit millia, ita ut Elephantos occideret. Et hæc fecit ſæpe ſpectante populo Romano.* Et paulo poſt. *Virium ad conficiendas feras tantarum fuit ut elephantum conto transfigeret, & orygis cornu haſta tranſmitteret: & ſingulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret.* Verum

hoc

hoc Lamprid. quod incredibile parum minuunt, quæ refert noſter ſcriptor, & Dion: *καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἄρκτους τε ἑκατὸν αὐτὸς μόνον ἄνωθεν ἀπὸ τῆς περιβολῆς τῆς κρηπῖδος ἀκοντίζων, ἀπέκτεινε, &c.* Similes narrationes vid. apud Dion. l. 18. Amm. Marcell. lib. 31.

43. 24. *καὶ οὐδέποτε σκοπὸν ἄλλον ἔσχεν &c.*) Peritia jaculandi quæ ſumma fuit in Commodo, adeo ut Parthos Numidaſque ſagittiferos ſuperarit, hoc loco ab auctore deſcribitur: quod ſcilicet ne quidem telum ullum ab eo fuerit emiſſum, vulnus non eſſet lęthale, idque tanta cum velocitate ut collum tranſiiſſe aut evitaſſe vix oculis obſervare liceret. Simile quid de Parthis Luc. l. 8.

--*Et à nulla mors eſt incerta ſagitta.* qualem etiam jaculandi peritiam & emittendi Sagittam eleganter deſcribit Senec. in Herc. Fur. v. 990.

——— quo ſe ſecus invergit furor
Vaſtum coactis flexit arcum cornibus,
Pharetramque ſolvit, ſtridet emiſſa impetu
Arundo, medio ſpiculum collo fugit vulnere relicto.

Ejus dexteritatis in jaculando etiam fuit Domitianus, teſt. Suet. l. 12. c. 19. *Armorum nullo, ſagittarum vel præcipuo tenebatur. Centenas varii generis feras ſæpe in Albano ſeceſſu conficientem ſpectavere plerique atque ita ex induſtria quarundam capita figentem, ut duobus quaſi cornua effingeret. Nonnunquam in pueri procul ſtantis præbentiſque pro ſcopo diſpenſam dextræ manus palmam, ſagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum innocue evaderent.* Quod etiam Aurel. Sextus in hanc ſententiam: *Sagittarum jam doctus fuit Domitianus, ut inter patentes digitos extentæ manus viri procul poſiti jacula transvolarent.* Simile quid audivi à fide

fide dignis & ἀυτόπταις factum de duce Brundewizenſi, qui ſuis pediſſequis ac pueris honorariis imperavit, inter digitorum extenſorum intervalla retinerent dalerum Imperialem, quem ſumpto ſclopo minore, è patentibus digitis globulo innoxie exemit. Quod vero noſter hoc loco σκοπὸν vocat, in Domitiano apud Sueton. vocatur ſcopulum, verum mendoſe, ut autumant comment. ibid. eſtque ſignum ſagittarii, ſeu propoſitum, ad quod collimare ſolet. Videtur Veget. hanc vocem ſumere tanquam origine latinam, lib. 2. ubi refert, ſagittarios, funditoreſve ponere ſolitos pro ſcopo, hoc eſt ſigno, ſcopas, id eſt fruticum ſeu ſtraminum faſces. Scaliger autem lib. 1. de Plant. hanc vocem deducit, à Græcâ: *Græcum verbum*, inquit, σκέπειν (unde ſcopus dicitur) *primo ſuo ſignificatu nihil aliud quam*

tegere denotavit. Periti enim Sagittarii, poſtquam intenderunt, haut prius amittunt, quam teli mucrone punctum obtexerint cujus mucronis obtectu ſcilicet inumbraverint puncti viſionem. Idcirco ad eam primum exercitationem vox eſt deducta.

43. 24. Τότε εἴδομεν ὅσα ἐν γραφαῖς ἐθαυμάζομεν. Poteſt hujus ſententię duplex eſſe ſenſus. Vidimus ea quæ in ſcripturis mirabamur, id eſt quæ in libris & hiſtoriis obſervabamus. Quæ ſignificatio apud Lucian. de hiſt. conſcrib. πρὸς τοὺς ἔπειτα τοὺς μᾶλλον σύγγραφε, καὶ παρ᾽ ἐκείνων ἀπαίτει μισθὸν τῆς γραφῆς. vel ut vult Politianus, tum temporis vidimus, quæ in picturis mirabamur. Scilicet depicta fuere ut etiamnum hodie fera animalia, aulæis intextę tales commiſſiones, quas ex relatu aliorum tantum habebant cognitas, non ex inſpectione oculari quemadmodum tale quid

quid de gladiatorum decertationibus Plin.lib. 37. c.7. *Pingi autem gladiatoris munera, & in publico exponi cœpta, a C. Terentio Lucano. iſque avo ſuo, à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamque pictam in nemore Dianæ poſuit.*

43. 24. ἔι τι πρότερον ἄγνωστον ἦν φονεύων. In vanum hoc videtur ab autore noſtro adduci, talia fuiſſe edita, quæ antea nunquam audita, vel viſa: cum Mart. lib. 8. Epigr. 26.

Quod tua Roma novas vidit Germanice tigres?
Delicias potuit nec numerare ſuas.

Et Capitolinus de Antonino Pio, referat, qui ante Commodum, *eum omnia ex toto terrarum orbe cum tigribus exhibuiſſe.*

34. 24. Α᾽κμαὶ μηνοειδεῖς) deſcribitur figura cuſpidũ ſagittarum. erãt

μηνο-

μηνοειδεῖς. id eſt lunæ figuram habebant, erant corniculatæ, inſtar lunæ in cornua flexæ ac falcatæ. mutuata eſt ſignificatio à lunę ſpecie, quæ tum dicitur μηνοειής, quando triduana exilia extendit cornua, ſeu in cornua curvatur. dicitur autem ſagittæ cuſpis corniculata, falcata, vel, ut cornua ſunt averſa ab haſtili reſpicientia feras verſus, qualibus etiamnum utuntur venatores, qui damas conficiunt, vel ut teli acies in convexum protenditur, non in concavum vel ſinum, quæ figura huic loco conveniens ut colligere licet ex ſequentibus, ubi narratur commodum iſtiuſmodi telis re ſecaſſe cervices ferarum, quod minus commode per priorem fit figuram, commodius per hanc poſtremam cum facilius hæc penetret, & ad motum velocem aptior.

43. 24. Ἐπὶ πειθεῖν αὐτάς.) Feræ con-

concitatę celeres ictus vix ſentientes, quibus collum tranſierant ſagittæ lunatiles, curſum continuabant. neque hæc ſuperant veri fidem, cum inſtrumẽta motus ſpiritus ſcilicet vitales, aliquandiu motum continuare poſſint, non exhauſti uno temporis momento. quod colligunt medici è motu cordis anguillę exſecti. Simile quid memini inter hiſtorias à nonnullis narratum, de quodam pyrata, qui interceptus cum ſuis ſociis navalibus hoc unum ſuppliciter petiit, ut ſociorum ſinguli vitæ redonarentur, quos capite truncus curſu præteriiſſet. Largitum hoc eſt ſupremis ejus votis: ſtans capite truncatur, curſum intendit, quem uſque ad poſtremos ἀκέφαλος continuaſſet, niſi à carnifice ac lictoribus adſtantibus in terram fuiſſet detractus.

44. 25. Εἶχεν χάριν ἀδείας ἕνεκα.)

Revera

Revera nullam præ ſe ferebant fortitudinem, quum Commodus homo foret ignaviſſimus, & ſi quiſquam alius timidus. ei enim pleno amphiteatro peridromus fuit exædificatus, per quem in orbem decurrere poſſit, ne cominus cum beſtiis pugnans periclitaretur, ſed ſuperne & de tuto loco tela jaciendo, jaculãdi potius peritiam quam fortitudinem oſtentaret. ut inquit noſter ſcriptor ſupra. Niſi in gratiam ſcriptoris dicamus illa quæ à Commodo gerebantur non quidem profecta fuiſſe ab animo forti, ſed tamen præ ſe tuliſſe aliquod ſimulacrum, aliquam ſpeciem fortitudinis.

44. 25. Ὅπλά τε ἀναλαβὼν ἐμονομάχει) Lampr. *Gladiatorum etiam certamen ſubiit, & nomina gladiatorum recepit eo gaudio quaſi acciperet triumphalia. Ludum ſemper ingreſſus eſt: & quoties ingrederetur, publicis monumentis in-*

tis indi juſſit, & alibi : inter cubicularios gladiatores pugnavit, lucentibus aliquando mucronibus.

44.25. Μέχει τραυμάτων πρεχώρει) diſſentire videtur hic Dion, qui Imperatorem ſæpius ultra vulnera proceſſiſſe narrat, καὶ μέν τοι καὶ ἐμονομάχει, οἴκοι μὲν ὥστε καὶ φονεύειν τινά. ἐν ξυρῷ τε ἑτέρων, ὡς καὶ τὰς τρίχας ἀναφαιρῶν παρέτεμνε τῶν μὲν ῥῖνα, τῶν δὲ οὖς, τῶν δὲ ἄλλό τι. ἐν δὲ τῷ κοινῷ, ἄνευ σιδήρου καὶ αἵματος ἀνθρωπείου. Loca facili conciliantur negotio, ſcilicet noſter auctor loquitur de publicis ſpectaculis, in quibus non ultra vulnera proceſſit. Dion vero de privatis exercitiis, quæ in domo gladiatoria fiebant, vel etiam in aula.

44.25. Ὑπεικόντων ἁπάντων, καὶ τὸν βασιλέα ὑπὸ τὸν μονομάχον ὑπνοούντων) Multos interfecit clava, qui ſpōgiis veluti lapidibus cum illo pugnabant, ad modum pugnæ Herculis

cujus

cujus nomen & ſchema aſſumpſerat. alios pugnata falſa pugna tanquam victor, per galeam, quam gerebat eſt exoſculatus, ut auctor eſt Dion. rationem ſubjicit noſter ſcriptor, potius eum ſuſpectabant & verebantur tanquam principem, quam viciſſent eum tanquam gladiatorem. Idque prudenter. Quod ſi enim ut gladiator paſſus fuiſſet vel minimum injuriarum, de hoc ipſo ut Imperator poſtea ſumpſiſſet pœnam.

45.25. *Τοῦ δὲ μεγίστου, ἀγάλματος κολοσσιαίου, ὅπερ σέβουσι Ῥωμαῖοι εἰκόνα φέρων ἡλίου.*) Dubium hic occurrit de quo Coloſſo loquatur noſter ſcriptor. Videtur illud explicare Lamprid. in Comm. *Coloſsi caput dempſit quod Neronis eſſet, ac ſuum impoſuit.* Verum ſic falſus Lamprid. fuerat enim aliquando, ſed jam nō erat, verum Solis, ut paret ex noſtro ſcriptore aliiſque. Neronis nam-

namque Colloſſi jam erant combuſti & disjecti ut colligitur ex Plin.lib.35.c.7. ubi ſcribit Neronem principem juſſiſſe coloſſeum pingi in linteo 120. pedum, incognitum ad hoc uſque tempus. Ea pictura cum peracta eſſet in Marianis hortis,accenſa fulmine cum optimâ hortorum parte cõflagravit. Hic igitur Neronis coloſſus qui ex pictura in linteo conſtabat nõ potuit fuiſſe temporibus Commodi, ut ſcilicet capite Neronis dempto ſuum impoſuiſſet, quum idem cõflagraverit Plinio vivente qui ſcripſit T. Veſpaſiano imperante. Deinde alius Neronis Coloſſus,quem ex ære in Zenodoto illius imaginem repræſentantem fabrefactum tradit Plin.lib.34.c.7. non poterit ſuperſuiſſe. cum enim Nero hoſtis Senatus fuerit judicatus, quâ ratione ejus ſtatuæ in integrum fuiſſent reſervatę? Præterea in Ve-

ſpaſia-

ſpaſiano Solis venerationi dicatum hunc Coloſſum, ſeptem radiis inſignem, quorum ſinguli pedum 22. & ſemis tradunt Victor, Torrent. ad Suet. Caſaub. in notis ad Spartian. Ab Adriano vero hoc fuiſſe factum teſtis eſt Spart. in ejus vitâ: *Coloſſum ſtantem atque ſuſpenſum per Detrianum Architectum tranſtulit de eo loco in quo nunc templum urbis eſt ingenti molimine, ita ut operi etiam Elephantes* 24. *exhiberet. Et quum ſimulacrum poſt Neronis vultum cui antea dicatum fuerat ſoli conſervaſſet, aliud tale Appollodoro architecto autore facere lunæ molitus eſt.* Si itaque Soli ab Adriano hujuſmodi Coloſſus dicatus fuit dempto Neronis vultu, non potuit, qui poſt Adrianum regnavit, dempto eidem Coloſſo Neronis capite, ſuum impoſuiſſe. Niſi cum Marc. Donato exiſtimemus ſcriptorum loca optimè inter ſeſe conciliari poſſe, idque hoc

hoc pacto. Verba Spartiani de Adriano ita ſunt intelligenda, quod non dempſerit caput Neronis in conſecratione, ſed tantum radios appoſuerit & addiderit, illam Soli conſecrãs, non enim dicit Spart. *dempſit caput*, vel, aliud impoſuit, ſed *vultum* mutavit. Quod fieri facile poſſe, radiis additis, cuivis quanifeſtum: verba autem Lampr. in Commodo tum ita intelligẽda forent, quod Commodus caput Neroniani Coloſſi additis radiis in conſecratione Soli facta, dempſerit, & ſuum impoſuerit, idq; Dion confirmat. lib. 19. καὶ μηδεὶς ἀπιστήσῃ. καὶ γὰρ τοῦ κολοσσοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν, καὶ ἑτέραν ἑαυτοῦ ἀντιθεὶς, idque *mihi omnes credent facilius, ſi intelligant, eum abſciſſo Coloſſi capite ſui capitis imaginem repoſuiſſe.* Videtur autem abſtare Victor qui caput ſolis à Veſpaſiono impoſitum ſcribit. Igitur non potuit manſiſſe

Nero-

Neronis caput uſque ad tempora Adriani. Dicimus itaque ad hunc locum Coloſſum à Veſpaſ. collocatum fuiſſe in via ſacra, & Soli dicatum, effigie ſolis, non ablato capite, ſed tantum parum refecto, cum ante ſpecie figuraque Neronis fuiſſet. Vnde Suet. in Veſp. cap. 18. *Coloſsi refectorem ait inſigni congario, magnaque mercede* à Veſpaſ. *donatum.* Forte etiam nõnullis placebit hæc reſponſio, ſi dicamus poſt Veſpaſianum caput Neronis repoſitum fuiſſe, itemque poſt Adrianum, atque ita vera forẽt Lampridii verba ſupra cit.

45. 25. Ὑπογράψας τῇ βάσει οὐχ ἃς εἰώθασι βασιλικὰς καὶ πατρῴους προσ) Emendandi Herodiani codices hâc parte corrupti, ac tollenda negatio, ut Caſaub. emendat: ὑπογράψας τῇ βάσει αὐτοῦ ἃς εἰώθασι &c. Hoc enim vult Herodianus: baſi Coloſſi omnes titulos fuiſſe ſubſcriptos à Com-

Commodo, quos vel ejus pater uſurpaſſet, vel Imperatores cæteri, illo excepto, *Germanicus*, cujus loco ſcripſit, *victor mille gladiatorũ*. Hanc lectionem confirmat Lampr. in Comm. *Et titulum more ſolito conſcripſit*. Dion ἐπέγραψε πρὸς τοῖς δηλωθεῖσιν αὐτοῦ ἐπωνύμοις καὶ τοῦτο: *adſcripſit conſuetis cognominibus & hoc*.

45.25 Μονομάχους χιλίους νικήσαντος,) huc reſpicit illud Lampr: *Item poſtea tantum palmarum gladiatoriarum confeciſſe, vel victis retiariis vel cuiris ut mille contingeret*. Et paulo poſt. *Titulum more ſolito ſubſcripſit, ita ut illum gladiatorium & effœminatum non prætermitteret*. Hic per *gladiatorium* intelligo, *victorem mille gladiatorum*, per *effæminatum*, *Amazonium*, ut ſupra demonſtravimus. Diſſentit Dion, qui aliter refert ejus baſis titulum: μόνος νικήσας δωδεκάκις οἶμαι χιλίους: ita quidem Xiphelini codices: ſed ſine dubio vi-

vitioſe :

tioſe : itaque vox *δωδεκάκις* vel penitus inducenda; vel ſcribendum ut apud noſtrum ſcriptorem, *νικήσας μονομάχους οἶμαι χιλίους.*

46. 26. *Διπρόσωπον δὲ αὐτοῦ ἵδρουται τὸ ἄγαλμα* &c.) Ianum hic bifrontem noſter deſcribit. Ita Ovid. 1. *Iane biceps anni tacite labentis origo.* Huic Iano gemino templum dicitur ædificaſſe Numa, Servio teſte, inter Argiletum juxta theatrum Marcelli, cujus portæ duæ, belli tempore apertæ, in pace clauſæ. *Erat igitur Sacellum totum ex ære „conſtitutum, quadrata quidem dimen-„ſione tantæque amplitudinis, quanta „Iani integri ſtatua poterat ænea quin-„que pedalis capi, capite duntaxat bi-„frons, portæ utrinque æneæ, quæ pa-„cis tempore claudebantur, inſtante au-„tem bello aperiebantur, vocabaturque „janus geminus.* De hoc Ovid. 1. Faſt. *Omnis habet geminas hinc atque hinc janua frontes.* Loquitur de priſco illo

co illo jam de quo etiam noſter autor. Hic poſtea tranſlatus eſt ad forum tranſitorium Domitiano cæptum, Nervæ perfectum. Quod Servius docet, cum in hæc verba „ſcribit: *Captis Faliſcis civitate Thuſ-*
„*ciæ inventum eſt ſimulacrum Iani cũ*
„*frontibus quatuor: ſuerat enim bifrons*
„*apud Theatrum Marcelli. Vnde quod*
„*Numa inſtituerat, tranſlatum eſt ad*
„*forum tranſitorium, & quatuor porta-*
„*rum unum templum inſtitutum.* Fuere & alii Iani quadrifrõtes, de quibus Vict. Marlian. atque alii. Reddit vero rationem noſter author cur Ianus dicatur bifrons quia ſcilicet initium & finem anni reſpicit. Quæ ratio ſimilis iſti cur dicatur quadrifrons, quod quatuor anni reſpiciat tẽpora, vel quod quatuor cõtineat elemẽta. Vtrũq; apud Ovid. *Quicquid ubiq; vides, cælũ, mare, nubila, terras,*
Omnia ſunt noſtra clauſa, patentq; manu.

Me penes eſt unum vaſti cuſtodia mundi,
Et jus veſtendi cardinis omne meum eſt.

Alia poterit deduci ratio ex Martiale Ianum fuiſſe varium, quod variis linguis loqueretur. Epig. 2. lib. 8.

Faſtorum genitor, parenſque I*anus*
Victorem modo cum videret I*ſtri,*
Tot vultus ſibi non ſatis putavit,
Optavitque oculos habere plures,
Et lingua pariter locutus omni,
Terrarum Domino, Deoque rerum
Promiſit Pylias, quater ſenectam.
Addas, I*ane, tuam, pater, rogamus.*

Alii putarunt Bifrontis Iani pecuniã ideo impreſſam, quod poſt acceptum hoſpitio Saturnum mitiore vivendi ratione inventa, hominibuſque è feris factis manſuetioribus, duplicis vitæ Deus atque autor habitus ſit, cum utraque ſub illa fuiſſet, ut teſtatur Plutarchus in vita

vita Numæ hoc pacto. ὁ γὰρ ἰανὸς ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς γενόμενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς, ἐκ τῆς θηριώδους καὶ ἀγρίου λέγεται μεταβαλεῖν τὴν δίαιταν, καὶ διὰ τοῦτο πλάττουσιν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον, ὡς ἑτέραν ἐξ ἑτέρας τῷ βίῳ περιποιήσαντα τὴν μορφὴν καὶ διάθεσιν. Quandoquidem hic tantum conjecturis agunt ſcriptores, & nobis liceat quoq; rationem notare cur Ianus fuerit vel bifrons vel quadrifrons. Cum veteribus hic Deus ſit antiquiſſimus, cui prima vota faciunt, & ad quem omnia referunt, neceſſum eſt eum Deum omnia ſcire & intueri, tum præſentia, quam futura, ut ſuis queat benedicere, neque à nemine decipiatur, vel exibiletur. Iam quid eſt aliud omnia ſcire; quã oculos habere quaquaverſum, id eſt verſus omnem mundi partem. Ita Ianus quadrifrons, reſpiciens quatuor mundi plagas, ita bifrons,

Me penes eſt unum vaſti cuſtodia
mundi ,
Et jus veſtendi cardinis omne me-
um eſt.

Alia poterit deduci ratio ex Mar-
tiale Ianum fuiſſe varium, quod
variis linguis loqueretur. Epig. 2
lib. 8.

Faſtorum genitor, parenſque I*anus*
Victorem modo cum videret I*ſtri,*
Tot vultus ſibi non ſatis putavit,
Optavitque oculos habere plures,
Et lingua pariter locutus omni,
Terrarum Domino, Deoque rerum
Promiſit Pylias, quater ſenectam.
Addas, I*ane, tuam, pater, rogamus*

Alii putarunt Bifrontis Iani pecu-
niã ideo impreſſam, quod poſt
ceptum hoſpitio Satu
re vivendi ration
nibu è
ribus

vita Numæ hoc pacto. ὁ γὰρ ἰανὸς ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς γενόμενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς, ἐκ τῆς θηριώδους καὶ ἀγρίου λέγεται μεταβαλεῖν τὴν δίαιταν, καὶ διὰ τοῦτο πλάττουσιν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον, ὡς ἑτέραν ἐξ ἑτέρας τῷ βίῳ περιποιήσαντα τὴν μορφὴν καὶ διάθεσιν. Quandoquidem hic tantum conjecturis agunt ſcriptores, & nobis liceat quoq; rationem notare cur Ianus uerit vel bifrons vel quadrifrons. Cum veteribus hic Deus ſit antiquiſſimus, cui prima vota faciunt, ad quem omn[illegible]runt, neceſ-am eſt eum D[illegible]ia ſcire & tueri, tum [illegible]m futu-, ut ſuis [illegible]que nemi[illegible]r. m q[illegible] enlc[illegible]

intuitus ea ſimul quæ à fronte & à tergo. quam noſtram conjecturam videtur cõfirmare illud Perſ. Sat. 1. *O Iane à tergo quem nulla ciconia pinſit.* Id eſt laudo tuas fortunas ò Iane quod etiam à tergo habeas oculos, ne quis te poſſit pone irridere, vel ſubſannare, vel etiam alio quoquo modo decipere.

46.26. Ὁ Κόμμοδος ἐβουλεύετο οὐκ ἐκ τῆς βασιλείου, ὡς ἔθος, περιελθεῖν &c.) Quod etiam in juventute feciſſe teſtatur Lampr. *Aurigæ habitu currus rexit*, gladiatoribus convixit. Dion: ὁ γὰρ Κόμμοδος ἀμφοτέρους ἀνελεῖν ἐβούλετο τοὺς ὑπάτους, ἐρύκλιόν τε κλάρον καὶ Σύσσιον φλάκον καὶ ὕπατος τε ἅμα, καὶ Σεκούτωρ ἐν τῇ νουμενίᾳ ἐκ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ οἱ μονομάχοι τρέφονται, περιελθεῖν. καὶ γὰρ τὸν οἶκον τὸν πρῶτον παρ αὐτοῖς, ὡς καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν ὤν, εἶχε. In eo tamen Dion diſſentit à Lampridio, quod Commodum referat in vicinia gladiatorum

torum habuiſſe domicilium. Lampr. vero dicat eum cohabitaſſe iis. niſi ita dicamus Commodum iis convixiſſe, quod maximam temporis partem, apud eos eſſet, & iiſdem præceptis & moribus cum eis uteretur. Ita autem Dion conſentit cum noſtro ſcriptore, quod noſter non dicat eum cohabitaſſe gladiatoribus, verum in animo habuiſſe è ludo gladiatorio prodire, quod non pugnat, cum Dione, quum nihilominus aliud potuerit habere domicilium ſeorſim. Eum autem inter gladiatores verſatum immo ex eorum fuiſſe ordine & numero, vel hinc conſtat, quod ei ſingulis diebus fuerint annumerata de pecunia gladiatorum decies ſeſtertium. Id vero quod noſter ſcriptor hoc loco vocat μονομάχων καταγωγίον, hoc Dion, τὸ χωρίον ἐν ᾧ οἱ μονομάχοι τρέφονται, nominat.

46.26. Ὅσα σεβαςῆ, πλὴν τοῦ πυρὸς.) Hoc loco videtur eſſe ellypſis alicujus vocis, quæ ſubintelligenda, ne ſententia ſit ſuſpenſa, ſubintellige igitur πλὴν τοῦ πυρὸς, προπομπεύοντος. *Excepto igne*, id eſt, *ignis prælatione*. Ea enim quæ alicui honoris cauſa præferebantur, dicebantur προπομπεύειν, ut noſter ſcriptor obſervat in Feſto Peſſinuntię Deæ: ὕλης τε ἢ τέχνης θαύματα, τῆς θεοῦ προπομπεύει. tali modo inſignia Imperii ſeu principatus dicebantur προπομπεύειν: ut ſupra de ſorore Commodi Lucilla: καὶ τὸ πῦρ προπόμπευεν αὐτῆς. Cur vero hoc in loco mentio fit ignis: quia inter ſymbola principatus refertur: ita loco ante citato: μενόντων τῇ λουκίλλῃ τῶν τῆς βασιλείας συμβόλων. & poſtea ſubjungit: καὶ γὰρ ἐπὶ θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. Principatus igitur olim fuere inſignia, lictores faſces

laure-

laureati, & ſi quid præterea; poſtmodum vero inter nova principatus inſignia fuere Diadema, Purpura, ignis. Diadema originem ab exteris ſumpſit principibus, primo ab Aureliano uſurpatum. Purpuræ uſus in quo, vel quando incæperit, etiamnum incertum eſt. Ignis origo multo magis ignoratur: tamen à temporibus Antoninorum uſurpatum, ut colligere eſt ex noſtri ſcriptoris loco. Adde illud de Pertinace lib. 2. οὔτε τὸ πῦρ ἑάσας ἑαυτοῦ προπομπεῦσαι, οὔτε τὶ ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι: Quum in Senatum veniret, *neque ignem tibi paſſus præferri, neque aliud ullum principatus inſigne attolli*: & de Nigro paulo poſt: καὶ προπομπεύοντες τοῦ πυρὸς εἰς τὰ ἱερὰ τῆς Αντιοχείας τὸν Νίγρον ἄγουσι. lib. 7. de Quartino, καὶ πυρὶ πομπεύοντα ὀλεθρίοις τιμαῖς ἐκόσμησαν. Ad quem morē videtur reſpexiſſe Capitolin.

in duobus Maximinis: *Denique* inquit, *ipſum Tycum ex ſuis ſibi ducem atque imperatorem ſecerunt: quem quidem & purpura circũdederunt, regioq; apparatu ornarunt.* Hic ſub *Regio ornatu* comprehẽdit *ignis prælationem.* Herod. enim hunc Tycum, Quarti-
,,num appellat lib. 7. Mirum tamẽ
,,neminem latinorum Græcorum-
,,que ſcriptorum tã inſignitã rem
,,expreſſiſſe, inquit Lipſ. quis igitur
,,ille ignis? non è carbonibus, non è
,,ligno, nec prunę Bathyllus: lam-
,,pas tãtum fuit. Quod notat Lipſ.
,,ex M. Antonio in libris ſuis vitæ:
,,ὅτι δυνατόν ἐστὶ ἐν αὐλῇ βιοῦντα μήτε
,,δορυφορήσεως χρῄζειν, μήτε ἐσθήτων
,,σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδρι-
,,άντων τοιῶν δέ τινων, καὶ τοῦ ὁμοίου κόμ-
,,που. Deſcribit ac recenſet inſignia
omnia principatus, & *poſſe*, ait, *eum*
,,*qui in aula vivat, carere ſtipatoribus*
,,*carere veſte inſigni purpuraque, item*
,,*lampadibus, & certis ſtatuis, ſimilique*
,,*luxu.*

„*luxu*. Romani igitur ut ſuos impe-
„ratores quaſi pro Diis habuerũt,
„ita eis quaſi Deorum quem cul-
„tum exhibere voluerunt, nimis
„ſane hâc in parte ſuperſtitioſi &
„illi qui deferebant, & quibus de-
„ferebatur, ut igitur in Deorum
„cultu adhibitæ lucernæ, faſces, ſic
„in Imperatorum pompa. Qui mos
„à Perſis Romã videtur traductus.
„Illi enim ſuos reges tanquam ar-
„canum quoddam veſtę venerabã-
„tur, unde eos adorabãt ac nõ ſine
„genuflexione ſalutabãt. Xenoph.
„lib. 8. pæd. hujus rei facit mentio-
„nem: καὶ πῦρ ὄπισθεν τοῦ ἅρματος
„ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο
φέροντες. poſt quem ignem ſecutus
eſt Cyrus. Si liceat conjecturã in-
ſtituere mihi veriſimile ſit, ignem
ſolitum prægeſtari, nõ fuiſſe flam-
mã quandam in lampade, quæ in
acerris ponebatur ut ipſæ acer-
ræ prægeſtabantur. Et cum hic
mos

nos videatur deſumptus à ſacrificiis Deorum, ex eo magis confirmatur quod in iis acerris uſi ſint. Quodque huic ſententię lucem adfert: ignem, quem Perſæ ſacrum & æternum vocabant, argenteis altaribus præferri conſueviſſe ante Perſicum agmen, de quo Agath. lib. 2. Hiſt. & Procop. lib. 2. belli Perſici. & Ammianus Marcellinus lib. 23. ignem cælitus lapſum apud Perſas ſempiternis foculis cuſtodiri, cujus portionem exiguam, ut fauſtam præiiſſe quondam Aſiaticis regibus, ex aliorum fide commemorat.

48. 27. *Γραμματεῖον ἐπὶ τοῦ σκίμποδος*) inventa tabula interficiendorum forte in lecto Commodi. Simile de Domitiano Dion. l. 67. *ἤκουσα δὲ ἔγωγε καὶ ἐκεῖνο, ὅτι πάντας ἅμα αὐτοὺς ὁ Δομιτιανὸς ὑποπτεύσας, ἀποκτεῖναι ἠθέλησε, καὶ σφῶν τὰ ὀνόματα ἐς βανίδιον φιλύρινον δίθυρον ἐσγρά-*

ψας

ψας, ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἐν τῇ κλίνῃ ἐν ᾗ ἀνεπαύετο, ὑπέθηκε καὶ αὐτὸ παιδίον τὶ τῶν γυμνῶν τῶν ψιθύρων, καθεύδοντος αὐτοῦ μεθ' ἡμέραν, ἀφελόμενον εἶχεν, οὐκ εἰδὸς ὅ, τι φέρει, &c.

48.27. Περιπτύξασα καὶ φιλοῦσα,) Antiqui iſti mores, quibus ſoliti puerulos formoſos, quos habebant in deliciis exoſculari, idque duplici modo: prior eſt, qui fit præhenſis auribus, quam exoſculationem Græci vocant, χύτραν ut ſcribit Iul. Pollux. Ratio Delrioni ad Sen. hęc videtur ut pueri tandem ea ratione deſueſcerent dolore aurium, oſcula frequentare, quia ſæpe turpia, cum libidinis fierent ſuſpicione. Verum falſus in hâc conjectura cum inter blanditias vetuſtatis hic oſculi genus referatur, quo ſolebant pueri, aut parentes alios, vel amantes ſeſe, alterius auribus prehenſis, oſculari, quod illi ideo χύτραν vocabant, ſeu ollã, quia erat ſimi-

ſimilitudo quædam, ut enim caput ollę, ita aures anſarum formã referre videbãtur. ita Pollux l. 10. c. 24. λαβοῦσα τῶν, ὤτων φίλησον τὴν χύτραν.

Ollam præhenſis oſculator auribus.

Neque hoc ſolum inter pueros, verum & meretrices uſitatum. Plaut. Pænul. Act. 1. ſc. 2. Milphio ſervus meretrici:

Sine te uxorem, ſine te prendam auriculis, ſine dem ſuavium. Et Aſini. *Præhende auriculis: compara labella cum labellis.*

Etiã pueri vice verſa talia parentibus dabant. Tibull. lib. 2. El. 5.

Et fœtus matrona dabit, natuſque parenti
Oſcula comprenſis auribus eripiet.

Eſt tale igitur blandimenti genus, quale eſſe ſolet bucculas prendere, vel barbam parentis, quod de Diana gremio inſidente parentis Iovis notat Callim. in Hymn. Dian. Alter modus eſt, quando ora leviter & ſummatim tangebant, & eſt illa

con-

conſuetudo, quâ blandientes ſolebant puerorum maxillas prehendere, deinde manum ad os referre, Virg. lib. I. Æneid.

Olli ſubridens hominũ ſator atq; deorũ
Oſcula libavit natæ.

,, Ad quem locum Serv. ut notat
,, Salm. *Sane multi nolunt ita intelli-*
,, *gi, ut ſummum oſculum filiæ dederit,*
,, *id eſt non preſſim, ſed ſumma labella*
,, *contingens: ſed ita ajunt, tum hilarus*
,, *Iupiter vultus natæ libavit, id eſt con-*
,, *tigit, ſcilicet ut nos ſolemus cum blã-*
,, *dimentis quibuſdam ſiniſtram maxil-*
,, *lam contingere liberorum, ac deinde*
,, *ad noſtram maxillam referre. Ergo*
,, *libavit merito, quia partem vultus,*
,, *non totos contingeret, ut oſcula dixerit*
,, *quaſi minora & teneriora filiæ ora, ut*
,, *ora diminutive oſcula.* Ad quod blandimenti genus refertur illud Suet. in Galb. c. 5. *conſtat Auguſtum puero adhuc ſalutanti ſe inter æquales, apprehenſa buccula dixiſſe,* καὶ σὺ τέκ-

νον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παραγρώξῃ. Idem in Auguſto c. 94. *Oſculum delibatũ digitos ad os retulit.* Scilicet Suavioli loco Iupiter digitos ad os pueri porrectos ſuo mox ori admovit, ut etiam hodie à nimium officioſis fieri ſolet, qui manum quâ ejus cui obſequium deferunt veſtimenti partem aliquam attigerunt admotam labris oſculantur. Locus eſt etiam Apul. miles. 6. *Tunc Iupiter perpreſſa cupidinis buccula, manuque ad os relata, conſuaviat.* quò refer illud Callimãch. in Hym. Dianæ. *πατὴρ δ' ἐπένευσε γελάσσας φῆ δ' ὃ καταῤῥέζων tunc pater annuit cum riſu, Dixitque eam demulcens.*

47. 27. *Γράφει ὅσους χρὴ τῆς νυκτὸς φονευθῆναι.*) Lampr. *deſtinaverat & alios quatuordecim occidere, quum ſumptus illius vires Romani imperii ſuſtinere non poſſent.* Et paulo poſt: *multos præterea paraverat interimere, quod per parvulum quendam proditum*

eſt qui tabulam è cubiculo ejecit, in qua occidendorum erant nomina ſcripta. Hæc omnia eleganter noſter ſcriptor proſequitur. Ὧν πρώτη μὲν ἦν Μαρκία, ἔιποντο δὲ Λᾶιτος καὶ Ἔκλεκτος.) *Cubicularios ſuos libenter occidit, quum omnia ex nutu eorum ſemper feciſſet. Electus cubicularius quum videret eum tam facile cubicularios occidere, prævenit eum, & factioni ejus mortis interfuit.* Lamprid.

50. 28. Συντίθεται φθάσαι τὶ δράσαντες ἢ παθεῖν.) ita Dion: ὁ γὰρ Λαῖτος καὶ ὁ ἔκλεκτος ἀχθόμενοι αὐτῷ δι᾽ ἃ ἐποίει, καὶ προσέτι καὶ φοβηθέντες (ἠπείλει γὰρ σφίσιν, ὅτι ἐκωλύετο ταῦτα ποιεῖν) ἐπεβούλευσαν αὐτῷ. *Nam Lætus & Electus, qui ei inſenſi erant, partim quod verſarentur in hujuſmodi rebus, partim quod ipſum timerent (quippe minabatur eis quod hæc ſe facere prohiberent) in eũ conjuraverunt,* & Paulo poſt: διὰ μὲν δὴ ταῦτα ὅ τε Λαῖτος καὶ ὁ ἔκλεκτος ἐπέθεντο αὐτῷ, κοι-

νωσάμενοι καὶ τῇ Μαρκίᾳ τὸ βούλευμα.) *His permoti rebus lætus & Electus, in eum conjurant, communicato cum Martiâ conſilio.* Lampr. *His incitati, licet nimis ſero, Quintus Ælius lætus præfectus, & Martia concubina ejus, inierunt conjurationem ad occidendum eum.*

50.28. Ἀρέσκει δὴ δοῦναι φάρμακον δηλητήριον τῷ Κομμόδῳ &c) Lampr. *Primum ei venenum dederunt,* & quidem Martia, quæ ſolita erat porrigere poculum, quod videtur innuere Dion: καὶ ἔπιεν ἐν μέσῃ τῇ ἀγωνίᾳ κάμνων, κύλικι ῥοπαλωτῇ παρὰ γυναικὸς γλυκὺν οἶνον ἐψυγμένον λαβὼν, ἀμυστὶ *Bibebat defeſſus in medio certamine, capiebatq; poculum vini dulciſſimi, refrigerati de manibus mulieris.* clarius hoc patet ex alio Dionis loco. ἐν γοῦν τῇ τελευταίᾳ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ, ἐν τῇ νυκτὶ, τῶν ἀνθρώπων ἀσχολίαν περὶ τὴν ἑορτὴν ἐχόντων, φάρμακον διὰ τῆς Μαρκίας ἐν κρέασι βοείοις αὐτῷ ἔδωκαν. *I-*

taque poſtremo die anni, quum homines in eo die feſto, celebrando, eſſent occupati, venenum ei noctu per Martiam dant in carnibus bovinis. In hoc diſſentit noſter à Dione, quod dicat in calice oblatum venenum, Dion autem in carne bovina, id eſt in cibo.

§ I. 29. Ἀλλὰ πολλοῦ γε ὄντος τοῦ ἐμέτου &c.) Eodem fere modo Dion. ἐπεὶ δ' οὐκ ἠδυνήθη παραχρῆμα ὑπό τε τοῦ οἴνου, ὑπό τε τῶν λουτρῶν, οἷς ἀεὶ ἀπλήστως ἐχρῆτο, φθαρῆναι, ἀλλὰ καὶ ἐξήμεσέ τι, κἀκ τούτου ὑποτοπήσας αὐτὸ, ἠπείλει τινὰ, οὕτω δὴ Ναρκισσόν τινα γυμναστὴν ἔπεμψαν αὐτῷ, καὶ δι' ἐκείνου λουόμενον αὐτὸν ἀπέπνιξαν. *Quum autem ſubito non poſſet interire, propter vinum, quod largiter bibere, & propter balneas, quibus uti abunde ſemper conſueverat, jamque movere inciperet, ac ſuſpicatus id quod erat, minaretur; Narciſſum anthletam, ad eum interficiendū mittunt, lavantemque ejus opera*

 ſuffo-

ſuffocant. Lampr. *Primum ei venenum dederant : quod quum minus operaretur, per athletam cum quo exerceri ſolebat, eum ſtrangulaverunt.* Aurelius victor : *Commodum quidem primo occultatius veneno petivere, anno regni tertio fere atque decimo : cujus vis fruſtrata per cibum, quo ſe caſu repleverat; cum tamen alvi dolorem cauſaretur, auctore medico principe factionis in palæſtram perrexit, ibi per miniſtrum ungendi, nam forte is quoque è conſilio erat, faucibus quaſi arte exercitii bracchiorum modo validius preſſis, expiravit.* Ita veteres faſti Græci: Κόμμοδος αἰφνίδιον ἐτελεύτησεν, ἀποπνιγεὶς ἐν οἰκίᾳ Βεστιανοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ. *Commodus repente expiravit, ſuffocatus in domo Beſtiani conſanguinitate ei juncti.* Tertull. in Apolog. *Vnde qui faucibus ejus exprimendis palæſtricam exercent?* Alluſit Tertullianus, ut obſervat. Herald. in Apolog. commem. & ad artem ejus qui Com-

modum

modum confecit, & ad artis exercendæ rationem, quia ſauces premere palæſtritarum, quoque erat: quod etiam in hoc argumento ἄγχειν Græci dicunt. Lucian. περὶ γυμνασίων. οἱ μὲν αὐτῶν περιπλεκόμενοι ἀλλήλους ὑποσκελίζουσιν, οἱ δὲ, ἄγχουσι καὶ λυγίζουσιν.

51.29. Τοιούτῳ, μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα) &c. Conſentit Aurelius Victor: *Commodum veneno petivere, anno regni tertio fere atque decimo.* Parum diſſentiunt veteres faſti Græci: ἄρξας ἔτη ιβ. *cum regnaſſet annos duodecim.* & Dion: Κομμόδῳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο, ἔτη δώδεκα, καὶ ἡμέρας τεσσαρασκαίδεκα ἄρξαντι. *Hunc exitum Commodus habuit, quum regnaſſet annos* XII, *menſes* IX. *dies* XIII.

Κάλλει εὐπρεπέστατος. Ita ãte noſter dixit, τὴν ὄψιν ἦν ἀξιοθέατος, σώματος συμμετρία. Aliter, immo è contra

Lampr. *vultu inſubido, ut ebrioſi ſolent.* Fortaſſis, quia alias formoſus ebrietate nimia, vuitum ſibi contraxit fædum. aut ſi hoc minus placet, dicendum, ſcriptorem noſtrum, juvenilem Commodi ætatem reſpexiſſe, Lampridium, virilem: nihil quippe mutabilius, nihil marceſſit celerius decore. Secundum illud Varronis: *quem puerum vidiſti formoſum, hunc vides deformem in ſenecta.*

FINIS.

Digitized by Google